MIHAI EMINESCU

„Mereu egal cu sine însuşi, aşa cum nu sunt decât naturile extrem de înzestrate care se sprijină exclusiv pe propria lor valoare; serios – poate până la totala absenţă a umorului – aşa cum nu sunt decât marile caractere pentru care existăta este un câmp de exercitare a unei înalte moralităţi; neapărat existenţial în propriile sale idealuri generoase, din care a făcut adevărate linii directoare ale vieţii, adică elemente perfect asumate ale unui destin, – omul Mihai Eminescu constituie o apariţie singulară în peisajul societăţii româneşti din a doua jumătate a secolului trecut."

St. Aug. Doinas

ISBN 973-21-0699-9
ISBN 973-21-0723-5

Biblioteca Pentru Toţi

serie nouă
5
(1535)

MIHAI EMINESCU
integrala poetică

***

BPT

MIHAI EMINESCU

integrala poetică

***

BPT

BIBLIOTECA ALEPH
CLUBUL CĂRŢII DIGITALE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
Mihai Eminescu
Integrala poetică, vol. III
Editura Minerva S.A., 2003
256p.; 17 cm

ISBN 973-21-0699-9
ISBN 973-21-0723-5

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre Ministerul Culturii şi Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România, *MEGApress holdings S.A.*

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social
B-dul Metalurgiei nr. 32-44, cod 75579, sector 4, Bucureşti,
O.P. 82 – C.P. 38
Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.12, 461.08.13, 461.08.16, 461.08.10,
461.08.14, 461.08.15; Fax: (021) 461.08.09, 461.08.19

Tipărit la *MEGApress holdings S.A.*

MIHAI EMINESCU

integrala poetică

vol. III

postume
(1877-1887)

Repere critice

Ediţie îngrijită de
ALEXANDRU SPÂNU

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 2003
EDITURA MINERVA • Bucureşti

Colecţie îngrijită de EUGEN URICARU
Coperta colecţiei: DANIEL NICOLESCU
Ilustraţia copertei: William Turner, *Marile cascade de la Reichenbach*

Poeziile din prezentul volum
sunt reproduse după M. Eminescu,
Opere alese, II, colecţia Scriitori Români,
Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1964

Redactor: AURELIA ULICI
Tehnoredactare computerizată: CRISTINA DUMITRESCU
Corectură: CARMEN STOICA

LECTURĂ

Stam sara la fereastă,
Iar stelele prin ceaţă
Cu tainică dulceaţă
Pe ceruri izvorea.

Citeam pe-o carte veche,
Cu mii de negre gânduri
Şi literile-n rânduri
Prinsese a juca.

Jos lacul se-ncreţise
Sub purpură târzie
Şi valuri verzi de grâie
Se legăna pe lan.

O stea din cer albastru
Trecu a ei icoană
Din faţa apei plană
În fundul diafan...

Şi cred pe înţeleptul
Ce-l văd că-n carte zice
Că-n lume nu-i ferice,
Că toate-s năluciri...

Deodată la ureche-mi
Aud şoptind copila...
Iar vântu-ntoarce fila
Cu negrele gândiri.

(1877)

CODRU ŞI SALON

I

Zadarnic fete mândre zâmbind cutreier sala
Şi muzică-i şi visuri şi farmec îndelung.
În ochii unui tânăr sădită e răceala
Şi note cât de blânde în inimă-i n-ajung.

Amicul cel de-o vrâstă păharul lui îl împle
Şi-l cheamă şi pe dânsul la masa unde beu;
Pe mânile-amândouă el ţine a lui tâmple,
Se uită pe fereastă cum ninge-ncet... mereu.

Se uită cum omătul copaci şi case-ncarcă,
Cum vântul farmă ramuri zvârlindu-le-n fereşti,
Atunci i se năzare un vis frumos... şi parcă
Revede tinereţea-i cu ochii sufleteşti.

Colo în depărtare e valea lui natală,
Cu codri plini de umbră, cu râpe fără fund,
Unde izvoară albe murmură cu sfială
Şi scapăr-argintie lovindu-se de prund.

Ar vrea ca să mai vadă colibele de paie
Prin stânce încuibate, ce mai că se prăval,
Când luna dintre nouri, crăiasa cea bălaie,
Se ridica prin codri din fruntea unui deal.

Să aib-ar vrea colibă de trestii, mititică,
În ea un pat de scânduri, muşchi verde de covor,
Din pragu-i să se uite la munte cum s-ardică
Cu fruntea lui cea stearpă pierzându-se în nor.

Ar vrea să rătăcească câmpia înflorită,
Unde ale lui zile din visuri le-au ţesut;
Unde-nvăţa din râuri o viaţă liniştită,
Părând să n-aibă capăt, cum n-are început.

Mama-i ştia atâtea poveşti, pe câte fuse
Torsese în viaţă... deci ea l-au învăţat
Să tâlcuiască semne ş-a păsărilor spuse
Şi mùrmura cuminte a râului curat.

În curgerea de ape, pe-a frunzelor sunare,
În dulcele 'miitul al paserilor grai,
În murmurul de viespii, ce-n mii de chilioare
Zidesc o mănăstire de ceară pentru trai,

De spânzură prin ramuri de sălcii argintoase
O-ntreagă-mpărăţie în cuib legănător,
A firii dulce limbă de el era-nţeleasă
Şi îl împlea de cântec, cum îl împlea de dor.

Visa copilul... Fruntea-i de-o stâncă răzimată,
Privea uimit în râul ce spumega amar,
Şi arunca vo piatră în apa-nvolburată.
Râdea, cânta degeaba... plângea chiar în zădar.

El vede ierburi nalte în mândră zi cu soare.
Crescute-ajung la brâul unei copile. Lin
Prin iarba mare trece ş-aminte luătoare
Plivește flori albastre şi fire de pelin.

Cunună împleteşte, o-ncaieră sălbatec
În pletele împflate, în părul încâlcit
Şi ochii râd în capu-i şi faţa-i e jeratec –
A lanurilor zână, cu chip sumeţ, răstit.

Apoi în codru trece şi cântă doina dragă.
Sălbatec este glasu-i, vioi, copilăros,
El sună-n codru verde, trezeşte lumea-ntreagă,
Picioarele-i desculţe îndoaie flori pe jos.

– Ah! cum nu sunt – ea strigă – o pasere măiastră
Cu penele de aur ca paserile-n rai;
La Sfânta Joi m-aş duce, aş bate în fereastră
Cu ciocul şi i-aş zice cu rugătoriul grai:

Să-mi deie-un măr, în care închisă e o lume,
Palat frumos la munte, în codri înfundat,
Ş-un făt-frumos de mire, înalt, cu dulce nume,
Din sânge şi din lapte – fecior de împărat!

Ea cântă şi pocneşte în crengi c-o vargă lungă.
O ploaie de flori albe se scutură pe ea,
Un flutur se înalţă, cu sete ea-l alungă,
Cu mâna crengi îndoaie şi glasu-i răsuna.

Apoi şi-aduce-aminte... era o zi frumoasă...
El s-a trezit pe-o punte sub ochii ei de foc...
Ea păru-şi dă-ntr-o parte din faţa ruşinoasă,
Îşi pleacă ochii tîmizi şi el a stat pe loc...

Ce s-a-ntâmplat de-atuncea nu vrea să ţie minte.
Destul că nu mai este... şi chipul ei cel blând,
Zâmbirea-i sfiicioasă şi ochiul ei cuminte
Sunt duse fără urmă de pe acest pământ.

S-a stins. De-aceea însă ar vrea încă o dată
Să vadă lunca verde, departe valea-n flori,
Unde ades de braţu-i, în noaptea înstelată,
Şedea pe stânca neagră spuindu-i ghicitori.

Da, ghicitori, enigme. Ce ştia el pe-atunce
De-a vieţii grea enigmă, de anii furtunoşi?
În lacu-adânc şi neted, în mijlocul de lunce,
Părea că vede zâne cu păr de aur roş.

Şi trestia cea naltă vuind de vânt mai tare...
La glasu-i asculta el ca basme triste, dulci,
Când reţele din codru pe creţii apei clare,
Scăldându-se prin papuri lăsau pe valuri fulgi.

II

Trecură ani. E noapte. În camera bogată,
Pe-un pat alb ca zăpada, copila sta măreţ.
O candelă de aur c-un punct de foc arată
Prin umbra străvezie icoane pe păreţi.

Culcată jumătate, copila cu-ntristare
Zâmbeşte. Plete blonde pe umere cobor
Şi cad pe albe perini, iar ochiul ei cel mare
Arată nu amorul – ci setea de amor.

Iar faţa ei frumoasă-i de-acea albeaţă sură,
Brumată ca-n lucirea unui mărgăritar;
Pe braţe de zăpadă, pe sânii ei se fură
A candelei lumină mai rar şi tot mai rar.

Iar micile-i picioare ating covorul moale
Şi chinuie papucii de-atlaz, care stau jos.
L-a patului ei margini cu fruntea-n a ei poale
Sta în genunche dânsul, privind întunecos...

Sub umerii-unei feţe ca marmura de rece
Sunt umbrele-ntristării, ce-adânci l-arată slab;
Prin ochii mari şi negri o îndoială trece,
Ce fulgeră în taină, apoi dispare-n grab.

– Din vorba mea nu poate amor să se aleagă?
Nu te iubesc atâta cât ştiu să te iubesc?
Ai vrea să storc din mare amărăciunea-ntreagă
Şi într-o picătură s-o beau, să-nnebunesc?

Spre-a împlini vo unul din dorurile tale,
Au pot să fiu, copilă, de trei ori Dumnezeu,
Şi ce-au făcut puternic în veacurile sale,
Aceea într-o clipă să pot a face eu?

O, de-aş putea s-amestec a lumii lucruri toate,
După a mea voinţă un ceas să te încânt,
Cu susu-n jos ar merge a firii legi bogate,
Pustiu ar fi în ceriuri şi ceriul pe pământ.

Şi la a ta ivire părere-ar ziua noapte,
Astfel de strălucită ai trece-n lanuri verzi,
Încât numai pâraie ţi-ar povesti cu şoapte
Că în a ta privire eu minţile îmi pierz.

Când ai muri, iubito, căci contra morţii n-are
Nici Dumnezeu putere, atuncea cu amar
Aş stinge în grămadă sistemele solare
Şi-n ăst mormânt te-aş pune ca pe-un mărgăritar.

Iar eu, eu, singuratec în lumea cea pustie,
În chaos fără stele şi fără de nimic,
M-aş arunca – un demon – să cad o vecinicie,
De-a pururea şi singur deşertul să-l despic.

Iar dacă liberate planetele cu-ncetul
Ar reintra în viaţă în vechile lor legi,
Fiinţele lor nouă priveasc-atunci cometul,
Neliniştind cu zboru-i veciile întregi.

Fantasmă nesfârşită şi totuşi diafană,
Din lume exilată neaflând limanul său,
Demon, gonit de-a pururi de ordinea tirană –
Acela să fiu eu.

– Să faci minuni? Nu-i asta. Nu mă-nţelegi, iubite –
Pe creştetul lui mândru ea mânile şi-a pus.
Sunt taine-n astă lume atât de neghicite,
De-ai spune viaţa toată, tot n-ai sfârşi de spus.

Vezi tu, eu te-aş vrea tîmid, un blând băiet, să-mi spună
Cu ochii plini de visuri zadarnice poveşti,
S-adorm plecându-mi tâmpla la tâmpla ta – nebună!
Aşa cum te visasem ai fost, dar nu mai eşti.

Pătate de-ndoiele a vieţii tale vise –
Băiet de-ai fi tu încă, la mine să te-ardic,
Să te privesc cu gene pe jumătate-nchise,
Dar nu mai crezi în visuri, căci nu mai crezi nimic.

Să fii un paj din basme şi eu să fiu regină!
O, cum aş fi de bună şi tu ai fi gentil,
Plutire-am lin pe lacul ce doarme în grădină,
Căci eu mă simt copilă, de-ai fi şi tu copil!

Nu mintea ta, nu ochii, ce fulgeră-n tăcere,
Nu astea mă îngheaţă de-mi vine ca să mor.
Mă doare – nu ştiu... glasul amestecat cu fiere,
Căci sufletu-ţi e-o rană, suflările-ţi mă dor.

Ce vrei? Îmi pare-n ochii-ţi că văd o veche vină.
În vorbă amintirea a unei crude munci,
În inimă e-o parte cu totului străină –
De-ai fost vrodată tânăr, e foarte mult de-atunci!

(1877)

DIAMANTUL NORDULUI

(Capriccio)

În lac se oglindă castelul. A ierbii
Molatece valuri le treieră cerbii.
În vechea zidire tăcere-i şi numa
Perdelele-n geamuri scânteie ca bruma.

Străfulgeră-n umbră-i de valuri bătaie
Ajunse în fugă de-a lunei văpaie,
Ce-n vârfuri de dealuri acum se iveşte
Ş-a stâncilor muche pe cer zugrăveşte.

Păreau urieşi ce în cuib de balaur
Păzea o măreaţă comoară de aur,
Căci luna, ce roşă prin ele răsare,
Comoară aprinsă în noapte se pare.

Iar lebede albe din negrele trestii
Apar domnitorii ai apei acestei,
Cu aripi întinse o scutur şi-o taie
În cercuri murinde şi brazde bălaie.

Uimit, Cavaleriul cu pasuri pripite
Îmbla prin umbroase cărări nisipite;
Dumbrava şopteşte, izvoarăle sună,
Aşteaptă-n amestec vibrare de strună.

Văratecul aer te-adoarme cu zvonul...
Cu dor Cavaleriul priveşte balconul.
Cu frunze-ncărcatu-i şi trec prin ostreţe
Liane-nflorite în feluri de feţe.

Iar papura mişcă de-al apei cutreier.
În iarba înaltă suspină un greier –
Prin vânăta umbră, prin rumăna sară,
În farmecul firei răsună ghitară:

– Arată-te-n haina de albă mătasă,
Ce pare-ncărcată c-o brum-argintoasă,
Să văd a ta umbră-n lumină-nmuietă,
În părul cel galbăn înalt-mlădietă.

Îndură-te, scumpo! în mine aruncă
Viole albastre şi roze de luncă,
Pe coardele-ntinse-a ghitarei să cadă
În noaptea cea ninsă de-a lunei zăpadă.

Iar ochii albaştri, mari lacrimi a mării,
Să-ngăduie-n taină suspinul cântării;
Cobori, adorato! pe inimă cazi-mi,
Bălaia ta frunte de umăr să-mi razimi.

E demn-a ta frunte să poarte corona,
Robit universul să-i fie – Madonna!
Îngăduie celui din urm-al tău sclav
Plângând să-ţi sărute al urmelor prav.

Şi lasă-mă-n umbra cămării-ţi să vin,
Frumos îmbrăcate cu alb muselin,
Iar Cupido pagiul cu palma s-ascundă
A lampei de noapte lucire de nuntă.

Deasupră-şi aude uscata foşnire
A poalelor lungi de mătasă subţire;
Prin flori îi apare, se-nclină pe gratii
Duioas-arătare a mult-adoratei.

Ghitara lui tace; cu şopot ea spune:
– Zadarnică este iubirea ta, june!
De-un farmec legată-i întreaga-mi simţire,
Iubirea-mi asemeni de-a lui împlinire.

Oricât mi-ai fi drag, şi-o jur că-mi eşti drag,
Un farmec te-opreşte, te leagă de prag...
De-aceea de mine să fugi, Cavalere,
Şi uită că gânduri şi doru-mi te cere.

A Nordului mare o piatră ascunde,
Luceşte ca ziua prin negrele-i unde
Şi cui o va scoate viaţa mi-o dărui;
Dar vai! nici s-o vadă nu-i soarta oricărui.

– O, înger! el zice şi glasu-i se-neacă
Şi dreapta îi scapă pe-a săbiei teacă:
Sigur de iubire-ţi – m-aştepte pierzare –
Tot scoate-voi piatra luminei din mare!

Din Spania pleacă, cu paşii pribegi,
Prin ţări şi oraşe, castele de regi;
Abia vede-o ţară şi iarăşi o lasă,
Căci piatra luminei gândirea i-apasă.

De ani e pe cale... Se vede în fine
Cuprins de pustiuri, de negură pline,
Încet poticneşte al calului pas,
Şi-n noapte departe se pierde-al său glas.

El vede munţi mândri, asupra cărora
Pădurile negre nu ştiu aurora
Şi toate formează clădire înaltă
De stânci ce grămadă stau una pe altă.

Un munte e poartă şi streşini păduri
Şi scările-s dealuri... În falnicii muri,
Prin aspru arcate boltiri de fereastră,
Priveai o lumină ca cerul albastră.

Cum marea de valuri nu ştie repaos,
Astfel se frământă al norilor chaos,
O stea nu luceşte pe bolta cea largă –
Pornit ca de vânturi sirepul aleargă.

Un tunet cutremură lumea-n temei.
Venea parc-o oaste călare de zei...
Cu-a lui erghelie-nspumată de cai,
Vuind vine mândrul al mărilor crai.

Cu gâturi întinse sirepi de omăt
Prin norii cei negri zburau spăriet,
Mânaţi de gigantul cu barb-argintoasă,
Ce vântul în două despică frumoasă.

Văzându-l pe tânăr înalţă toiagul.
O aspră privire i-aruncă moşneagul,
Cumplit ameninţă, în arc se coboară
Şi piere în doma-i înalt solitară.

Se-ntunecă iarăşi, în fulger năzare
Vedenii uimite palatul cel mare;
Năzare bătrânul în bolta ferestii,
În pletele-i albe cunună de trestii.

Fugea Cavaleriul. – Dar codrii-n urdie
În urmă-i s-adună şi iar se-mprăştie;
Câmpiile şese alunecă iute,
Deasupră-i s-alungă de fulgere sute.

Şi luna s-azvârle pe-a norilor vatră,
Pâraiele scapăr, bulboanele latră,
Deasupra lui cerul i-aleargă în urmă
Şi stelele-n râuri gonite, o turmă.

Şi munţii bătrâni îl urmau în galop
Cu stâncele negre, gigantici ciclopi,
Greoaie hurducă pământu-n picior,
Prăval de pe umeri pădurile lor.

Se-ntreabă: Fug eu? sau că lumea întreagă
A rupt-o de fugă nebună, pribeagă?
Sau mări subterane duc munţii cu sine,
Purtându-m-o frunză pierdută pe mine?

O dată-ncă pintenu-nfige – aleargă!...
Deodată... se schimbă în noaptea cea largă
Privirea... Nainte-i o lume-i deschisă
Cu aer văratec pe lunce de visă...

Pe maluri de râuri ce scapără line,
El vede castele cu arcuri senine
De marmură albă ascunse-n dumbrave.
În cer mişcă norii auritele nave...

O muzică tristă, adânc-voluptoasă,
Pătrunde-acea lume de flori şi miroasă;
Şi verzile lanuri se leagănă-n lună
Şi lacuri cadenţa cântărilor sună.

Subţirile neguri păreau pânzărie
De brum-argintoasă, lucind viorie;
Şi florile toate sub ea-ncremenite
Respiră bogate miroase-adormite.

Pe-al codrilor verde, prin bolţile dese,
Prin mreje de frunze seninul se ţese;
Şi apele mişcă în pături plane –
În funduri visează a lumei icoane.

Şi unde-n dumbravă-i săpată cărare,
O mândră femeie s-arată călare,
Pe calul ei graur se-nvârteşte-n laturi,
De dulcea-i privire nu poţi să te saturi.

În părul ei negru lucesc amorţite
Flori roşi de jeratic frumos încâlcite,
Rubine, smaranduri, astfel presărate,
Sălbatec-o face la faţă s-arate...

Şi ochi de-un albastru, bogat întuneric,
Ca basme păgâne, de-iubire chimeric,
Lucesc sub o frunte curată ca ceara –
Zâmbirea-i îmbată ca nopţile, vara.

Pe codri-nfioară a ei frumuseţe
Şi apele fulger cu undele creţe;
Se pare că-nvie a basmelor vremuri,
Căci lumea-i cuprinsă de-un dulce cutremur.

Din nori curge-o bură, un colb de diamante,
Pe văi se aşează, pe dealuri înante;
În faţă li-i luna, prin şuiet de şoapte
S-ardică pe cer curcubeie de noapte...

Ea calu-şi alătură, mâna întinde,
Iar părul ei negru încet se desprinde
Şi-n valuri de moale mătasă el cade
Pe umere albe... Frumos i se şade!

Şi plâns este glasu-i: – Iubit cavalere,
Nu merge la mare, că mor de durere;
Împarte cu mine pământul şi raiul –
De dor şi de grijă îi tremură graiul.

– Iubite dorite, în braţele-mi vino
Şi cruda durere din pieptu-mi alin-o!
Să fii al meu mire menitu-i de zodii
Şi ţie păstrat-am a sânului rodii.

– În van e, crăiaso! zâmbirea-ţi din treacăt,
Căci mintea mea pus-au simţirilor lacăt
Şi chipu-ţi nu poate pătrunde-n visare-mi.
Cu ochii albaştri amoru-mi nu-l sfaremi.

Păstrează, crăiaso, viclenele sfaturi.
În laturi, frumoasă ispită, în laturi!
Ea piere... cu dânsa castele, dumbravă...
Şi marea-nghеţată vuieşte grozavă.

Mişcate de mare-n strigare măreaţă
A Nordului vin caravane de gheaţă...
Pe ceruri în neguri o stea nu s-arată,
Departe doar luna – o galbenă pată.

Cetăţi hrentuite pe ţări plutitoare,
Cu şiruri de dome, steclind de ninsoare,
Schelete-uriaşe purtând cremenite
Coroane în colţuri pe capuri hâite.

Vin regii de Nord cu oştiri să se plimbe,
Cu chipuri ciuntite şi umere strâmbe
Şi toată strigarea, vuirea, sunarea
E surdă ca ceriul, e moartă ca marea.

În domele largi, prin palate deşarte
Răsună doar vântul... ca glasuri – departe.
Şi spiritul morţii eterne-n ruine
Îşi mişcă imperiul fără de fine.

Oraşul pe ape-i al zeilor nordici,
Cu strade de temple, cu dome şi portici;
Dar astăzi sunt frânte boltitele porţi,
Pustiu e în dome – şi zeii sunt morţi.

El suie un turn ce se nalţă sub lună,
Cu ziduri crăpate de ger şi furtună,
Se uită la ceruri, se uită în mare...
Cu capul în jos se aruncă... Dispare.

Şi cum amorţeşte şi-ngheaţă...: suspină:
– O, piatr-a luminei, revarsă-mi lumină!
Prin genele-nchise s-arată, o vede
Şi strigă... şi mâna pe dânsa repede...

O prinde... prin farmec în jur se-nsenină,
El vede lungi râuri, câmpii în lumină,
Grădina din ţara-i, cu lacu-i, castelu-i
Ca-n vis, ca aievea i se arăta lui.

Ce stai cu sfială, ce nu te apropii,
N-auzi cum pe frunze alunecă stropii,
Ş-aleele scutur de rouă o ploaie
Iar soarele nalţă în disc de văpaie?

El scările urcă cu piatra în mână.
În prag îl aşteaptă frumoasa stăpână.
De gâtu-i s-atârnă, zâmbind ea îi spune:
– Adânca-ţi durere pieri prin minune.

Dar piatră mai scumpă şi cea-adevărată
Iubirea mea este nestinsă, curată;
Păstrează-mi-o bine... aceasta ţi-o dărui...
El ochii şi-i freacă, să vadă,-adevăru-i?

.....

Şi drept că-n mişcarea molaticei ierbi
Păştea înainte-i o turmă de cerbi.
Dar tot nu-i în ceru-i... Din genele-i bruma
Cu visul deodată ş-o scutur-acuma.

Îşi scutură haina cea umedă, plină.
Balconu-l priveşte şi tare suspină.
Zădarnic făcut-au ghitara-i paradă:
Iñez nici visase să vie să-l vadă.

Şi ce-i mai rămâne să facă săracul?
În lac să privească cum joacă malacul?
Mai bine prin tufe se fură cu pază...
Ca nimeni s-audă şi nimeni să vază.

În urmă-i o uşă-n balcon se deschide...
Prin flori se arată o gură ce râde...
Cu faţa ascunsă în păru-i, şirată,
De-amoru-i prostatec aşa se disfată.

(1877)

SĂTUL DE LUCRU...

(după Shakespeare, *Sonete*, XXVII)

Sătul de lucru caut noaptea patul,
Dar al meu suflet un drumeţ se face
Şi pe când trupul doarme-ntins în pace,
Pe-a tale urme l-au împins păcatul.

E noapte neagră-n ochii-mi, totul tace,
Dar mintea-mi vede – genele holbate;
Ca şi un orb mă simt în întuneric
Şi totuşi înaintea-mi zi se face.

E chipul tău, lumină necrezută
De frumuseţi, de taină, curăţie,
Ce nopţii reci lucire-i împrumută.

Din cauza ta, bălaia mea soţie,
Cât ziulica trupu-odihnă n-are,
Iar noaptea sufletul în cale pleacă.

(1877)

ALBUMUL

Albumul? Bal mascat cu lume multă,
În care toţi pe sus îşi poartă nasul,
Disimulându-şi mutra, gândul, glasul...
Cu toţi vorbesc şi nimeni nu ascultă.

Şi eu intrai. Mă vezi rărindu-mi pasul.
Un vers încerc cu pana mea incultă.
Pe masa ta aşez o foaie smultă,
Ce de când e nici n-a visat Parnasul.

Spre-a-ţi aminti trecutele petreceri,
Condeiu-n mână tu mi-l pui cu silă.
De la oricine-un snop de paie seceri,

Apoi te uiţi râzând la câte-o filă:
Viclean te bucuri de-ale noastre-ntreceri,
Privind în vrav prostia imobilă.

(1877)

SAUVE QUI PEUT
(variantă)

Albumul tău e un salon în care
S-adună fel de fel de lume multă
Şi fiecine aşaz-o foaie smultă
Din viaţa sa, în versuri răbdătoare.

Acum doreşti cu pana mea incultă
Şi eu să trec prin mândra adunare?
Dar ea de-amicii tăi sfială are
Şi de-oi vorbi, au cine mă ascultă?

Spre-a-ţi aminti trecutele petreceri
Condeiu-n mână tu mi-l pui cu sila.
De la oricare-un snop de fraze seceri,

Apoi le răsfoieşti filă cu filă.
Viclean te bucuri de-ale noastre-ntreceri,
Privind în vrav prostia imobilă.

(1877)

ORICARE CAP ÎNGUST

Oricare cap îngust un geniu pară-şi,
Cu versuri, goale de cuprins, să placă
Şi, cum doreşte, zgomot mare facă,
Cununi de lauri de la plebe ceară-şi.

Ci muza mea cu sine se împacă.
Eu am un singur, dar iubit tovarăş,
Şi lui închin a mele şiruri iarăşi,
Cântarea mea, de glorie săracă.

Când dulci-i ochi pe linii or s-alerge,
Va cumpăni în iambi turnata limbă:
Ici va mai pune, dincolo va şterge.

Atuncea ea în lumea mea se plimbă,
Cu-a gândurilor mele navă merge
Şi al ei suflet pe al meu şi-l schimbă.

(1878)

PĂREA C-AŞTEAPTĂ...

Părea c-aşteaptă s-o cuprind în braţă
Şi faţa mea cu mânile-i s-o ieie,
Ca să mă pierd în ochii-i de femeie,
Citind în ei întreaga mea viaţă.

Dar când s-o prind, ea n-a voit să steie
Ci într-o parte-ntoarse dulcea-i faţă;
Pândind, cu ochii mă-ntreba isteaţă:
Să-mi dea o gură, ori să nu-mi mai deie?

De-astfel de toane vecinic nu te saturi,
Oricât o rogi, ea tot se dă în laturi
Ş-abia la urmă parcă tot se-ndură.

Împrotiviri duioase-a frumuseţii
În lupte dulci disfac urâtul vieţii,
Ce n-au amar, fiindcă au măsură.

(1878)

UŞOARE SUNT VIEŢELE MULTÒRA...

Uşoare sunt vieţele multòra.
Ei prind din zbor plăcerea trecătoare,
În orice timp au clipa lor cu soare
Şi-n orice zi le-apare aurora...

Dar spune, tu, copilă visătoare,
De-am fost şi eu din rândul acelora,
De-mi eşti şi mie ce le eşti altora,
De nu mi-ai fost o stea nemuritoare?

Trăiam pierdut în umbra amorţirii,
Deşarta-mi viaţă semăna cu spuma
Şi orb eram la farmecele firii...

Deodată te văzui... o clipă numa
Simţii adânc amarul omenirii...
Şi iată că-l cunosc întreg acuma.

(1878)

ORICÂTE STELE...

Oricâte stele ard în înălţime,
Oricâte unde-aruncă-n faţă-i marea,
Cu-a lor lumină şi cu scânteiarea
Ce-or fi-nsemnând, ce vor – nu ştie nime.

Deci cum voieşti tu poţi urma cărarea.
Fii bun şi mare, ori pătat de crime,
Acelaşi praf, aceeaşi adâncime,
Iar moştenirea ta şi-a tot: uitarea.

Parcă mă văd murind... în umbra porţii
Aşteaptă cei ce vor să mă îngroape...
Aud cântări şi văd lumini de torţii.

O, umbră dulce, vino mai aproape –
Să simt plutind deasupră-mi geniul morţii
Cu aripi negre, umede pleoape.

(1878)

PETRI-NOTAE

Împresurat de creditori, se vede,
Şi neputând plăti cu rele rime,
Te-ai strecurat pe la Cordon, sublime,
Să ne-asurzeşti cu versuri centipede.

Presupuind că nu te ştie nime,
Că eşti martir ai vrut să faci a crede,
Mai bine masca de paiazzo-ţi şede:
Căci ne-am convins de mult de-a ta mărime.

Armeano-grec, lingău cu două feţe,
Îţi ad-aminte ce aveai în straiţi
Când pietre numărai la voi în pieţe.

De-aceea taci şi încă bine paie-ţi
Că nu te regalăm, cum ştim, cu beţe:
Făclie nu-i nemţescul tău opaiţ.

(1878)

PENTRU TĂLMĂCIREA AFORISMELOR LUI SCHOPENHAUER

GOETHE

Spun popoară, sclavii, regii
Că din câte-n lume-avem,
Numai personalitatea
Este binele suprem.

*

Nu faci efect; nesimțitori
Rămân cu toții? Fii pe pace:
Când piatra cade-n mlaștină,
Ea nici un cerc nu face.

*

Ca-n ziua care lumii te dete, în tării
Sta soarele în crugu-i spre-a saluta planeții;
Crescuși dup-acea lege, de ea și azi te ții,
Cum o urmași pe-atuncea, păsind în drumul vieții.
Nu scapi de tine însuți, cum ești trebui să fii:
Din vechi ne-o spun aceasta sibile și profeții,
Și nici un timp cu nici o putere laolaltă
Nu frâng tiparul formei, ce vie se dezvoaltă.

LUCREȚIU

Vezi prin oraș frecându-se cela și iar la palatu-i
Vine degrab, deși de urât fugise de dânsul.
Mai îndemână de loc nu se simte aici ori aiurea.
Vezi-l mânând telegarii; la țară aleargă c-o grabă,
Parcă gonește cu zor să stingă vro casă aprinsă,
Dar abia dă de pragul vilei de țară și cască.

Greu se-ntinde pe somn, ori caută alte petreceri,
Ori dorit de oraş, se-ntoarce să-l treiere iarăşi.

HORAŢIU

Pietre scumpe, marmură, fildeş, icoane şi statui,
Bani, veşminte văpsite-n getulică purpură – mulţi sunt
Ce nu le au? Iar unii nici grijă nu duc să le aibă.

*

Cerul deasupra-ţi schimbi, nu sufletul, marea trecând-o.

GELLERT

Cele mai bune daruri sunt
Cu-admiratori puţini de tot.
Căci cei mai mulţi de pre pământ
Ce-i rău drept bine îl socot.

Aceasta orişicând se vede
Şi ca o ciumă pare-a fi.
Dar eu mă îndoiesc a crede
De ea că ne vom mântui.

Un singur mijloc am în minte,
Dar greu şi nu cred să se poată:
Nătângii toţi să prinză minte,
Dar vai! n-or prinde niciodată.

Ei văd cu ochii, nu cu mintea,
Nu ştiu al lucrurilor preţ:
Admiră vecinic cele proaste,
Nicicând nu ştiu ce este bun.

(1878)

AUZI PRIN FRUNZI USCATE

Auzi prin frunzi uscate
Trecând un rece vânt,
El duce viețile toate
În mormânt, în adâncul mormânt.

Auzi sub bolți de piatră
Un trist, un rece cânt,
El duce viețile noastre
În mormânt, în adâncul mormânt.

În gură port un singur
Și dureros cuvânt,
Cu el pe buze m-or duce
În mormânt, în adâncul mormânt.

Deasupra-mi să șoptească
Iubitu-ți nume sfânt,
Când m-or lăsa-n întuneric,
În mormânt, în adâncul mormânt.

Până nu te văzusem
Nici nu simțeam că sunt
Ș-acum doresc să dorm somnul
Adâncului mormânt.

Ca frunzele uscate
Căzând de-un rece vânt,
S-au dus nădejdile toate
În mormânt, în adâncul mormânt.

Și parcă sub bolți de piatră
Aud un rece cânt,
Ce-atrage viețile noastre
În mormânt, în rece mormânt.

(1878)

CE S-ALEGEA DE NOI, A MEA NEBUNĂ...

Ce s-alegea de noi, a mea nebună,
De ne-ntâlneam de mult cu-aşa iubire?
Sau nebuneam mai mult încă-mpreună,
Sau eu muream de-atâta fericire.

Viaţa mea cea strălucită
De ochii tăi cei de copil
Era cu zgomot şi-nflorită
Precum e luna lui april.

Şi-n astă înflorire zgomotoasă
Noi ne-am fi fost atât... atât de dragi...
Cu toane multe, tu, ca o crăiasă,
Iar eu – de tine lacom – ca un pagi.

Acum ca-n toamna cea târzie
Un istovit şi trist izvor,
Asupra-i frunzele pustie
A noastre visuri cad şi mor.

Şi de nimica astăzi nu-mi mai pasă,
Nu cer nimic din lume, nici aştept.
Mă mir de ce cu strângeri dureroase
Sărmana inimă mai bate-n piept.

În văduvire şi eclipsă,
Eu anii mei îi risipesc,
Simţind în suflet pururi lipsă
De chipul tău dumnezeiesc.

(1878)

CE S-ALEGEA DE DOI NEBUNI, IUBITO...

(variantă)

Ce s-alegea de doi nebuni, iubito,
De ne-ntâlneam de mult şi nu pierdeam
O tinereţă, care-am risipit-o?

De dragul tău de mult înnebuneam,
Sau că muream de-atâta fericire,
Dar numai sara vieţii n-ajungeam.

Era de zgomot plină, de-nflorire,
Iar ochii tăi cei tineri de copil
M-ar fi ţinut de-a pururea-n uimire.

Iar graiul tău când blând şi când ostil
Făcea singurătatea-mi zgomotoasă,
Cum e cu zgomot luna lui april.

Şi în necazul tău şi mai frumoasă
Te cuprindeam, să nu te mai retragi,
Să-mi plângi la piept la dragoste geloasă.

Şi ne-am fi fost atât, atât de dragi...
Ca o crăiasă mi-ai fi fost cu toane,
Eu lacom de-al tău farmec ca un pagi.

Dar azi, loviţi de ale sorţii goane,
Viaţa-mi pare-un istovit izvor
Şi plină de-ale toamnei reci icoane.

A noastre visuri cad pe rând şi mor
Precum în vânt rotiri de frunze-uscate...
Statornic nu-i decât al nostru-amor...

Renunț silit la el, căci nu se poate,
Și lungi iluzii, ca un înțelept,
Naintea mea le văd căzând pe toate.

Nu cer nimic, nimic nu mai aștept,
Și nici întreb la ce o mai simțesc
Sărmana inimă bătând în piept.

La ce? Ca viața mea s-o risipesc
Într-o-ndelungă, tristă văduvire.
Lipsită de-al tău chip dumnezeiesc:

Să-l cat în veci, să nu fii nicăire.

(1878)

ATÂT DE DULCE...

Atât de dulce ești, nebuno,
Că le ești dragă tuturor,
Cunosc femei ce după ochii
Și după zâmbetul tău mor.

Femei frumoase și copile
Te-ar îndrăgi, te-ar săruta.
Tu ai iubirea tuturora –
Și numai eu iubirea ta.

Un farmec blând de fericire
Tu răspândești oriunde-i sta –
Ești fericirea tuturora
Și eu sunt fericirea ta.

De râzi, se desprimăvărează,
Învie totul unde-i sta,
Căci tu eşti viaţa tuturora
Şi numai eu viaţa ta.

De dragul tău şi flori şi oameni
Şi stele să trăiască vor.
Pe mine mă iubeşti tu numai
Şi numai eu doresc să mor.

(1878)

UMBRA LUI ISTRATE DABIJA-VOIEVOD

Cum trece-n lume toată slava
Ca şi un vis, ca spuma undei!
Sus, în cetate la Suceava,
Eu zic: Sic transit gloria mundi!
Pe ziduri negre bate lună.
Din vechi icoane numai pete,
Sub mine-aud un glas ce sună,
Un glas adânc, zicând: „Mi-e sete".

Şi văd ieşind o umbră albă.
Moşneag bătrân, purtând coroană,
Pe pieptul lui o sfântă salbă,
Pe umeri largi o scumpă blană,
Ea mâna-ntinde blând: – N-ai grijă,
Ce zic nu trece la izvod.
Eu sunt vestitul domn Dabijă,
Sunt moş Istrate-voievod.

– Măria-voastră va să-ndemne
Pe neamul nostru în trecut?
Ci el cu mâna face semne
Că nu-nțeleg ce el a vrut.
– Măria-voastră-nsetoșează
De sânge negru și hain?
El capu-și clatină, oftează:
– De vin, copilul meu, de vin.

Când eram vodă la Moldova
Hălăduiam pe la Cotnari.
Vierii toți îmi știau slova
Ș-aveam și grivne-n buzunar.
Pe vinul greu ca untdelemnul
Am dat mulți galbeni venetici;
Aici lipsește tot îndemnul.
În lume mult, nimic aici.

La voi în lumea ceealaltă,
Fiind cu milă și dirept,
M-a pus cu sfinții laolaltă
Și-n rai mă duseră de-a drept.
Dar cum mai pune sfântul Petre
La rău canon pe-un biet creștin!
Când cer să beau, zice: „Cumetre,
Noi n-avem cimpoieri și vin".

Și totuși domn fusesem darnic
Și bun de inimă cu toți.
De câte ori l-al meu păharnic
Umplut-am cupa numai zloți!
Că ce sunt recile mademuri,
Cc aur, pietre și sidef
Pe lângă vinul copt de vremuri,
Pe lâng-un haz, pe lâng-un chef.

Împresurat-am eu şi Beciul
Cu oaste bună şi strânsuri;
Soroca, Vrancea şi Tigheciul
Trimis-au mii viteze guri
Să certe craii cu mânie...
Ce-mi pasă? Mie deie-mi pace
Să-mi duc Moldova-n bătălie
Cu mii de mii de poloboace.

Atunci când turcii, agarenii
Mureau în iuruş cu halai,
Oştirea noastră, moldovenii
Se prăpădeau într-un gulai.
Şi zimbrul cel cu trei luceferi
Lucea voios pe orice cort.
Precum ne-am dus, venirăm teferi
Şi toţi cu chef şi nime mort.

Nici vin cu apă n-am să mestec,
Nici dau un ban pe toată fala.
De-aceea n-am nici un amestec
Oriunde nu îmi fierbe oala.
Când calcă ţara hanţatarii,
Eu bucuros în lupte merg,
Când între ei se bat magarii,
În fundul pivniţei alerg.

Se certe ungurii şi leşii...
Ce-mi pasă mie? La Cotnari
Eu chefuiam cu cimpoieşii,
Cu măscărici şi lăutari:
Şi sub umbrarele de cetini
Norodu-ntreg juca şi bea,
Iar eu ziceam: să bem, prietini,
Să bem, pân' nu vom mai putea.

Dacă venea să rătăcească
Vun învăţat archeolog,
Vorbind în limba păsărească,
Nu m-arătam ca să mă rog.
Dar ţie-ţi place doina, hora,
Îţi place-al viţei dulce rod,
Tu povesteşte tuturora
De moş Istrate-voievod.

Le spune sfatul meu s-asculte,
S-urmeze vechiul obicei,
Să verse dintre cupe multe
Şi la pământ vo două-trei.
Căci are-n sân Moldova noastră
Viteze inimi de creştin;
Tineri, în veselia voastră,
Stropiţi-le duios cu vin!

Şi în Moldova mea cea dulce
Orânduit-am cu prisos:
Ca butea plină să o culce,
Cea goală iar cu gura-n jos.
Şi astfel sta-n Moldova toată
Cu susu-n jos ce era treaz,
Odihna multă-i lăudată
La cel chefliu, la cel viteaz.

Când de mănuşa lungii sabii
Mă rezimam să nu mă clatin,
Cântau cu toţi pe Basarabii,
Pe domnii neamului Muşatin,
Pân' ce-ncheiau în gura mare
Cu Ştefan, Ştefan domnul sfânt,
Ce nici în ceriuri samăn n-are,
Cum n-are samăn pe pământ!

Moldova cu stejari şi cetini
Ascunde inimi mari de domn,
Să bem cu toţi, să bem, prietini,
Să le vărsăm şi lor în somn.
Pân' la al zilei blând luceafăr
Să bem ca buni şi vechi tovarăşi;
Şi toţi cu chef, nici unul teafăr,
Şi cum sfârşim să-ncepem iarăşi.

Răpiţi paharele cu palma,
Iar pe pahar să strângă pumn
Şi să cântăm cu toţi de-a valma
Diac tomnatic şi alumn;
Cântăm adânc un: *De profundis.*
Perennis humus erit rex.
Frumoase vremi! Dar unde-s? unde-s?
S-au dus pe veci! Bibamus Ex.

(1878)

FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM

Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam,
S-aud cum apa sună-ncetişor:
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel ades eu nopţi întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în faţă:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un văl de argintie ceaţă,

Sclipiri pe cer, văpaie preste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceaţă,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Şi ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta
Un înger blând cu faţa radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar părul-i blond şi moale ca mătasa
Grumazul alb şi umerii-i vădea.
Prin hainele de tort subţire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

(1878)

IAMBUL

De mult mă lupt cătând în vers măsura,
Ce plină e ca toamna mierea-n faguri,
Ca s-o aştern frumos în lungi şiraguri,
Ce fără piedeci trec sunând cezura.

Ce aspru mişcă pânza de la steaguri,
Trezind în suflet patima şi ura –
Dar iar cu dulce glas îţi umple gura
Atunci când Amor timid trece praguri!

De l-am aflat la noi a spune n-o pot;
De poţi s-auzi în el al undei şopot,
De e al lui cu drept acest preambul –

Aceste toate singur nu le judec...
Dar versul cel mai plin, mai blând şi pudic,
Puternic iar – de-o vrea – e pururi iambul.

(1878)

COLINDE, COLINDE

Colinde, colinde!
E vremea colindelor,
Căci gheaţa se-ntinde
Asemeni oglinzilor
Şi tremură brazii
Mişcând rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Când scânteie stelele.

Se bucur' copiii,
Copiii şi fetele,
De dragul Mariei
Îşi piaptănă pletele,
De dragul Mariei
Ş-a Mântuitorului
Luceşte pe ceruri
O stea călătorului.

(1878)

ÎNVIEREA

Prin ziduri înnegrite, prin izul umezelii,
Al morţii rece spirit se strecură-n tăcere;
Un singur glas îngână cuvintele de miere,
Închise în tratajul străvechii evanghelii.

C-un muc în mâni moşneagul cu barba ca zăpada,
Din cărţi cu file unse norodul îl învaţă
Că moartea e în luptă cu vecinica viaţă,
Că de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-şi prada.

O muzică adâncă şi plină de blândeţe
Pătrunde tânguioasă puternicile bolţi:
„Pieirea, Doamne sfinte, căzu în orice colţ,
Înveninând pre însuşi izvorul de vieţe.

Nimica înainte-ţi e omul ca un fulg,
Ş-acest nimic îţi cere o rază mângâioasă,
În pâlcuri sunătoare de plânsete duioase
A noastre rugi, Părinte, organelor se smulg."

Apoi din nou tăcere, cutremur şi sfială
Şi negrul întuneric se sperie de şoapte...
Douăsprezece pasuri răsună... miez de noapte...
Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.

Un clocot lung de glasuri vui de bucurie...
Colo-n altar se uită şi preoţi şi popor,
Cum din mormânt răsare Christos învingător,
Iar inimile toate s-unesc în armonie:

„Cântări şi laude-nălţăm
Noi, Ţie Unuia,
Primindu-L cu psalme şi ramuri,
Plecaţi-vă, neamuri,
Cântând Aleluia!

Christos au înviat din morţi,
Cu cetele sfinte,
Cu moartea pre moarte călcând-o,
Lumina ducând-o
Celor din morminte!"

(1878)

RUGĂCIUNE

Crăiasă alegându-te
Îngenunchem rugându-te,
Înalţă-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie:
Fii scut de întărire
Şi zid de mântuire,
Privirea-ţi adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică prea curată,
Şi pururea fecioară,
Marie!

Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,
Rugămu-ne-ndurărilor,
Luceafărului mărilor;

Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată
Şi pururea fecioară,
Marie!

(1878)

RĂSAI ASUPRA MEA...

Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc d-odinioară;
O, maică sfântă, pururea fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.

Speranţa mea tu n-o lăsa să moară
Deşi al meu e un noian de vină;
Privirea ta de milă caldă, plină,
Îndurătoare-asupra mea coboară.

Străin de toţi, pierdut în suferinţa
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie.

Dă-mi tinereţa mea, redă-mi credinţa
Şi reapari din cerul tău de stele:
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!

(1879)

TA TWAM ASI

Fiică gingaşă de rege, când în haina ta bogată
Treci în faeton de gală şi te mlădii zâmbitoare,
Cum din frunzele-nfoiate râde proaspătă o floare,
Toată lumea ce te vede e de tine-nseninată.

Zbori cu şase cai ca vântul şi răsai ca aurora.
Cu căciulele în mână şi cu gurile căscate,
Oamenii salută-n cale pământeasca zeitate.
Tu te-nchini. Te simţi născută spre norocul tuturora.

Dar deodată în mulţime tu fixezi ochiul tău mare.
De o umbră-nfiorată e gândirea ta cuprinsă...
O femeie de pe stradă şi-a-nălţat privirea-i stinsă
Înspre tine... fără ură, făr-amor, fără păsare.

Tu? Unde te-apropii codrul se preface în grădină,
Întristarea-n bucurie, bucuria-n fericire...
Secolii coroanei tale cu regală strălucire
Pot să scoată grâu din pietre şi palate din ruină.

Ea? născută-ntr-o cămară în mizerie obscură,
N-auzi nici glas de mumă, nici a preoţilor psalme...
S-a trezit cu comedianţii cum juca bătând din palme,
Pe-a pierzării căi părinţii o-ndreptară ş-o vândură.

Ea? De-o intra în templu, sub negre boltituri
Al morţii spirit doară îl simte în tăcere,
Căci nu-nţelege blândul cuvânt de mângâiere
Din paginile unse a sfintelor scripturi.

Ce-nseamn-acele candeli ce ard în orice colţ
Sub chipuri mohorâte cu-adânci şi slabe feţe?
Ce-nseamn-acea cântare pătrunsă de blândeţe,
Ce împle tânguioasă puternicile bolţi?

Rugămu-ne-ndurărilor,
Luceafărului mărilor!
Din valul ce ne bântuie
Înalţă-ne, ne mântuie!
Privirea adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică prea curată
Şi pururea fecioară,
Marie!

Răpită de duiosul organelor avânt,
Pe cartea cea de rugă alunec-a ta dreaptă,
Iar ochii tăi cei umezi la ceruri se îndreaptă.
Ea?... cade în mulţime cu faţa la pământ.

*

De-ai muri copil de rege de-ale florilor miroasă,
Ca de marmură un înger sub boltirile înalte,
Pe un catafalc depusă – un popor ar plânge-ncalte,
După sufletul tău dulce, după sfânta cea frumoasă.

Ea? Dacă va cădea moartă într-o noapte de beţie
Prin ciocnire de pahare şi prin danţuri desfrânate...
Vre un cioclu de pe uliţi va-ncărca-o-atunci în spate,
Dară nici în moarte însăşi linişte nu va să-i fie.

Nu. Nici maiestatea morţii nu sfinţeşte pe sărac...
Căci scheletu-acela care a purtat ast-avuţie
De amar şi de durere, preparat de-anatomie
Va face-un pedant dintr-însul... Iar în urmă, într-un sac,

Va fi aruncat în groapa cea comună. O scânteie
Ce-a pierit fără de urmă. Şi cu toate astea-i semeni
Ca şi lacrima cu roua. Parc-aţi fi surori de gemeni:
Două vieţi în două inimi, şi o singură femeie.

(1879)

VIAŢA

Când aud vreodată un rotund egumen,
Cu foalele-ncinse şi obrazul rumen,
Povestind că viaţa e calea durerii
Şi că pocăinţa urmează plăcerii –
Mă întreb: „Acesta poate ca să ştie
Cum este viaţa, cum cată să fie?"

Noaptea scânteiază cu-a ei mii de stele,
Varsă raze slabe pasurilor mele,
Ulicioara-i strâmtă şi, din ziduri vechi,
Vorbe, râs şi plânset sună în urechi;
Glasuri rătăcite trec prin geamuri sparte
Şi prin uşi închise, prin zidiri deşarte.

Colo, lângă lampă, într-un mic ietac,
Vezi o fată care pune aţă-n ac;
Faţa ei e slabă de-o paloare crudă,
Ochii ei sunt turburi, pleoapele asudă,
Degetele repezi poartă acul fin:
Ea îşi coase ochii într-un tort de in;
Vânătă-i e buza, lipsită de sânge,
Ochiul ei cel turbur nu mai poate plânge.

La ce oare dânsa s-a născut pe lume,
O sărmană frunză pe oceanu-n spume,
O sărmană umbră, orfană şi slabă,
De care-n mulţime nimenea nu-ntreabă?
Din zori până-n noaptea neagră şi târzie
O vezi printr-o albă perdea străvezie
Cum mereu lucrează... ş-abia pâne goală,
Frig şi insomnie, lacrime şi boală.
Tot ce-n astă lume mai poate pricepe
E că de-ncetează lucrul, foamea-ncepe.

Negustoru-şi pune pânzele-nainte,
Lucrul scump şi harnic unor ceasuri sfinte,
El are briliante pe degete groase
Din nopţile celor care pânza-i coase;
Desface ducesei, c-o galantă grabă,
In cusut în lacrimi de o mână slabă:
Pânze moi în care se ţesură zile,
Vederea şi somnul sărmanei copile,
Albe ca zăpada ce cade în fulgi;
Dar, cum sunt cusute, sunt bune de giulgi.

Când îţi trec prin minte acestea, copilă,
Te uiţi în oglindă şi îţi plângi de milă;
Vrei s-o vezi chiar bine, s-o ţii bine minte
Pe nefericita, dulce şi cuminte,
Fără nici un reazem, care nu aşteaptă
Decât moartea care singură e dreaptă...

În această viaţă de mizerii plină
Singura-i amică este o albină,
Rătăcită – ce ştii cum – în strada veche.
Glasul îi pătrunse la a ei ureche;
Deschizând fereastra, să intre o lasă
Între flori să doarmă şi să-i stea în casă.
Se iubiră cele două proletare:
O insectă-umană, una zburătoare.

Fata stând pe gânduri, vesela albină
Cu galanterie de buze-i s-anină,
Ca şi când i-ar zice: „Au nu ştii tu oare
Cum că a ta gură-i cea mai dulce floare?
Căci tu eşti frumoasă, chiar ca şi o sfântă,
Ochiul tău cel dulce şi umbrit mă-ncântă."

*

Într-o zi, copila moare: se-nţelege,
Moartea nu mai ştie mânile să lege.
În sicriu au pus-o. Faţa ei cea trasă
Era adâncită, însă tot frumoasă.
I-au pus flori pe frunte... Corpul ei cel fin
Ce nobil transpare din giulgiul de in!

Fereastra-i deschisă: primăvara plină
Pătrunde printr-însa; dar biata albină
În câmp nu mai fuge, ci-mprejur se poartă,
Încunjură capul şi guriţa moartă;
Ea zboară aproape şi tot mai aproape,
Şi vrea cu amica-i deodată s-o-ngroape...

Deci când se întâmplă s-aud vreun egumen,
Cu foalele-ncinse şi obrazul rumen,
Povestind că viaţa e calea durerii
Şi că pocăinţa urmează plăcerii,
Mă întreb: „Acesta poate ca să ştie
Cum este viaţa, cum cată să fie?"

(1879)

CALUL TROIAN

Şi ascultând aşa fel de-al unora îndemn,
Băgară în cetate pe calul cel de lemn
Ş-apoi pe veselie, pe chef se aşternură
Pân' ce în miezul nopţii pe toţii somnu-i fură...
Din calul acel mare elinii se coboară,
Cu pază ei prin uliţi în pândă se strecoară;
Cum văd că mic şi mare căzuse-n somn ca morţi,
Ei gâtuie străjerii, ce stau lungiţi la porţi

Ş-aprind făclii în noapte pe-a zidurilor creste.
Din Tenedos văzură luminile aceste
Şi-mplătoşaţi cum fură, armaţi cu lănci şi săbii,
S-apropie de ţărmuri pe negrele corăbii.
Când peste lumea toată domnea a nopţii slavă
Ei prea cu molcomişul şi fără de gâlceavă
Intrară în cetate... oricare repezi
Şi începur-în toţii a da şi a snopi.
Tăiau bătrâni şi tineri, din mic până la mare,
Ostaşi în floarea vrâstei şi tinere fecioare...
Şi[-s] chiote, blesteme din inimă, rărunchi.
Prin porţile cetăţii curgeau pân-în genunchi
Şiroaiele de sânge... pe pruncii cei de ţâţă
Îi aruncau în flăcări, să nu rămâie viţă
Şi urmă de Troada... Şi dând în visterie
Grămezile de aur răpeau cu lăcomie.
Trei zile pustiiră cetatea şi olatul
Împlând cu jale ţara lui Priam-împăratul.
Când oamenii[-s] grămadă ucişi în orice loc,
Elinii atunci dederă cetăţii mândre foc
De răsărea din ziduri o mare de jeratec
Roşind bolta întreagă şi crugul singuratec.
Ard turnurile-n vânturi – de vaietele mumii
Nu se vedea de flăcări nici marginile lumii.

(1879)

ÎNTRE PASĂRI

Cum nu suntem două pasări,
Sub o streşină de stuf,
Cioc în cioc să stăm alături
Într-un cuib numai de puf!

Nu mi-ai scoate oare ochii
Cu-ascuțitul botișor
Și alăturea de mine
Sta-vei oare binișor?

Parcă mi te văd, drăguță,
Că îmi zbori și că te scap,
Stând pe gard, privind la mine,
Ai tot da cochet din cap.

Iară eu suit pe casă
Și plouat de-atât amor,
M-aș îmfla ursuz în pene
Și aș sta într-un picior.

(1879)

DUPĂ CE ATÂTA VREME

După ce atâta vreme
Laolaltă n-am vorbit,
Mie-mi pare că uitarăm
Cât de mult ne-am fost iubit.

Dar acum te văd nainte-mi
Dulce, palidă cum șezi –
Lasă-mă ca altădată
Umilit să-ngenunchez,

Lasă-mă să-ți plâng de milă,
Să-ți sărut a tale mâni...
Mânușițe, ce făcurăți
De atâtea săptămâni?

(1879)

ÎN VAN CĂTA-VEŢI...

În van căta-veţi ramuri de laur azi,
În van căta-veţi mândre simţiri în piept.
Toate trecură:
Viermele vremilor roade-n noi.

Căci nu-i iubire, ură d-asemeni nu-i
Şi ce rămase umbra simţirei e:
Murmura lumei
Netedă, palidă, ca şi ea.

Nu e antica furie-a lui Achile,
Nu este Nestor blândul-cuvântător.
Aprigul Ajax
Ţărână-i azi, şi nimic mai mult.

Şi unde-i Roma, doamnă a lumii-ntregi,
Şi unde-s astăzi vechii şi marii caesari?
Tibrule galbăn,
Unde e astăzi mărirea ta?

Chiar papii mândri cu trei coroane-n cap,
Păstori de naţii cu strâmbă cârjă-n mâni,
Pulbere-s astăzi.
Pulbere sunt chiar vii fiind.

Căci nu sărută regii piciorul lor,
Căci nu se-nchină lumea la glas de sfânt.
Semnele tainei
Mute rămân şi îi fac de râs.

Chiar tronul papei azi ca o scenă e
Şi el îşi face mutrele lui plângând.
Hohotul lumei
Lumei întregi îi răspunde-atunci.

Căci nu-i s-ardice bolţile de granit,
Un Michel-Angelo nu-i să facă iar
Ziua din urmă.
Templele vechie pustie rămân.

Să-nvie pânza, Rafael astăzi nu-i.
Nu-nvie dalta-n mânile cele noi.
Moartă rămâne
Marmura grea sub ochiul mort.

În van căta-veţi ramuri de laur azi,
În van căta-veţi mândre simţiri în piept.
Toate trecură:
Viermele vremilor roade-n noi.

(1879)

NOI AMÂNDOI AVEM ACELAŞI DASCĂL

Noi amândoi avem acelaşi dascăl,
Şcolari suntem aceleiaşi păreri...
Unitul gând oricine recunoască-l.
Ce ştii tu azi, eu am ştiut de ieri.
De-aceleaşi lucruri plângem noi şi râdem...
Non idem est si duo dicunt idem.

Tu zici că patria e-n decădere,
De râs şi de ocară c-au ajuns;
Când cineva opinia mi-ar cere,
El ar primi tot astfel de răspuns,
Ca de ruşine ochii să-i închidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

Căci din adâncul gândurilor tale
Răsare ură din al meu amor.
Tu ai vrea tot să meargă pe-a sa cale,
Eu celui slab îi sunt în ajutor.
Cu-acelaşi gând, noi totuşi ne desfidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

Pe mine răul, deşi râd, mă doare,
Mă ţine liniştea vieţii-ntregi;
Iar tu uiţi tot la raza de splendoare
Ce-o varsă-asupra ta a lumii regi...
Ş-ai vrea cu proprii mâni să ne ucidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

E greu a spune ce deosebire
Ne-a despărţit, de nu mergem de-a valma.
Şi s-ar vedea atunci fără-ndoială
Când noi ne-am scoate sufletele-n palmă,
Ca-ntregul lor cuprins noi să-l deschidem:
Non idem est si duo dicunt idem.

(1879)

O,-NŢELEPCIUNE, AI ARIPI DE CEARĂ!

Ce mâni subţiri s-apucă de perdele
Şi într-o parte timide le trag!
În umbra dulce, după vechi zăbrele
Suspină gură-n gură, drag cu drag.
Luceşte luna printre mii de stele,
Suspină vântu-n frunzele de fag,
Se clatin codri mângâiaţi de vânt –
Lumini pe ape, neguri pe pământ.

*

O,-nţelepciune, ai aripi de ceară!
Ne-ai luat tot făr' să ne dai nimic,
Puţin te-nalţi şi oarbă vii tu iară,
Ce-au zis o vreme, altele deszic,
Ai desfrunzit a visurilor vară
Şi totuşi eu în ceruri te ridic:
M-ai învăţat să nu mă-nchin la soarte,
Căci orice-ar fi ce ne aşteaptă – moarte!

Tu ai stins ochiul Greciei antice,
Secat-ai braţul sculptorului grec,
Oricât oceanu-ar vrea să se ridice
Cu mii talazuri ce-nspumate trec,
Nimic el nouă nu ne poate zice.
Genunchiul, gândul eu la el nu-mi plec,
Căci glasul tău urechea noastr-o schimbă:
Pierdută-i a naturii sfântă limbă.

În viaţa mea – un rai în asfinţire –
Se scuturau flori albe de migdal;
Un vis purtam în fiece gândire,
Cum lacul poartă-o stea pe orice val;
[A zorilor suavă înflorire
Se prelungea până-n amurgul pal,]
În văi de vis, în codri plini de cânturi,
Atârnau arfe îngereşti pe vânturi.

Şi tot ce codrul a gândit cu jale
În umbra sa pătată de lumini,
Ce spun: izvorul lunecând la vale,
Ce spune culmea, lunca de arini,
Ce spune noaptea cerurilor sale,

Ce lunii spun luceferii senini
Se adunau în râsul meu, în plânsu-mi,
De mă uitam răpit pe mine însumi.

În van cat întregimea vieţii mele
Şi armonia dulcii tinereţi;
Cu-a tale lumi, cu mii de mii de stele,
O, cer, tu astăzi cifre mă înveţi;
Putere oarbă le-aruncă pe ele,
Lipseşte viaţa acestei vieţi;
Ce-a fost frumos e azi numai părere –
Când nu mai crezi, să cânţi mai ai putere?

Şi dacă nu-i nimic decât părere
Tot ce suspină inimei amor,
Istoria cu lungile ei ere
Un vis au fost amar – amăgitor;
Tot ce-aspirarăm, toat-acea putere
Care-am robit-o falnicului dor
Am cheltuit-o ca nişte nebuni
Pe visuri, pe nimicuri, pe minciuni.

Sunt nenţelese literele vremii
Oricât ai adânci semnul lor şters?
Suntem plecaţi sub greul anatemii
De-a nu afla nimic în vecinic mers?
Suntem numai spre-a da viaţă problemei,
S-o dezlegăm nu-i chip în univers?
Şi orice loc şi orice timp, oriunde,
Aceleaşi vecinice-ntrebări ascunde?

(1879)

STELELE-N CER

Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor
Până ce pier.

După un semn
Clătind catargele,
Tremură largele
Vase de lemn;

Niște cetăți
Plutind pe marile
Și mișcătoarele
Pustietăți.

Stol de cocori
Apucă-ntinsele
Și necuprinsele
Drumuri de nori.

Zboară ce pot
Și-a lor întrecere,
Vecinică trecere –
Asta e tot...

Floare de crâng,
Astfel viețile
Și tinerețile
Trec și se stâng.

Orice noroc
Și-ntinde-aripele
Gonit de clipele
Stării pe loc.

Până nu mor,
Pleacă-te, îngere,
La trista-mi plângere
Plină de-amor.

Nu e păcat
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?

(1879)

STAU ÎN CERDACUL TĂU...

Stau în cerdacul tău... Noaptea-i senină.
Deasupra-mi crengi de arbori se întind,
Crengi mari în flori de umbră mă cuprind
Şi vântul mişcă arborii-n grădină.

Dar prin fereastra ta eu stau privind
Cum tu te uiţi cu ochii în lumină.
Ai obosit, cu mâna ta cea fină
În val de aur părul despletind.

L-ai aruncat pe umeri de ninsoare,
Desfaci visând pieptarul de la sân,
Încet te-ardici şi sufli-n lumânare...

Deasupră-mi stele tremură prin ramuri
În întuneric ochii mei rămân,
Ş-alături luna bate trist în geamuri.

(1879)

UN OM DE STAT
Wernicke, 1697

Un om de stat, ce multe îți promite,
Să nu-i arăți că tu nu-i dai credință,
Ci-i mulțămește cu-nchinări smerite.

Ca să nu-și dea prea mult silință,
Te fă că crezi orice el o să-ți zică.
Ajută-l însuți tu, ca să te mintă:

Destul folos, dacă măcar nu-ți strică.

(1879)

DONEC ERIS FELIX...
Ovidius, *Tristia*, I, 9, 5-6

Până vei fi fericit număra-vei amici o mulțime,
Cum se vor întuneca vremile – singur rămâi!

(1879)

DE PE OCHI RIDICI...

De pe ochi ridici închisă
Languroasa, lungă geană,
Rai de fericiri promise
Și de tainică dojană.

Şi-ţi pui degetul pe gură,
Sfătuieşti şi ameninţi
Şi îmi dai învăţătură
Să ne facem mai cuminţi.

Atunci braţul meu cuprinde
Mlădiosul tău grumaz:
„Mâni vom fi cum vei pretinde,
Dar cum sunt mă lasă azi."

Astfel lupt cu-a ta mustrare
Ceasuri, zile, săptămâni,
Şi mereu a mea-ndreptare
O amân de azi pe mâni.

(1879)

ZBOAR-AL NOPŢII NEGRU FLUTUR

Zboar-al nopţii negru flutur
Cu-a lui aripi ostenite,
Pe când crengile se scutur
Pe cărări înţelenite.

Iară bolta cea senină
Printre ramuri, printre frunză,
Aruncând dungi de lumină
Cearcă tainic să pătrunză.

Prin a ramurilor mreajă,
Sună jalnic în urechi
Cântec dulce ca de vrajă,
De sub teiul nalt şi vechi.

Iară sunetele sfinte
Mişcă jalnic al tău piept:
Nu mai cugeţi înainte,
Nici nu cauţi îndărăpt,

Ci asculţi de păsărele
Ciripind în verde crâng,
Cum de-amoru-ne-ntre ele
Sfătuindu-se ne plâng.

(1879)

CA O FĂCLIE...

Prin tomuri prăfuite ce mesele-i încarcă,
Edgar trece cu gândul prin veacuri ca-ntr-o barcă.
Nimica nu opreşte a gândurilor grabă,
Din când în când în cale-i pe sine se întreabă:
La ce folos că timpul şi spaţiul străbate
Şi ce folos că vecinic râvnind singurătate,
El de nimic în lume viaţa-i n-o s-o lege,
Că-nţelegând deşertu-i, problema-i n-o-nţelege...

Ce caută talentu-i în şirele-i s-arate?
Cum luna se iveşte sau vântu-n codru bate?
Dar de-o va spune-aceasta sau dacă n-o va spune,
Pădurile şi luna vor face-o de minune.
Ba ele vor întrece de-a pururi pe-autori
Ce-au spus aceste lucruri de zeci de mii de ori.
O, capete pripite, în colbul trist al şcolii,
Cetiţi în foliante ce roase sunt de molii
Şi viaţa, frumuseţa, al patimei nesaţ
Nu din viaţa însăşi – din cărţi le învăţaţi.
În capetele voastre, de semne multe sume,
Din mii de mii de vorbe consist-a voastră lume.

Ca o făclie stinsă de ce mereu să fumegi,
De ce mereu aceleaşi gândiri să le tot rumegi
Şi sarcina de gânduri s-o porţi ca pe un gheb,
Astfel ades în taina durerii mă întreb...
Nu aflu unde capul în lume să mi-l pun:
Căci n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun,
Căci n-am avut metalul demonilor în vine,
Nici pacinica răbdare a omului de bine,
Căci n-am iubit nimica cu patimă şi jind –
Am fost un creier bolnav ş-o inimă de rând.

De mult de vorbe goale nici voi să mai ascult.
Nimic e pentru mine ce pentru lume-i mult.
Ce este viitorul? Trecutul cel întors
E şirul cel de patimi cel pururea retors.
Am azvârlit în laturi greoaie, veche cărţi,
Cari privesc viaţa din mii de mii de părţi
Şi scrise în credinţa că lumea tot se schimbă
Cu dezlegări ciudate şi cu frânturi de limbă.
Nu-i foliant în lume din care să înveţi
Ca viaţa preţ să aibă şi moartea s-aibă preţ...
Şi de pe-o zi pe alta o târâi uniform
Şi nici să pot de somnul pământului s-adorm.

Pustie, sură, rece şi fără înţeles...
Nu apăr adevărul, nu apăr un eres,
Nu sunt la înălţime şi nu sunt dedesupt,
Cu mine nu am luptă, cu lumea nu mă lupt
Să-nving eu adevărul sau să-ntăresc minciuna:
În cumpenele vremii sunt amândouă una.
Să ţin numai la ceva oricât ar fi de mic...
Dar nu ţin la nimica, căci nu mai cred nimic.

În manta nepăsării mă-nfăşor dar şi tac
Şi zilele vieţii-mi în şiruri le desfac,

Iar visurilor mele le poruncesc să treacă.
Iar ele ochii-albaştri asupra mea şi-i pleacă,
Cuprinse de amurgul cel fin al aurorii:
Văpaia-n ochi unită-i cu farmecul palorii.
Trec, pier în adâncimea iubirii ş-a genunii,
Icoanele frumoase şi dulci a slăbiciunii
Ca flori cu veştejite şi triste frumuseţi:
Uitarea le usucă sărmanele vieţi...
Ş-apoi!? Ce-mi pasă!? Fost-am în lume poate unic
Ce fără să ştiu unde pe-a lumii valuri lunec?
Mulţimea nu se naşte decât spre a muri...
Ruşine-i al ei număr cu unul a spori?
Ferice de aceia ce n-au mai fost să fie,
Din leagănul cărora nu s-a durat sicrie,
Nici în nisip vro urmă lăsar-a lor picioare
Neatinşi de păsul lumii trecute, viitoare,
De-a pururi pe atâţia câţi fură cu putinţă:
Numele lor e nimeni, nimic a lor fiinţă.
Ei dorm cum doarme-un chaos pătruns de sine însuşi,
Ca cel ce-n visu-i plânge, dar nu-şi aude plânsu-şi
Ş-a doua zi nu ştie nimic de acel vis.
Vai de acel ce ochii în lume i-a deschis!
Blestem mişcării prime, al vieţii primul colţ.
Deasupră-i se-ndoiră a cerurilor bolţi,
Iar de atunci prin chaos o muzică de sfere,
A cărei haină-i farmec, cuprinsul e durere.

O, genii, ce cu umbra pământul îl sfinţiţi
Trecând atât de singuri prin secolii robiţi,
Sunteţi ca acei medici miloşi şi blânzi în viaţă
Ce parcă n-au alt bolnav decât pe cel de faţă.
Oricui sunteţi prieteni, dar şi oricui îi pare
Că numai pentru dânsul aţi fost în lumea mare.
În orice veac trăiraţi neîncetăţeniţi,

Şi totuşi nici într-unul străini nu o să fiţi,
Căci lamura vieţii aţi strâns-o cu-ngrijire
Şi dându-i acea haină de neîmbătrânire,
Oricât se schimbe lumea, de cade ori de creşte,
În dreapta-vă oglindă de-a pururi se găseşte.
Căci lumea *pare* numai a curge trecătoare.
Toate sunt coji durerii celei neperitoare,
Pe când tot ce aleargă şi-n şiruri se aşterne
Repaosă în raza gândirii cei eterne.
Iar adevărul, ca şi păcatul mumii Eve,
De faţă-i pretutindeni şi pururea aieve.

(1879)

O, STINGĂ-SE A VIEŢII...

O, stingă-se a vieţii fumegătoare faclă,
Să aflu căpătâiul cel mult dorit în raclă!
N-aflai loc unde capul în lume să mi-l pun,
Căci n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun,
Căci n-am avut metalul demonilor în vine,
Nici pacinica răbdare a omului de bine,
Căci n-am iubit nimica cu patimă şi jind...
Un creier plin de visuri ş-o inimă de rând.

De mult a lumii vorbe eu nu le mai ascult,
Nimic e pentru mine ce pentru ea e mult.
Viitorul un trecut e, pe care-l văd întors...
Acelaşi şir de patimi s-a tors şi s-a retors
De mânile uscate a vremii-mbătrânite.
Sunt limpezi pentru mine enigmele-ncâlcite:
Nu-ntreb de ce în lume nu ne e dat de soarte

Noroc fără durere, viaţă fără moarte.
Am pus de mult deoparte acele roase cărţi
Ce spun c-a vieţii file au vecinic două părţi...
Cu-a lor înţelepciune nimica nu se schimbă
Cu dezlegări ciudate şi cu frânturi de limbă
Ocupe-se copiii... Eu pun o întrebare
Nu nouă, însă dreaptă... nu liberă, dar mare.

Viaţa, moartea noastră noi le ţinem în mâni,
Pe ele deopotrivă noi ne simţim stăpâni.
O cupă cu otravă, un glonte, un pumnar
Ne scapă deopotrivă de-o lume de amar.
De ce ţin toţi la dânsa, oricât de neagră fie?
Ea împlineşte oare în lume vo solie?
E scop în viaţa noastră – vun scop al mântuirii?
Nu junghiem fiinţa pe-altarul omenirii?
A gândului lucire, a inimei bătaie
Ridică un grăunte din sarcina greoaie
Mizeriei comune? Trăind cu moartea-n sân
Pe altu-n astă lume îl doare mai puţin?
O, eu nu cer norocul, dar cer să mă învăţ
Ca viaţa-mi preţ să aibă şi moartea s-aibă preţ,
Să nu zic despre mine ce omului s-a zis:
Că-i visul unei umbre şi umbra unui vis.

O, Demiurg, solie când nu mi-ai scris în stele,
De ce mi-ai dat ştiinţa nimicniciei mele?
De ce-n al vieţii mijloc, de gânduri negre-un stol
Mă fac să simt în minte şi-n inimă un gol?
De ce de pe vedere-mi tu vălul ai rărit,
Să văd cum că în suflet nu am decât urât?
Viaţa mea comună s-o târâi uniform
Şi să nu pot de somnul pământului s-adorm?

Zadarnică, pustie şi fără înţeles
Viaţa-mi nu se leagă de-un rău sau de-un eres.

Eu nu mă simt deasupra şi nu sunt dedesupt,
Cu mine nu am luptă, cu lumea nu mă lupt
Pentr-o minciună mare ori mare adevăr.
Totuna mi-ar fi mie, căci alta nu mai cer,
Decât să fiu în dreapta ori stânga hotărât,
S-omor şi eu pe altul sau să fiu omorât
Şi făr' de nici un titlu în lume să mă-nser...
Căci ce-i, la urma urmei, minciună, adevăr?...
Să ţin numai la ceva... oricât ar fi de mic...
Dar nu ţin la nimica, căci nu mai cred nimic.

(1879)

URÂT ŞI SĂRĂCIE

Urât şi sărăcie sunt acei doi tovarăşi,
A căror urme crude le aflu pururi iarăşi
Pe orice chip şi-n orice-ndrăznii de a iubi...
Iubit-am poate cântul, voit-am a robi
Cu el un suflet dulce, al meu întreg să fie...
Zburat-au chip şi cântec – urât şi sărăcie!
Căci ce nu ai în clipa în care ai dorit
Se schimbă-n rău cu vremea, de farmec sărăcit.
S-arată înainte-ţi o schele despoiată
De orice vis cu care o îmbrăcai odată.
Puterea tinereţii, a minţii vioiciune,
A inimei bătaie, şi gingaşa minune
Din ochi, când toată viaţa în ei îţi este scrisă
De o citeşte-oricine scrisoarea ei deschisă,
Dar mai cu seamă aceea ce tu vrei s-o citească...
Cum trec, cum trec cu toate... şi făr' să le oprească
Nimic... Astfel te-ntuneci o stea în vecinicie
Şi ce-ţi rămâne-n urmă? vreme şi sărăcie.
Da, vreme! numai vreme să aibi să simţi deplin
Ce mult puteai în lume, şi cât, cât de puţin

Ţi-a fost dat. Dacă nobil ai fost şi blând şi drept,
Dacă prin a ta minte ai fost un înţelept,
Având darul pe care natura-l poate da,
Frumseţe, minte, faimă, ajuns-ai la ceva?
Căci nu caută lumea aceea ce slăveşte,
Aceea ce o prinde – ci ceea ce-i prieşte.
Dacă eşti rău şi-i vine răutatea la-ndemână,
Dacă eşti prost, şi vasta prostie e stăpână,
Sau de-un deşert atârnă în lume a ta soartă
Şi nu ştii cum deşerţii prin linguşiri se poartă
Sau nu poţi şti... Atuncea de ce folos e ţie
C-ai avut tot ce firea ţi-a dat cu dărnicie,
Că eşti podoabă scumpă în lume orişicui,
Podoabă ce nu-i trebui în lume nimănui?

Virtutea e-o poveste... când gândul ţi-l ascuţi,
Tu vezi că slăbiciuni sunt vestitele virtuţi:
Nobleţea-i slăbiciunea acelor ce nu pot
Pe sine să se puie deasupra peste tot,
Să aibă pentru toate adânc şi greu dispreţ,
Hrănind a lui viaţă din sute de vieţi.
A nu-ţi ţine cuvântul când nu-ţi vine-ndemână
A dezbrăca pe-acela ce ţi s-a dat pe mână,
A înşela mulţimea cu mii făgăduinţi,
Când ai minţit o dată să te mai pui să minţi,
A urgisi pe-acela care ţi-a făcut bine,
A împle a lui nume de pete şi ruşine –
Aceasta nu e nobil... Dar toţi – şi-ndeosebi
O fac uşor – tu numai stai vecinic să întrebi.
Tu numai îţi pui vorba şi gândul la cântari,
Tu numai vrei a-ntrece caràcterele mari,
Privind peste mulţime cu multă nepăsare...
Ei bine! P-astă dramă şi soarta ta cea mare,
Din astă cumpănire de drept şi datorie,
Ce ţi-a rămas la urmă? Urât şi sărăcie.

Iubit-ai?... Ah! un caier de cânepă nu-i moale,
Nu-i blond cum e podoaba cea dulce-a frunţii sale!
Cu gura ei subţire şi mâni reci ca de ceară,
Iar ochiu-i plin de raze străluce în afară,
Răpindu-ţi ţie ochii cu a lor strălucire.
Tu n-ai gustat din rodul acel de fericire:
Tu eşti onest şi plin de respect şi generos
Să frângi în zarea vieţii un rod aşa frumos.
Te-ai dus şi te urmară părerile de rău.
În urma ta venit-au un neted nătărău
Ş-acesta... ei... făcut-au ce n-ai vrut să cutezi;
Ce-a mai rămas din dulcea figură mergi de vezi:
Anii i-au scris cu pana lor neagră pe-a ei frunte.
Şi gura cea cu albe mărgăritari, mărunte,
Acuma e zbârcită şi ochiul plin de pară,
Ce-şi revărsa lumina sa rece în afară
E stins, şi nu-i nimica în el, nu-i adâncime;
Tu nu mai vezi într-însul ce nu văzuse nime
Decât tu... Ce ajunse a fi? Cochetă, rece,
Linguşitoare, crudă, din mână-n mână trece
Şi caută-n iubire plăcerea numai, care
E-o clipă de beţie şi-o zi de dezgustare.
Dară acea iubire adâncă şi curată,
Care-n viaţă vine o dată, num-o dată,
Acea eternă sete ce-o au dupăolaltă
Doi oameni ce-şi pierdură privirea una-ntr-altă,
Acel amor atât de nemărginit, de sfânt,
Cum nu mai e nimică în cer şi pre pământ,
Acea înamorare de tot ce e al ei,
De-un zâmbet, de un tremur al gingaşei femei,
Când pentru o privire dai viaţă, dai noroc,
Când lumea ţi-este neagră de nu eşti la un loc
Cu ea... Unde-i norocul ce l-a promis ea ţie?
Ce vă rămâne vouă? Urât şi sărăcie!

(1879)

CE SUFLET TRIST...

Ce suflet trist mi-au dăruit
Părinţii din părinţi,
De-au încăput numai în el
Atâtea suferinţi?

Ce suflet trist şi făr' de rost
Şi din ce lut inert,
Că dup-atâtea amăgiri
Mai speră în deşert?

Cum nu se simte blestemat
De-a duce-n veci nevoi?
O, valuri ale sfintei mări,
Luaţi-mă cu voi!

(1880)

DINTRE SUTE DE CATARGE

Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?

Dintre pasări călătoare
Ce străbat pământurile,
Câte-o să le-nece oare
Valurile, vânturile?

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vânturile, valurile.

Nenţeles rămâne gândul
Ce-ţi străbate cânturile,
Zboară vecinic, îngânându-l,
Valurile, vânturile.

(1880)

CU PÂNZELE-ATÂRNATE

Cu pânzele-atârnate
În linişte de vânt,
Corabia străbate
Departe pe pământ.
Iar stolul rândurelelor
Trece-ntre cer şi mare...
O, stelelor, stelelor,
Nemuritoare,
De ce şi voi nu vă luaţi
Pe-ale lor urme oare?

De ce mă întristează
Că valurile mor,
Când altele urmează
Rotind în urma lor?
De ce căderea florilor
Ş-a frunzelor ne doare
O, norilor, norilor,
Şti-veţi voi, oare,
De ce rămân atâtea-n veci
Şi numai omul moare?

În cer întotdeuna
Urmăm al nostru mers,
Ca soarele şi luna

Rotind în univers.
Un crez adânc pătrunde-va
De-a pururi omenirea
Că undeva, undeva
E fericirea;
Şi toţi aleargă după ea:
N-o află nicăirea.

(1880)

DIN CERURILE-ALBASTRE

Din cerurile-albastre
Luceferi se desfac,
Zâmbind iubirii noastre
Şi undelor pe lac.
De glasul păsărelelor
Pe gânduri codru-i pus.
O, stelelor, stelelor,
Unde v-aţi dus?

În turme călătoare
Trec nourii pe ceri,
Ce seamăn pieritoare
Duioaselor dureri.
De strălucirea florilor
E câmpul tot răpus.
O, norilor, norilor,
Unde v-aţi dus?

Şoptiri aeriane
Pătrund din mal în mal
Ş-a stelelor icoane
Pre fiecare val.
De ochii tăi cei plini de-amor
Aminte mi-am adus.
O, stelelor, stelelor,
Unde v-aţi dus?

Cum iedera se leagă
De ramuri de stejar,
Mi-a fost odată dragă
Şi dragă-mi este iar.
De braţul tău cuprins cu dor
Aminte mi-am adus.
O, braţelor, braţelor,
Unde v-aţi dus?

(1880)

CĂTRE MERCUR

Horaţiu, *Ode*, III, 11

O, Mercur, a cărui poveţi deprins-au
Amphion, urnind după cântecu-i pietre,
Şi tu liră, care-n cald avânt din şapte
Coarde suna-vei,

Templelor, ospeţelor mari amică –
Nu c-altădată, fără de grai – o, spune-mi
Cântul, cărui nenduplecata Lyde-i
Plece urechea.

Ea ca mânza tretină-n câmp se joacă,
S-o atingi chiar nengăduind. Nu ştie
Rostul nunţii; crudă rămâne pentru-a
Soţului patemi.

Tigri după tine se iau şi codri,
Râul care fuge spumând opri-l-ai,
Alintându-l, fere-ndărăt portarul
Orcului groaznic,

Cerber ce cu sute de şerpi în creştet
Ca ş-al furiilor, esalează ciumă
Pe când spume fac şi venin tustrele
Limbile gurii.

Chiar Ixion, Tytios chiar în silă
Au zâmbit, deşartă rămas-au urna,
A lui Danau fiici auzind cântarea-ţi
Fermecătoare.

Lyde-ascultă crimele-acelor fiice,
Căci pedeapsa lor e să umple vasul,
Ce de-a pururi fără de fund se scurge –
Soarta-ndelungă

Urmăreşte crimele mari în iad chiar;
Căci păcat mai nelegiuit putea-s-ar
Decât moarte soţilor lor cu aspru
Fier să le deie?

Una numai, demnă de-a nunţii faclă,
Viclenì frumos pe cumplitu-i tată,
Strălucind vestită de-atunci prin secoli,
Nobila fiică!

– Scoli – ea zise, tânărul soţ trezindu-şi –
Scoli să nu-ţi dea somnul de veci de unde
N-aştepţi. Fugi de socru-tău, de surori ce
Fără de lege,

Ca leoaice cari surprind juncanii,
Mirii lor ucid... numai eu mai blândă
Nici în tine dau, nici voi a te ţine-n
Negrele ziduri...

M-o-ncărca părintele meu cu lanţuri
Pentru că-ndurare avui de un biet om
Sau pe un vas trimite-mă-va departe-n
Câmpii numidici.

Fugi oriunde ochii te duc ori vântul
Până-i noapte, până veghează Venus,
Mergi cu bine. Ţine-mă minte... sapă-un
Vers pe mormântu-mi.

(1880)

CĂTRE BULLATIUS

Horaţiu, *Epistole*, I, 11

Cum ţi se pare, Bullaţiu, Chio, falnicul Lesbos,
Samosul cel elegant, Sardes, cetatea lui Croesus?
Smyrna ori Colophon? Mai mari, mai mici decât faima?
Ori sunt nimic alături cu câmpul lui Mart şi cu Tibrul?
Au preferi vrun oraş din cele-nchinate prin Attal?
Ori de urâtul mării şi-a drumului Lebedu-l lauzi?

„Lebedul? Ştii tu ce e", -mi răspunzi? Mai pustiu decât Gabii,
Mai strimt decât Fidenii; şi totuşi, aicea viaţa-mi
Voi s-o petrec, uitat de ai mei, uitându-i pre dânşii,
Dintr-un mal depărtat privind la Neptun turburatul.

Oare acel ce la Roma din Capua pleacă pe ploaie,
Plin de noroi, pentru-asta viaţa-i în han va petrece-o?
Oare cel degerat lăuda-va cuptorul şi baia
Ca pe lucruri ce singure dau fericire vieţii?

Pentru că austrul puternic te bântuie, vinde-vei oare
Vasul în care-ai plecat, dincolo de valul Egeic?
Pentru-un om aşezat Rhodos, Mitilene frumoasa
Par ca pănura grea în arşiţă, par ca şi haina
Cea de la câmp în timp vicolos, ori ca baia în Tibru
Iarna, ori ca un foc pe vatră-n luna lui august.
Deci din Roma se cade, soarta fiind cu priinţă,
Să fericeşti depărtatele Samos, Chio şi Rhodos.
Ia dar mulţumitor în mâni fericitele ore
Cari un zeu ţi le dă: n-amâna cele bune pe alt an
Şi te vei şti trăind fericit oriunde în lume.
Grijile noastre fug de cuvinte şi-nţelepciune,
Nu de un loc ce răsare domnind peste apele mării.
Cerul deasupra schimbi, nu sufletul, marea trecând-o.
Oţiul fără de-astâmpăr ne zbuciumă. Duşi de corăbii
Şi de trăsuri, căutăm bun trai. Ce cauţi aici e;
E-n Ulubrae chiar, de păstrezi în inimă cumpăt.

(1880)

CĂTRE SCLAV

Horaţiu, *Ode,* I, 38

Lux persan urâi, băiete, şi nu voi
Cu făşii de tei ca să legi cununa-mi,
Nu căta-n zădar să descoperi unde-i
Ultima roză!

Simplul mirt cu flori să nu-l mai adaogi...
Nu te-ar prinde rău pe tine, paharnic,
Şi nici mie rău nu-mi şade când beau la
Umbra de viţă.

(1880)

DIN *HALIMA*

Harun-al-Raşid prin Bagdad adese
Tiptil pe uliţi cu vizirul iese,
Pe când prin frunza verde de platane
Seninul nopţii luminos se ţese.

Prin umbra neagră-n strâmte ulicioare
Ei pe fereşti se uită, prin pridvoare,
Colo aud râzând cu veselie,
Dincolo suspinând vreun om ce moare.

Şi-astfel sultanul singur cercetează
Oraşul lui, pe când în somn visează.
Durerea toat', adâncu-ntreg al vieţii
Va s-o pătrunz-a minţii sale rază.

Giafer vizirul l-asfinţitul serii
I-arată ale vieţii vii mizerii.
Nu de războaie, chin şi crudă moarte –
De-adâncul gol al inimei te sperii.

Deci într-o seară-ajung mergând departe,
Pe uliţi strâmte şi prin pieţi deşarte,
Sub zidul unei case vechi şi negre,
Cu trepte scunde şi cu uşe sparte.

Aud din întru ţipăt şi suspine,
Aud cum unul bate pe-oarecine,
Iar cel bătut ţipa strigând mai tare:
– Te rog, bătrâne, dă, mai dă în mine.

Ei stau uimiţi. Giafer pe scări se suie,
Încet cu mâna uşa o descuie,
Se uită-nluntru şi-o minune vede,
Cum ca să vadă n-a fost dat altuie.

Privi-ntr-o sală-ngustă însă naltă
Şi cărţi în rafturi, una peste altă,
Maşini şi sticle, topitori, metaluri,
Ici pergamente, colo o unealtă.

Iar un bătrân cu o frânghie udă
Lovea-ntr-un tânăr, ce-n durere crudă
Se zvârcolea: – Mai dă, te rog, în mine,
Ca Domnul a ta rugă s-o audă.

Bătrânul însuşi îi plângea de milă.
Vedeai că spre a-l bate-şi face silă,
Ştergându-şi ochii săi cei plini de lacrimi
Dădea mereu în el ca [într-o grilă].

Uimit Giafer se-ntoarce şi îi spune
Sultanului văzută-acea minune;
Şi-au hotărât la curte a-i aduce,
Pe amândoi la cercetare a-i pune.

A doua zi Harun în tron de fală,
Înconjurat de suita lui regală,
Ordonă ca pe-acel bătrân de-aseară
Şi pe-acel tânăr să-i aducă-n sală.

Şi-atunci apar l-a tronului său treaptă
Bătrânul alb cu faţa înţeleaptă,
Ţinând de mână pe un mândru tânăr
Ce ochii lui sfioşi în sus i-ndreaptă.

Ei după chip păreau de viţă-arabă,
Dar faţa celui tânăr este slabă
Şi palidă de multe suferinţe –
Deci cu mânie împăratu-ntreabă:

– Ce ţi-a făcut, moşneag fără de milă,
Acest băiat de-l chinuieşti în silă,
Când el te roagă chiar să dai într-însul,
Şi pare-atât de blând ca o copilă?

Bătrânul zise vorbele aceste:
– Stăpâne, lucrul nu îl ştii cum este –
Ciudată e istoria ăstui tânăr,
Deci voie dă-mi să-ţi spun a lui poveste.

Tu vei fi auzit de un anume
Ali-ben-Maimun, unu-a fost în lume,
Un învăţat şi cititor de zodii,
Un vraci prea înţelept cu mare nume.

Cutreierat-au dânsul lumea toată,
Oraşe, ţări din sfera depărtată,
Pustiile Saharei, râul Gange,
Şi la izvorul Nilului o dată.

Acesta dar trecând odinioară
Pe-a lui cămilă arida Sahară,
Sub arşiţa cumplită de amiazăzi
Ce sacă râuri, lacuri şi izvoare,

Vuind aude împrejuru-i vântul
Samum, ce-n gură-ntunecă cuvântul,
Şi volburi de nisip rotind în aer
Cu ceru-ntunecat uneau pământul.

Prin volburi repezi şi prin vânt fierbinte
Zbura pe-un cal arab mereu nainte,
Ca o fantasmă albă a pustiei:
Era femeie ce-şi ieşea din minte.

Căci volburi de nisip o-mpresurară
Şi calul ei în loc l-împiedicară,
Iar ea ţipa cu un copil în braţe
Chemând pe-Ali în ajutor să-i sară.

Cum volbura-mprejuru-i se roteşte,
Cum arde vântul viaţa-i şi cum creşte,
Prin aer ea îi aruncă copilul
Strigând: „O, mântuie-l, Ali, grăbeşte!"

(1880)

SARMIS

Mijește orizonul cu raze depărtate,
Iar marea-n mii de valuri a ei singurătate
Spre zarea-i luminoasă pornește să-și unească
Eterna-i neodihnă cu liniștea cerească.

Natura doarme dusă, tăriile în pace.
Din limpedea nălțime pe-alocuri se disface
O stea, apoi iar una; pe ape diafane
Își limpezesc în tremur pe rând a lor icoane.
Tot mai adânc domnește tăcerea înțeleaptă –
Se pare cum că noaptea minunea și-o așteaptă.

Deodată luna-ncepe din ape să răsaie
Și pân' la mal durează o cale de văpaie.
Pe-o repede-nmiire de unde o așterne
Ea, fiica cea de aur a negurei eterne.
Cu cât lumina-i dulce pe lume se mărește
Cresc valurile mării și țărmul negru crește
Și aburi se ridică din fund de văi spre dealuri.
O insulă departe s-a fost ivind din valuri,
Părea că s-apropie mai mare, tot mai mare,
Sub blândul disc al lunii, stăpânitor de mare.

Din umbra de la maluri s-a desfăcut la larg
O luntre cu-a ei pânze sumese de catarg.
Tăind în două apa, ea poartă o pereche:
Pe Sarmis, craiul tânăr din Getia cea veche,
Mireasa-i în picioare, frumoasă ca o zână,
Stetea și pe-a lui umăr își sprijină o mână.

Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată și flori până-n pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

– De câte ori, iubito, mă uit în ochii tăi,
Mi-aduc aminte ceasul când te-am văzut întâi.
Ca marmura de albă, cu mâni subţiri şi reci,
Strângeai o mantă neagră pe sânul tău... În veci
Nu voi uita cum tâmpla c-o mână netezind
Şi faţa ta spre umăr în laturi întorcând,
Ştiind că nimeni nu e în lume să te vadă,
Ai fost lăsat în valuri frumosul păr să cadă.
În orbitele-adânce frumoşii ochi ce-ncântă,
Pierduţi în visuri mândre, priveam fără de ţintă.
Şi tu zâmbeai, c-un zâmbet cum e numai al tău,
Nu te-a mai văzut nimeni cum te văzusem eu...
Şi plini îţi erau ochii de lacrimi şi de foc,
Pe-al genei tale tremur purtând atât noroc...
De ce zâmbeai tu oare? Vrun cântec blând de jale
Au deşteptat în taină glasul gândirii tale?...
Pluteai ca o uşoară crăiasă din poveşti.
Dintr-o zâmbire-n treacăt simţii ce dulce eşti!
Şi cum mergeai, armonic şi lin îţi era pasul,
Rămas în nemişcare m-a fost cuprins extasul,
Am stat pe loc, cu ochii doar te urmam mereu,
Tu, gingaşă mireasă a sufletului meu...
De-atuncea cu pustiu-mi stătut-am să mă cert,
Urmând cu-a mele braţe o umbră în deşert...
Pân' ce-n sfârşit ajuns-am să mângâi chipul sfânt
Al celei mai frumoase femei de pre pământ.
Ce zeu din cer te puse în calea mea să ieşi,
O, fragedă fiinţă ca floarea de cireş!
Cum s-a putut ca-n lume aşa minuni să steie,
Căci tu eşti prea mult înger şi prea puţin femeie!
Şi fericirea-mi, scumpo, nici îndrăznesc s-o crez.
Tu eşti? Tu eşti aievea? Sau poate că visez...
Dacă visez, te-ndură, rămâi la al meu piept
Şi fă ca pe vecie să nu mă mai deştept.

Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată, cu flori pân-în pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

Ea cade în genunche sub florile ce plouă.
Grumazul i-l cuprinde cu braţele-amândouă,
Lăsând pe spate capul... – Copile! n-o să mântui?
Căci fioros de dulce, pe buza ta cuvântu-i ...
Şi cât de mult ridici tu, în gând pe-o biată roabă!
Comoara ta din suflet e singura-mi podoabă,
Cu focul blând din glasu-ţi, iubite, mă cutremuri,
De-mi pare o poveste de-amor din alte vremuri.
Şi ochiul tău adânc e şi-n adâncime tristu-i,
Cu umeda-i privire tu sufletul îmi mistui!
O, dă-mi-i numai mie şi nu-i întoarce-n laturi,
De noaptea lor cea dulce în veci nu mă mai saturi...
Las' să orbesc privindu-i, iar tu ascultă-ncoace
Cum stă la sfaturi marea cu stelele proroace
Şi codri aiurează, – izvoarele-i albastre
Şoptesc ele-nde ele de dragostele noastre.
Luceferii, ce tremur sclipind prin negre cetini,
Pământul, marea, cerul cu toate ni-s prieteni,
Cât ai putea departe lopeţile să lepezi,
Ca-n voie să ne ducă a mării unde repezi.
Oriunde ne vor duce în farmecul iubirii,
Chiar de murim, ajungem limanul fericirii.

Ea mânile-amândouă le pune pe-al lui creştet...
Frunziş purtat de vânturi pe valuri cade veşted.
Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată, cu flori până-n pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

Din codrii singurateci un corn părea că sună
Sălbatecele turme la ţărmuri se adună.
Din stufuł de pe mlaştini, din valurile ierbii
Şi din poteci de codru vin ciutele şi cerbii,
Iar caii albi ai mării şi zimbrii zânei Dochii
Întind spre apă gâtul, la cer înalţă ochii.

(1881)

GEMENII

I

O candelă subţire sub bolta cea înaltă
Lumină peste regii cei dacici laolaltă,
Cari tăiaţi în marmur cu steme şi hlamide
Se înşirau în sală sub negrele firide,
Iar colo-n fruntea salei e-un tron acoperit
C-un negru văl de jale, căci Sarmis a murit.
Iar chipu-i – cel din urmă în lungul şir de regi –
Sub vălu-i ca pe-o umbră, abia îl înţelegi.
Deodată crâşcă fierul în dosu-unei firide.
A unei tainiţi scunde intrare se deschide,
De sub o mantă lungă se-ntinde-o albă mână,
Ce ţine o făclie aprinsă de răşină,
Care îi bate-n faţă şi-i luminează chipul...
Pe-un stâlp tăiat, orlogiul îşi picură nisipul.
Brigbelu ce cu Sarmis e frate mic de-a gemeni –
Ca umbra cu fiinţa sunt amândoi asemeni –
Încet înaintează, făclia şi-o ridică
Ş-urechea aţiind-o el asculta: „Nimică!

Un ceas mai am, şi iată că voi ajunge-n fine
Atât de sus în lumea creată pentru bine.
Creată pentru bine ne spun cărţile vechi,
De mii de ani ne sună legenda în urechi...
Şi am văzut virtutea găsind a ei răsplată,
Ce nu numai de oameni – de zei e-nvidiată,
Răsplată prea frumoasă: un giulgi şi patru scânduri.
De când văzui aceasta, am stat mereu pe gânduri:
Să-mi stâmpăr lăcomia? Pe lângă dulci izvoară
Să trec murind de sete pentr-o aşa comoară?
Pe când c-un om în lanţuri – de-i frate, chiar, ce-mi pasă
Dacă-l împing în laturi? – O cale luminoasă
Nainte-mi se deschide? L-am dat deci la o parte,
De-ale virtuţii bunuri să aibă singur parte.
Ei! Lumea-i împărţită în proşti şi în şireţi,
Iar patimelor rele viclenii le dau preţ.
Sămânţa roditoare se cade ca să sameni.
Ca să fii domn, se cade să-i iei adânc pe oameni.
Voieşti ca să se-nchine cu toţi l-a tale oase,
Atunci învie-într-înşii pornirea duşmănoasă,
Invidia şi ura botează-le virtuţi,
Numeşte-erou pe-un gâde ca fierul să-i ascuţi,
Pe cel viclean şi neted numeşte-l înţelept,
Nebun zi-i celui nobil şi simplu celui drept,
Din patimi a mulţimii fă scară la mărire
Şi te-or urma cu toţii în vecinică orbire.
Cu laude mângâie deşertăciunea lor,
Din roiuri risipite vei face un popor
Şi sigur fii la rele de-a pururea urma-va,
Cu sânge şi cenuşă pământul presura-va...
Fereşte-te de una, să te păzească ceriul,
Să nu te-mping-un demon a spune adevărul.
A spune: că nu-s vrednici decât de-adânc dispreţ,
Că pentru-o vorbă goală jertfeşti a lor vieţi,

Că-n tine nici îţi pasă măcar de-ale lor păsuri,
Că cu a lor micime de suflet tu îi măsuri,
Că lauda, cu care i-ncarci e o ocară,
Că tot ce e ca dânşii e vrednic ca să piară."

Deodată iar ascultă... se îmflă a lui nări,
Aude glasuri multe şi paşi urcând pe scări,
Iar uşa de la mijloc dă aripele-n laturi,
De intră voievozii de ţări şi de olaturi,
În fruntea lor c-un preot bătrân... Iară moşneagul,
Cu laurul vecinic verde în păru-i alb, toiagul
De aur şi-l ridică: – Brigbelu, iată ora
Că-n numele mulţimii şi-n faţa tuturora,
Venii să chem de trei ori pe rege-n gura mare
Şi dacă nici acuma din umbră-i nu răsare,
Să-ţi oferim coroana, căci legea ne prescrie
Ca peste-un an nici tronul deşert să nu rămâie,
Nici văduvă coroana de tâmpla cuvenită.

Pe un tripod s-aduce căţuia aurită.
Cu făclii stinse-n mână-n genunche cad oştenii,
Iar preotul aprinde un vraf de mirodenii.
De fumul lor albastru se împle bolta naltă,
S-acopere mulţimea, iar flacările saltă,
Toţi în genunchi cu groază ascultă în tăcere
Iar preotul începe cu glas plin de durere:
– În numele Celùia, al cărui vecinic nume
De a-l rosti nu-i vrednic *un* muritor pe lume,
Când limba-i neclintită la cumpenile vremei,
Toiagul meu s-atinge încet de vârful stemei
Regeşti, şi pentru dânsa te chem – dacă trăieşti,
O, Sarmis, Sarmis, Sarmis! răsai de unde eşti.
Pe ochi ţiind o mână făcliile-şi întind,
La sfântul foc din mijloc cu toţi şi le aprind.
Prin arcurile nalte trecu un jalnic vaier,

Iar braţele ridică făcliile în aer.
Iar preotul smunceşte c-o mână pânza fină
Ce-acopere statua de marmură senină
Şi ţesătura neagră de-un fin şi gingaş tort
Lăsând să cadă-n flacări, şopteşte-adânc: – E mort!
Brigbelu se repede-n fereastă şi priveşte.
O mare de lumină pe-o clipă îl orbeşte,
El vede mii de facle lucind şi mii de suliţi,
Mulţimea şi ostaşii se-mping vuind pe uliţi,
Iar negre tac deasupra a capiştelor bolţi
Ş-ale cetăţii ziduri c-un turn la orice colţ.

S-a strecurat mulţimea şi sala-i iar pustie.
Prin ea Brigbelu singur îmbla ca o stafie...
Adânc fugiră ochii în cap, pierit e chipul,
Orlogiul în uitare de mult şi-a scurs nisipul,
Când iată o femeie mai albă ca omătul,
Ieşind încet din umbră, o-ntoarce de-a-ndărătul,
Priveşte cum din discul de aur iese fum
Şi zice rar şi rece: – Eşti mulţămit acum?
Atuncea el tresare şi ochii învârteşte.
Cum sta-nainte-i naltă, privind o mistuieşte:
– O, vino mai aproape, aproape l-al meu piept,
Odor cu păr de aur şi ochiul înţelept.
Ca zece morţi deodată durerile iubirii-s,
Cu-acele morţi în suflet eu te iubesc, Tomiris.
– Dar lasă-mă – ea strigă. – Ce galben eşti la faţă,
Suflarea ta mă arde şi ochiul tău mă-ngheaţă.
Ce mă priveşti atâta? A ta căutătură
Mă doare, cum mă doare suflarea ta din gură.
Ce ochi urât de negru! Cum e de stins şi mort!
Închide-l, ah, închide-l – privirea ta n-o port...
– Dar mă iubeşti, Tomiris – tu mă iubeşti atât,
Precum pe al meu frate nicicând nu l-ai iubit.
– Da, simt că în puterea ta sunt, că tu mi-eşti domn –

Şi te urmez ca umbra, dar te urmez ca-n somn.
Simt că l-a ta privire voinţele-mi sunt sterpe,
M-atragi precum m-atrage un rece ochi de şerpe,
Fugi, fugi în lumea largă! Mă faci să-nnebunesc,
Căci te urmez şi totuşi din suflet te urăsc.

El o cuprinde... Faţa ei albă atuncea piere
Şi gura ei se strânge de-o stranie durere.
Ea ar ţipa şi glasul în gât i se îngaimă.
Ea îl sorbea cu ochii, deşi murea de spaimă...
Şi cum stau mână-n mână... tresar, tot mai aproape
Se strâng şi peste ochii-i îşi lasă-a ei pleoape.
Din tainiţă adâncă părea c-aud un vaier.
Deasupra ei Brigbelu, nălţând făclia-n aer,
Îi zise: – O, iubito, din nou ţi se năzare.
Iar ea mereu ascultă, ş-aude i se pare:
„Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată cu flori pân-în pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt!"

II

Brigbelu, rege tânăr din vremea cea căruntă,
Pe zeii vechii Dacii i-a fost chemat la nuntă.
Frumos au ars în flacări prinosul de pe vatră,
Pe când intrară oaspii sub bolţile-i de piatră.
În capul mesei şade Zamolxe, zeul getic,
Ce lesne urcă lumea cu umăru-i atletic.
În dreapta lui sub vălul de ceaţă mândrul soare,
În stânga-i şade luna sfioasă, zâmbitoare...
Din sale depărtate pătrunde zvon de armă.
Prin el cimpoiul scytic porneşte dulcea-i larmă,
Trezind greoiul ropot de danţ, căci la un loc
Toţi oaspeţii mai tineri loveau baltage-n joc,
Iar tinerele fete cu ei jucând de-a valma
Se-nvârt şi se mlădie uşor sunând cu palma.

La mijlocul de masă pe tronu-i şade el
Cu plete lungi şi negre, întunecos, Brigbel.
Şi răzimat pe spată al zeilor fiastru
Privea-n ochii miresei al cerului albastru.
Frumoşi ca două basme, izvoarele uimirii-s,
În păru-i lung de aur se învălea, Tomiris.
Încolo voievozii, boiarii după treaptă
Şoptesc cu admirare în barba înţeleaptă
Când spune cântăreţul poveşti din alte vremuri,
De regi de-a căror fapte te miri şi te cutremuri.
Spunea cum din deşerturi, ce nu mai au hotară,
Venit-au de la Nilul cu tainice izvoară,
Pe negrele corăbii cu mii de mii de gloate,
Stăpânul pe Egipet cu-averile lui toate.
Apoi veni acela ce-au frânt pe Minotaur,
Tezeu, să cate lâna cu miţele de aur.
Apoi târziu în urmă veni străinul oaspe
Clădind pe Istru poduri – Dariu al lui Istaspe,
Un rege, ce în lume nu-şi găsea loc să-ncapă,
În Dacia venise, cerşind pământ şi apă.
Şi povestea bătrânul de neamuri curgând râuri,
Din codri răsărite, ieşite din pustiuri
Şi cum pieriră toate pe rând precum veniră
Şi cum cătând norocul mormântul şi-l găsiră.

Şi pe când toţi ascultă, chiar regii din firide,
Cu gura-n pumn ghiduşul se strâmbă şi tot râde.
Cu mutra lui de capră şi trup schilod de faun
Îşi târâie piciorul ţinându-se de scaun.
Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,
Iar tei cu umbra lată cu flori pân-în pământ
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt.

Deodată-n fundul salei, apare sub un arc,
Cu stânga răzimată de spada-i de monarc.
Nebunul Sarmis – care-i cu craiul frate geamăn–
Ca umbra cu ființa-i ei amândoi s-asamăn.
Dar galben e la față și ochii ard în friguri
Și vânătă-i e gura. El vine cu pași siguri
Și pe pumnaru-și scapă Brigbel mâna regală.
Din tron pe jumătate cu furie se scoală...
Nebunu-nalță dreapta, se uită lung la el –
Cu mâna pe pumnaru-i încremeni Brigbel.
Și ca să înțeleagă nainte-i ce se-ntâmplă
Nebunu-și trece mâna la ochi, apoi la tâmplă,
Se uită turbur, pare că și-ar aduce aminte
De-o veche povestire, cu jalnice cuvinte.
Cu glasul lui ce sună adânc, ca de aramă,
El noaptea cea eternă din evii-i o recheamă,
Arată cum din neguri cu umeri ca de munte
Zamolxe, zeul vecinic, ridică a sa frunte
Și decât toată lumea de două ori mai mare,
Își pierde-n ceruri capul, în jos a lui picioare.
Cum sufletul lui trece vuind prin neagra ceață,
Cum din adânc ridică el universu-n brață,
Cum cerul sus se-ndoaie și stelele-și așterne,
O boltă răsărită din negure eterne,
Și decât toată lumea de două ori mai mare
În propria lui umbră Zamolxe redispare.
„Priviți-l cum stă mândru și alb pe naltu-i jeț!
El îmflă răsuflarea vulcanului măreț,
Dacă deschide-n evii-i el buza cu mânie
Și stelele se spulber ca frunzele de vie;
El mână în uitare a veacurilor turmă
Și sorii îi negrește de pier fără de urmă.
Dacă se uită-n mare, ea tremură și seacă.
De-și pleacă a sa frunte, tot ceru-atunci se pleacă.
Ci-n evii tăi, Zamolxe, tu n-ai creat vreodată
Un chip mai blând, mai gingaș decât ăst chip de fată!

Gândirea ta, divine, abia putu s-adune
Din mii minuni din lume o singură minune,
Căci numai ţie singur îţi fuse cu putinţă
S-uneşti atâta farmec cu-atâta necredinţă...
Dar nu ţi-o cer, tot darul ţi-l zvârl iar la picioare.
De-a lumii tale bunuri privirea azi mă doare.
Nici vin să-mi cer coroana, nici ţara mea. O dărui
Făşii s-o rup-oricine şi cum îi place-oricărui.
La ce-aş mai cere-o ţară, în care nu-i credinţă,
Unde un frate pe-altul s-ucidă-i cu putinţă!
Rebel! făcuşi din sceptru unealtă de ocară
Ş-ai dat tu însuşi pildă din om să fie fiară.
Eu lumii trebuit-am, dar ţie-ţi trebui ea,
Să fie rea, smintită, coruptă, cum o vrea,
Tu eşti din a ei milă stăpân şi s-o urmezi
Tu trebui, ca mai bine în scaun să te-aşezi;
Ca nu de vro suflare pe dânsul să te clatini
Căta-vei să iei ochii prosteşti cu nouă datini.
Din Sybaris vei strânge bătrâni cu bărbi boite,
Ca neamului să-i deie naravuri mai spoite,
S-arate cum moşnegii, îmbălsămiţi ca mumii
Întrec şi tineretul în scandelele lumii!
Strămoşi pierduţi în veacuri, rânduitori de cete,
Coroana mea ş-a voastră e plină azi de pete.
O, voievozi ai ţării, frângeţi a voastre săbii
Şi ciuma în limanuri să intre pe corăbii.
Puteţi de-acum să rumpeţi bucăţi a mele flamuri,
Mânjit pe ele-i zimbrul adunător de neamuri,
De azi al vostru rege cu drag va să îngroape
Domnia-i peste plaiuri, puterea-i peste ape.
Ş-acum la tine, frate, cuvântul o să-ndrept,
Căci voi să-ngălbenească şi sufletu-ţi din piept
Şi ochii-n cap să-ţi secе, pe tron să te usuci,
Să sameni unei slabe şi străvezii năluci,
Cuvântul gurii proprii, auzi-l tu pe dos
Şi spaima morţii intre-ţi în fiecare os.

În orice om un dușman să știi că ți se naște,
S-ajungi pe tine însuți a nu te mai cunoaște,
De propria ta față, rebel, să-ți fie teamă
Și somnul – vameș vieții – să nu-ți mai ieie vamă.
Te miră de gândirea-ți, răsai la al tău glas,
Încremenește galben la propriul tău pas,
Și propria ta umbră urmând prin ziduri vechi,
Cu mânile-ți astupă sperioasele urechi,
Și strigă după dânsa plângând, mușcând din unghii
Și când vei vrea s-o-njunghii, pe tine să te-njunghii!...
Te-aș blestema pe tine, Zamolxe, dară vai!
De tronul tău se sfarmă blăstemul ce visai.
Durerile-mpreună a lumii uriașe
Te-ating ca și suspinul copilului din fașe.
Învață-mă dar vorba de care tu să tremuri,
Sămănător de stele și-ncepător de vremuri.
Tomiris! vis de aur în viața-mi, să te cert?
Durerea-mi, nebunia-mi, pustiu-mi ți le iert!
Ce să te blestem oare? Căci visul mângâios
A trebuit să piară... Prea, prea era frumos.
Cu-amor atât de fără de margini și de-nalt
Nu se cădea să ție un om la celălalt.
Prea nu aveam în lume nici sfânt, nici Dumnezeu,
Prea ne uitasem astfel de tot și tu și eu.
Cerească fericire nu se putea să țină,
Nu se cădea s-o aibă o mână de țărână,
În lumea de mizerii și lacrimi nu e loc
Pentru atâta milă și pentru-atât noroc...
De-aceea-n codri negri mă-ntorc să rătăcesc.
În umbra lor eternă eu umbra-mi mistuiesc,
Privesc cum peste frunze uscate fără urme
Aleargă zimbrii negri și cerbii fug în turme,
Iar lângă vechi fântâne de lume date-uitării
Privesc în iarba-naltă sirepii albi ai mării.
Se clatin visătorii copaci de chiparos
Cu ramurile negre uitându-se în jos,

Iar tei cu frunză lată, cu flori pân-în pământ,
Spre marea-ntunecată se scutură de vânt."

III

Prin salele pustie un om în neagră haină
Temându-se de paşii-i, se strecură în taină.
Sub mantia lui lungă ascunde un pumnar,
Tot îndărăt priveşte cu spaimă şi amar
El râde... Se repede spre umbra-i ... umbra sare.
Din dreptul unor ziduri, încet ea iar apare...
Asupră-i se repede şi iar se dă-napoi:
– O, Sarmis, luptă lungă, grozavă e-ntre noi!
Ce fugi? Ce fugi? Nu vezi tu la luptă că te chem?
Nu crede cum că tremur, nu crede că mă tem!
Ş-atuncea iar răsare şi faţa-i slabă piere,
Şi ochiul fix se uită cu spaimă şi durere:
„O, inima mea laşă, de ce-nlemneşti în sân,
Sfârşeşte! Şi pumnarul îmi scap-acum din mâni...
Dar îl voi strânge bine... Stai... stai, nebun mişel"

– Loveşte crud o dată şi cade mort – Brigbel.

(1881)

GELOZIE

Când te-am văzut, femeie, ştii ce mi-am zis în sine-mi?
N-ai să pătrunzi vrodată înluntrul astei inemi.
Voi pune uşii mele zăvoare grele, lacăt,
Să nu pătrunză-n casă-mi zâmbirea ta din treacăt.

Şi cum? dar înţelegi tu cum? Cu-acea gelozie,
Ce gândurile-ţi arde şi inima-ţi sfâşie.
Căci mă-ntrebam, se poate c-atât de-mpodobită

Cu inima şi mintea, să nu fie iubită?
Căci prea, prea e frumoasă... Dorinţa-i guralivă,
Ademenirea-i blândă, putut-a sta-mprotivă
Atâtor vorbe calde şoptite cu durere,
Ce aerul îl împle c-un val de mângâiere?
Putut-a împotriva atâtora să steie
Când e aşa de dulce şi nu-i decât femeie?
Ştiind că o săgeată din arcul cel cu gene
E chiar durerea însăşi a vieţii pământene,
Venin ştiind că este sărutul zânei Vineri,
Venin mi-era suflarea şi ochii tăi cei tineri
Şi nu voiam ca dânşii cu dulce vicleşug
S-aprinză al meu suflet pe-al patimilor rug;
Şi zborul cugetării-mi, mândria din cântare-mi,
Eu nu voiam c-un zâmbet al tău să mi le sfaremi...
Priveai la mine straniu şi te mirai că tac...
Tu nici visai că-n gându-mi eu fălcile-ţi dezbrac
De cărnurile albe şi gingaşe şi sterpe,
Că idolului mândru scot ochii blânzi de şerpe,
Tu nici visai că-n gându-mi eu faţa ta o tai,
Că ce rămase-atuncea naintea minţii-mi, vai!
Era doar începutul frumos al unui leş...
Ba mai treceai cu mâna prin perii tăi cei deşi,
Şi nici visai că gându-mi te face de ocară
Pentru că porţi pe oase un obrăzar de ceară
Şi că priviri grozave, ca mâni fără de trup,
Se întindeau asupră-ţi, cu ele să te rup,
Şi pe cât de frumoasă şi gingaşă la port
Eu te priveam atuncea c-un rece ochi de mort.

Dar m-ai învins... Pătruns-ai a inimei cămări
Ş-acum luceşti ca steaua fatală peste mări
Pe gândurile mele... şi treci aşa frumoasă
Ca marmura de albă, cu gene lăcrămoase,
Şi cum pluteşti n-atinge piciorul de pământ...
Atârni precum atârnă nădejdile... de vânt.

Mă mişc ca oceànul cu suferinţi adânci,
Ce braţele-i de valuri le-atârnă trist de stânci.
Se nalţă şi recade şi murmură într-una
Când lunecă pe negre păduri de paltin luna:
Pătruns el e de jalea luminei celei reci...
În veci de el departe şi el iubind-o-n veci.
De s-ar lăsa pe sânu-i, din cer vrodinioară,
El ar simţi că-nluntru-i cu ceru-ntreg coboară
Şi-ar cadenţa durerea-i pe-al veacurilor mers
C-un univers deasupră-i şi-n el cu-n univers.

Astfel domneşti pe visu-mi şi pe singurătate-mi
Şi mişti în al meu suflet un oceàn de patemi.
Iar braţele-mi s-aruncă ca valurile mării
– Ah, în deşert nici nu pot ca să te dau uitării –
S-aruncă înspre cerul cel luminos, recad
Şi mistuit de chinuri ca Tantalus în iad.
Dar în zadar! căci astfel a fost voinţa sorţii
Ca tu să-mi dai durerea şi voluptatea morţii
Şi să-mi răsai din marea de suferinţi, înaltă
Ca marmura eternă ieşită de sub daltă.

(1881)

DIN CÂND ÎN CÂND...

Eu te-am iubit îmi pare-un veac, tu nici măcar din când în când,
Şi nici ai vrut să alinezi al meu amar din când în când.
Erai frumoasă cum nu e nimic în cer şi pe pământ;
Azi nu mai eşti precum ai fost, frumoasă doar din când în când
Şi ochii tăi ce străluceau mistuitor şi înfocat
Sunt osteniţi şi se aprind cu mult mai rar din când în când.
O, spune-mi, suflet dulce, tu, pe care-atâta l-am iubit,

Dac-ai aflat în calea ta vrun solitar din când în când,
Care de-adâncul meu amor atâta de nemărginit
Măcar ca-n vis să-ţi fi adus aminte iar din când în când.
Nu! Ai trecut din mâni în mâni prin toţi acei oameni de rând,
Tu, trupul tău cel dulce plin le-ai dat în dar din când în când,
Cu al tău suflet aşa cald şi-adormitor nu i-ai atins,
O, şi nici unul n-a-nţeles atâta har din când în când.
Cu câtă inspirare eu, cu cât înalt ceresc avânt
Apropiam de gura mea acest păhar din când în când!
O, iubeam umbra ta şi tot ce e în tine, tot ce eşti
Şi astăzi dacă mă gândesc, nebunesc iar din când în când.
Dar vai! pierdută astăzi eşti, orice dorinţă a pierit;
Tot încă visu-l urmăresc şi, în zădar din când în când,
Tot te mai văz naintea mea plutind ca-n vis, pierdută da,
Cu buze supte, c-un obraz ca şi de var, din când în când.
Paserea Phoenix, numai ea, răsare din cenuşa ei,
Dar oameni ce se mistuiesc nu mai răsar din când în când.
Că a mea viaţ-ai chinuit, iertai de mult, ci-mi pare rău.
L-al tău trecut eu mă gândesc cu-atât amar din când în când.

(1881)

CA ŞI STOA CE PRETINDE...

Ca şi Stoa, ce pretinde
Să fim mândri şi integri,
Când plutesc deasupra noastră
Cu-a lor visuri ochii negri;

Ca şi basmele păgâne
De iubire ce-ard chimeric
Cu nesaţiul lor de visuri
Şi cu-atâta întuneric;

Când atraşi de a lor noapte
Ne suntem străini de lume,
Duşi pe marginea uitării
De-un avânt fără de nume;

Când gândire nu mai este
Şi când inima e tristă
Şi afară de-acel farmec
Când nimic nu mai există:

Părăsesc şi veac şi ţară
Pentru umeri de femeie
Şi o rog astfel în jeţu-i
Dulce locului să steie,

Să mă pierd privind-o vecinic
De la creştet la picioare,
Mândră ca o-mpărătească,
Caldă, cu senin de soare,

De pe ochii-i să ridice
Languroase lunge gene,
Să-ngenunchi naintea zânei
Venus Anadyomene,

Genele dând întuneric
Voluptos căutăturii,
Iar gropiţele cochete
Dulci râd la mijlocul gurii.

(1881)

DOÑA SOL

Te rog rămâi o clipă încă
Ca să te strâng duios la piept.
Din fericirea mea adâncă
Aş vrea să nu mă mai deştept.
Şi totuşi, luna iese-n zare,
Albeşte zidul nalt şi gol...
Dă-mi cea din urmă sărutare
Şi încă una, doña Sol!

Mă-ntrebi cu ochiul tău cuminte
Unde mă duc şi ce mă fac,
Când de pe ceruri stele sfinte
Pătrund în codru, bat în lac.
.....

Au nu eşti tu la înălţime
Ca steaua vecinicului pol?...
Pe mine nu mă ştie nime,
Nici chiar tu însăţi, doña Sol.

Ades când frunzele pe cracă
Şoptesc ca zgomotul de guri
Ce se sărută şi se-mpacă
În umbr-adâncă de păduri,
Eu stau unde pătrunde luna
Pe alb izvor, sunând domol;
De cântă păsările-ntr-una,
De tine-mi cântă, doña Sol.

Şi pe oglinda mişcătoare
Stau de privesc un straniu joc:
E apa pururi călătoare
Pe chipu-mi ce rămâne-n loc.
S-au desprimăvărat pădurea,
Suspină păsările-n stol...

Şi numai eu, gândind aiurea,
Gândesc la tine, doña Sol.

De ce doresc singurătate
Şi glasul tainic de izvor,
De ce când codrul frunza-şi bate
Adorm pe verdele-i covor?
Ca prin lumina cea rărită
Prin umbra moale de [pristol]
Să mi s-arate liniştită
A ta ivire, doña Sol.

Să văz cum mâna ta îndoaie
În arc o ramură de fag
Şi ca Diana cea bălaie
Îţi faci în codru mândru prag;
Săgeţi de aur pe-al tău umăr,
Goneşti vânatul tău în stol,
Dar peste frunze făr' de număr
Nu-mi laşi o urmă, doña Sol.

Chiar de luceafărul de seară
Te tem, căci dulce arde el,
Când treci frumoasă şi uşoară
În umbra negrului castel...
De aş zăcea rănit de moarte,
Într-un genunchi eu tot mă scol;
Tinzându-mi dreapta de departe,
Mă-nchin la tine, doña Sol.
.....

Când luna trece în uimire
Spre-a face-al mărilor ocol,
Ea, luminând a mea iubire,
Te lumineze, doña Sol.

(1881)

APARI SĂ DAI LUMINĂ

Apari să dai lumină arcatelor fereşti,
Să văz în templu-i zâna cu farmece cereşti.
Prin vremea trecătoare luceşte prea curat
Un chip tăiat de daltă, de-a pururi adorat.
Privi-te-voi cu ochii în lacrime fierbinţi...
O, marmură, aibi milă de-a mele rugăminţi!

Îndură-te şi lasă privirea-mi s-o consol
La alba strălucire a gâtului tău gol,
La dulcea rotunzire a sânilor ce cresc,
La noaptea cea adâncă din ochiul tău ceresc,
Să văd că de privirea-mi tăcând te înfiori...
O, marmură, aibi milă de ochii-mi rugători!

Aş vrea cu-a mele lacrimi picioarele să-ţi scald,
În dulcea-nfiorare a sufletului cald,
Să mor pătruns de jalea amorului meu sfânt,
Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt,
Să mor de-ntâia rază din ochii tăi cei reci...
O, marmură, aibi milă de stingerea-mi pe veci!

Ca iarna cea eternă a Nordului polar
Se-ntinde amorţirea în sufletu-mi amar,
Nimic nu luminează astei pustietăţi,
Doar sloiurile par ca ruine de cetăţi,
Plutind de asprul viscol al morţii cei de veci...
Tu ramură-nflorită... pe visul meu te pleci!

Din lumea de mizerii şi fără de-nţeles
Cu ochii cei de gheaţă ai morţii m-am ales
Şi totu-mi pare veşted, căzut şi uniform.
Sunt însetat de somnul pământului s-adorm,
Încât numai de nume îmi pare că exist...
Tu doar răsai c-un zâmbet în visul meu cel trist!

Cu ochii tăi de înger mă mângâi şi mă minţi,
Căci ei cuprind o lume de dulci făgăduinţi,
De-amor fără de margini, de scumpe fericiri,
Cum nu se află-n lumea aceasta nicăiri,
Căci este umbra blândă-a iubirii cei de veci,
Ce trece cu întreaga-i putere, pe când treci!

Nici luna plutitoare, nici stelele din cer
N-or să pătrunză-n lumea trecutelor dureri,
N-or să pătrunz-amarul pierdutei tinereţi,
Măcar să am de-acuma o sută de vieţi,
Căci sufletu-mi de-atuncea e-atât de-ntunecat...
Doar ochii tăi de înger în visul meu străbat!

Ca toamna cea târzie e viaţa mea, şi cad
Iluzii ca şi frunza pe undele de vad,
Şi nici o bucurie în cale-mi nu culeg,
Nimic de care-n lume iubirea să mi-o leg,
Pustiul şi urâtul de-a pururi mă cuprind...
Doar braţele-ţi de marmur în visul meu se-ntind!

Precum corăbii negre se leagănă de vânt
Cu pânzele-atârnate departe de pământ,
Cum între cer şi mare trec pasările stol,
Trec gândurile mele a sufletului gol,
Întind ale lor aripi spre negre depărtări...
Tu numai eşti în visu-mi luceafărul pe mări.

Cu aspra nepăsare tu sufletu-mi aduci
Pe cele două braţe întinse-a sfintei cruci
Şi buzele-nsetate cu fiere mi le uzi;
Când ruga mea fierbinte nu vrei să o auzi,
Mă faci părtaş în lume durerilor lui Crist...
O, marmură, aibi milă de sufletul meu trist!

Dar te cobori, divino, pătrunsă de-al meu glas,
Mai mândră, tot mai mândră la fiecare pas...
Visez, ori e aievea? Tu eşti în adevăr?
Tu treci cu mâna albă prin viţele de păr?
Dacă visez, mă ţine în vis, privindu-mi drept...
O, marmură, aibi milă să nu mă mai deştept!

(1882)

RENUNŢARE

Aş vrea să am pământul şi marea-n jumătate,
De mine să asculte corăbii şi armate,
De voi clipi cu ochiul, cu mâna semn de-oi face,
Să-şi mişte răsăritul popoarele încoace;
Sălbatecele oarde să curgă râuri-râuri,
Din codri răscolite, stârnite din pustiuri;
Ca undele de fluviu urmeze-ale lor scuturi,
Întunece-se-n zare pierdutele-nceputuri,
Un râu de scânteiare lucească lănci şi săbii,
Iar marea se-nspăimânte de negrele-mi corăbii.

Astfel război porni-voi. Voi arunca încalte
O jumătate-a lumii asupra celeilalte.
Privească-m-atunci preoţi: – un monstru ce se-nchină,
Când oardele-i barbare duc moarte şi ruină.
Ruga-mă-voi cu mâna uscată ţinând strana,
Deasupra mea cu-ntinse aripi va sta Satana;
Cu tronul meu voi pune alăturea sicriul,
Când gloatele-mi în lume ar tot mări pustiul,
Să simt că nu se poate un Dumnezeu să-mi ierte
Cetăţile în flacări şi ţările deşerte...
Astfel doar aş preface durerea-mi fără nume,
Dezbinul meu din suflet într-un dezbin de lume.

Şi tot ce-ncântă ochii cu mii de frumuseţi,
Tot ce pământul are şi marea mai de preţ,
Grămezi să steie toate la mine în comori.
Alăturea cu ele să trec nepăsători,
Simţindu-mă în mine stăpân al lumii-ntregi,
Un zeu în omenire, un soare între regi
Şi raze să reverse din frunte-a mea coroană...
Să-ngenunchez nainte-ţi aşa ca la icoană
Şi descriindu-ţi toată puterea fără seamă
Să-ţi zic: – Ia-le pe toate, dar şi pe mine ia-mă!

Nu mă iubi! Ca robul să fiu pe lângă tine,
De-i trece,-n jos pleca-voi a ochilor lumine,
Dezmoştenit de toate, la viaţă abdicând,
Să nu-mi rămână-n minte decât un singur gând:
C-am aruncat un sceptru, cu dânsul lumea-ntreagă,
Păstrându-mi pentru mine durerea că-mi eşti dragă;
Înamoraţi de tine, rămână ochii-mi trişti
Şi vecinic urmărească cum, marmură, te mişti.
În veci dup-a ta umbră eu braţele să-ntind,
De-al genei tale tremur nădejdea să mi-o prind,
Să-mi razim a mea frunte de zidurile goale,
Atinse de-umbra dulce a frumuseţii tale.

(1882)

NU MĂ-NŢELEGI

În ochii mei acuma nimic nu are preţ
Ca taina ce ascunde a tale frumuseţi.
Căci pentru care altă minune decât tine
Mi-aş risipi o viaţă de cugetări senine
Pe basme şi nimicuri, cuvinte cumpenind,
În vorbe peritoare ca-n lanţ să te cuprind,
Şi în senin de stele durerile să-mi ferec
Pân' nu s-o stinge umbra iar dulce-n întunerec?

Şi azi când a mea minte, a farmecului roabă,
Din orişice durere îţi face o podoabă,
Şi când răsai nainte-mi ca marmura de clară
Iar ochii tăi cei mândri scânteie în afară,
Încât de-ale lor raze nu pot pătrunde încă
Ce-adânc trecut de gânduri e-n noaptea lor adâncă;
Azi – când a mea iubire e-atâta de curată,
Ca aura de care tu eşti împresurată,
Ca setea ursitoare ce-o au dupăolaltă
Lumina de-ntunerec şi marmura de daltă,
Când sufletu-mi atârnă plutind în ochii mei
De un cutremur tainic al tinerei femei
Şi vieţile-amândoror s-amestecă-n întreg,
Când înţeles de tine, eu însumi mă-nţeleg.

Să treacă înflorirea de-un vânt al recii ierne,
Să-nceţi a fi icoana iubirii cei eterne,
Cu marmura cea albă să nu te mai asameni,
Să fii ca toată lumea – frumoasă între oameni,
Să-ncete-acea simţire ce te-au făcut o zeie,
Să fii – încântătoare – dar numai o femeie,
Ş-atunci să-mi zici: – Privirea ce-atât ai adorat-o
E încă tot senină, fermecătoare... Iat-o!?

E încă tot!... Avea-vei în ochii-mi acel preţ
Ce azi ţi-l dă sfiala pierdutei mele vieţi?
Voi fi supus duioasei, nemaisimţitei munci,
C-o oaste de imagini să te iubesc ş-atunci?

Au nu ştii tu ce suntem? Copii nimicniciei,
Nefericiri zvârlite în brazdele veciei,
Ca repedea rotire a undelor albastre
Gândirea noastră spuma zădărniciei noastre,
Iar visuri şi iluzii, pe marginea uitării,
Trec şi se pierd în zare ca paserile mării.
Şi ce rămâne-n urmă în noi decât obscura
Şi oarba suferinţă ce bântuie natura?

Şi azi când am puterea ce-o are numai Domnul,
Din chaosul uitării s-alung pe-o clipă somnul,
Pe schelea lumii noastre urâte şi-ntr-un chip,
Cu vorbe-mpestriţate, zidite din nisip,
Eu să zăresc o alta – un rai, o primăvară,
Şi-n codri plini de umbră lucire de izvoare –
Azi, când eşti prea mult înger şi prea puţin femeie
Frumoasă cum nici Venus nu a putut să steie,
În loc de-a fi un soare al astei lumi întregi,
Tu îmi ucizi gândirea, căci nu mă înţelegi.

(1882)

OCHIUL TĂU IUBIT

Ochiul tău iubit,
Plin de mângâieri,
Dulce mi-au lucit
Până ieri.

Oare te pierdui
Pe acest pământ,
Fără ca să-mi spui
Un cuvânt?

Oare te înduri,
Tu, ca să mă laşi,
Geniu de păduri
Drăgălaş?

Luna în zădar
Bate în ferești,
Şi mă-ntreabă iar
Unde eşti?

Ar luci pe zid
Până ce te culci,
Până ţi se-nchid
Ochii dulci.

Şi ar tremura
Tainic în frunziş
Şi te-ar săruta
Pe furiş.

Dar ea zi cu zi
E în orice loc
Şi te va găsi
Cu noroc.

Eu nu pot să plec
Peste nori şi vânt,
Şi să te petrec
De-unde sînt.

Cum nu sunt ca ea,
Ca să mă strecor,
Drept oglinda ta
Să cobor!

Chipul tău frumos
Să-l privesc întreg,
Cu atât folos
Să m-aleg.

Să apar ca-n vis
Acelei vederi
Care mi-au surâs
Până ieri.

(1882)

OCHIUL TĂU IUBIT
(variantă)

Ochiul tău iubit,
Plin de mângâieri,
Dulce mi-au lucit
Până ieri.

L-am iubit cu mii
Lacrime fierbinți
Și cu-atât de vii
Rugăminți.

Și cum suferii
De al tău amor,
Cât de mult dorii
Ca să mor!

Pururi te căutam
Pe orice pământ,
Căci a-ți spune am
Un cuvânt.

Cămăruța ta
Sara să-mi deschizi,
Că te-oi desmierda
Ca să râzi.

Să-ți închid îndat'
Pe când tu te culci
Cu un sărutat
Ochii dulci.

Să măsor mereu
Cât de mult crescuşi,
Să sărut al tău
Picioruş.

Sânul rotunjor
Când pe braţ îl porţi,
Li s-ar face dor
Şi la morţi.

De te-i potrivi
Astei rugăminţi,
Fericiţi om fi
Şi cuminţi.

Zână din păduri,
Umbră din poveşti,
Glas al dulcei guri,
Unde eşti?

(1882)

DACĂ IUBEŞTI FĂRĂ SĂ SPERI

Dacă iubeşti fără să speri
De-a fi iubit vrodată,
Se-ntunecă de lungi păreri
De rău viaţa toată.

Şi-ţi lasă-n suflet un amar
Şi în gândiri asemeni,
Căci o iubire în zadar
Cu moartea-i sor' de gemeni.

Dar vindecarea la dureri
În piept, în partea stângă-i,
De-acolo trebuie să ceri
Cuvinte să te mângâi.

Acolo afli adăpost
Oricâte se întâmple,
Ca ş-un amor care-ar fi fost
Viaţa ta o împle.

Căci un luceafăr răsărit
Din liniştea uitării
Dă orizon nemărginit
Singurătăţii mării.

Şi ochiul tău întunecat
Atunci îl împle plânsul,
Iar ale vieţii valuri bat
Călătorind spre dânsul.

Şi dau cadenţe de nespus
Durerii tale lunge
Pe când luceafărul e sus
Ca să nu-l poţi ajunge.

Zâmbeşte trist cu raze reci
Speranţelor deşarte:
În veci iubi-o-vei, în veci
Va rămânea departe.

Ş-a tale zile-or fi cum sunt,
Pustii ca nişte stepe;
Iar nopţile de-un farmec sfânt
Ce nu-l mai poţi pricepe.

(1882)

ŞI OARE TOT N-AŢI ÎNŢELES...

Şi oare tot n-aţi înţeles
Cum nu mi-i lumea dragă,
Când cu nimic nu m-am ales
Din viaţa mea întreagă.

Când al meu suflet mistuit
De chin şi de părere
A fost un trist, necontenit
Prilej pentru durere.

Când fu menit ca pe pământ
Dorinţa să-l alunge
Dup-un noroc atât de sfânt
Cum nu se poate-ajunge.

E un miraj de necrezut
Pe-un orizon de stepe:
De al lui farmec străbătut
Eu tot nu-l pot pricepe.

El stăpâneşte amorţit
Pustiile uitării
Ca şi o stea din răsărit
Singurătatea mării.

Şi-l rog încet, îl rog pe veci
Ca să-mi asculte plânsul,
Când ale apei valuri reci
Călătoresc spre dânsul.

Atâtea blânde rugăminţi,
Atâtea calde şoapte,
Atâtea lacrime fierbinţi
Vărsate zi şi noapte,

Le-am îndreptat despre apus
Durerea să-mi alunge,
Dar el se naltă tot mai sus
Ca să nu-l pot ajunge.

Va fi în veci necunoscut,
Va fi în veci departe...
E steaua negrului trecut:
Iubirea făr' de moarte,

Ce mărgineşte-n orizon
Şi oceân şi stepe
Ş-al cărui farmec monoton
Te-a-nvins făr-a-l pricepe.

Căci a iubi fără să speri
De-a fi iubit vrodată:
E semnul vecinicei dureri
Ce cerul ţi-l arată.

(1882)

ŞI OARE TOT N-AŢI ÎNŢELES...
(variantă)

Şi oare tot n-aţi înţeles
Cum nu mi-i lumea dragă,
Când cu nimic nu m-am ales
Din viaţa mea întreagă.

Când al meu cuget mistuit
De-o stranie părere
A fost un lung, necontenit
Prilej pentru durere.

Şi a păstrat în fundul său
  Ca în cenuşa rece
Taina părerilor de rău
  După un vis ce trece.

Ca un luceafăr răsărit
  Din liniştea uitării
Dând orizon nemărginit
  Singurătăţii mării,

Nainte de-a luci deplin
  Menit îi pare stinsul,
Iar ale apei valuri vin
  Călătorind spre dânsul.

Şi totuşi va luci în veci
  Aprins de zeul Amor
Şi ale sale raze reci
  Pe frunte lumina-m-or.

În urma lui un dor nespus
  S-alerg o să m-alunge,
Deşi se nalţă tot mai sus
  Ca să nu-l pot ajunge.

Va rămânea necunoscut,
  Va stăpâni departe,
Cum stăpâneşte pe trecut
  Întins, eterna moarte.

Căci stăpâneşte tot ce-a fost
  Şi tot ce o să vie
Şi câte nu avură rost
  Şi nu au fost să fie.

Câte iubiri fără-nţeles,
Câte-nţelepte-asemeni,
Câte cu moartea s-au ales
A fi surori de gemeni.

Câte amoruri se jurau
Să ţie pe toţi vecii,
Pe când de flori se scuturau
Alături liliecii

Şi-au prefăcut pe-acest pământ
A noastre vieţi în stepe
Şi ne-au pătruns de-un farmec sfânt
Ce nu-l putem pricepe.

Dar cine e veţi întreba,
Nebună şi infamă:
Nici voi să ştiu cărarea sa
Şi nici chiar cum o cheamă.

Ea sufletul mi-au mistuit
C-o stranie părere
Din viaţa mea, necontenit
Prilej pentru durere.

(1882)

SĂ FIE SARA-N ASFINŢIT

Să fie sara-n asfinţit
Şi noaptea să înceapă;
Răsaie luna liniştit
Şi tremurând din apă;

Şi să împrăştie scântei
Cărărilor din crânguri,
În ploaia florilor de tei
Să stăm în umbră singuri.

Şi capul meu de grije plin
De braţul tău se culce
Sub raza ochiului senin
Şi negrăit de dulce,

Ca iar cuminte să mă fac,
Căci tu îmi prinzi tot gândul,
Ca cerul ce priveşte-n lac
Adâncu-i cuprinzându-l.

Cu farmecul luminei reci
Simţirile străbate-mi:
Revarsă linişte de veci
Pe noaptea mea de patemi

Şi de asupra mea rămâi
Durerile de-mi curmă
Şi fii iubirea mea dentâi
Şi visul meu din urmă.

(1882)

UN FARMEC TRIST ŞI NENŢELES

Un farmec trist şi nenţeles
Puterea mea o leagă,
Şi cu nimic nu m-am ales
Din viaţa mea întreagă.

E un luceafăr răsărit
Din negura uitării,
Dând orizon nemărginit
Singurătăţii mării.

Îngălbenit rămâne-n veci
Şi-i e aproape stinsul,
Când ale apei valuri reci
Călătoresc cu dânsul.

Cu-atâtea tainici rugăminţi,
Cu-atâtea calde şoapte,
Cu-atâtea lacrime fierbinţi,
Vărsate zi şi noapte,

I te-ai rugat: dorul nespus
Din suflet să-ţi alunge,
Dar el se-nalţă tot mai sus
Ca să nu-l poţi ajunge.

Va rămânea necunoscut
Şi va luci departe
Căci luminează din trecut
Iubirii celei moarte

Şi se aprinde pe-orizon
Pustiu de mări şi stepe
Şi a lui farmec monoton
M-a-nvins făr-a-l pricepe.

(1882)

MUŞAT ŞI URSITORILE

Sub vântul rece-al amorţitei ierne
Îşi pleacă codrul crengile-ncărcate;
Sub alba-i haină câmpul se aşterne,

Cu stele dulci e bolta presărată;
Din fundul lumii, ce se pierde-n zare,
Prin rumeni aburi luna se arată

Iar din bordei ce sta lângă cărare,
Prin ochiul prins unei fereşti rotunde
Se-aude plâns, se vede luminare

Şi în căldura locuinţei scunde
O mamă mişc-un leagăn cu piciorul
Şi la scânciri c-un cântec ea răspunde.

Şi-au adormit încet, încet feciorul,
– Sub a lui leagăn a împins o piatră –
Gândirea ei spre viitor ia zborul.

Mai licuresc cărbuni colo, pe vatră,
Ea cade-ncet pe-a scaunului spate,
Din codri lupii urlă, câinii latră.

Ea doarme-adânc cu braţe-n jos lăsate,
Dară prin somn stă ţintă să privească:
Un mândru vis în sufletu-i străbate.

Da, când a fost copilul să se nască,
Opri Orion ale sale pasuri
Ca soarta-n lume el să i-o croiască.

Jur-împrejur se auziră glasuri
Şi s-au oprit Neptun din drumu-i sferic,
Muţit-au limba de l-a vremii ceasuri.

Şoptind uşor treceau cu pas feeric
Pe lângă leagăn dând mereu ocoale:
Trei umbre albe ies din întuneric,

La cer ridică braţele lor goale,
Uşoare – parc-ar fi de vânt plutite,
Descânt copilu-n somn să nu se scoale.

Sunt ursitori cari din cer sosite
Revars-asupra-i zarea aurorii,
Cu câte daruri lui i-au fost menite.

I-aduc comori, viaţă lungă, glorii,
Deasupra lui revarsă raze slabe,
Din ochii lor, adânc-adormitorii.

Pe părul lor – mărgăritare-n boabe –
Bălai şi moale ca şi auru-n spice
Scânteie-n umbră ale lor podoabe.

Copilul doarme, ele fac să pice
Deasupra-i flori, se pleacă să-l menească,
Înconjor leagănul şi-ntâia zice:

– Să fii frumos şi faţa ta lucească,
Precum în cer e numai unul soare,
Un soare fii în lumea pământească.

– Puternic fii – i-a zis cea următoare;
Şi biruind vei merge înainte,
Să-ţi fie viaţa-n veci strălucitoare.

A treia zise tainic: – Fii cuminte,
Pătrunzător ca şi lumina mare,
Tu să-nţelegi cele lumeşti şi sfinte.

Iar muma lui cu spaimă-n somn tresare,
Împreunându-şi mânile-amândouă,
Ea în genunchi se roagă-n gura mare:

– O, ursitori, a căror daruri plouă
Asupra lumii-ntregi, mai staţi o clipă
Şi ascultaţi rugarea spusă vouă.

Nu bunătăţi cari se trec în pripă
Să îi menească sfânta voastră gură,
Nu bunătăţi supuse la risipă.

Puternici, mari, frumoşi atâţia fură,
Înţelepciuni, comori le-aţi dat multòra
Şi toate, vai, cu vremea se pierdură.

Lui dăruiţi ce nu aţi dat altòra,
Un dar nespus de scump ce n-are nume
Ca să răsar-asupra tuturora...

Atunci la ruga nenţeleptei mume,
Zâna privi adânc şi trist ca s-o priceapă:
– Ştii tu ce dar îi cei şi ştii tu cum e?

Tot ce e om se naşte şi se-ngroapă,
Fie-n colibă, fie-n vechi castele,
Pe culmi de munte ori la mal de apă.

Dar e-mpărat, dar cetitor de stele,
Acelaşi vis îi sună în ureche,
A lor vieţi sunt pururi tot acele.

Pe când sunt tineri se adun pereche,
La joc, la viaţă şi la danţ s-adună,
Bătrâni fiind vorbesc de vremea veche.

Şi lui ursit-am tot o viaţă bună
Şi măsurată pe un pic de vreme,
Să aibă ziua soare, noaptea lună!

Căci de ar fi încoronat de steme
Sau pe pământul gol de şi-ar aşterne,
Tot viaţă şi tot moarte-o să se cheme.

Tu chemi blestemul nenduratei ierne
Pe capul lui cel tânăr, nenţeleapto!
Tu-i ceri durerea unei vieţi eterne.

Da, sus la cer privirea ta îndreapt-o!
Plinită e dorinţa ta nebună.
Şi ziua neagră peste el aşteapt-o.

Căci i s-a dat să simtă-ntotdeuna
Un dor adânc şi îndărătnic foarte
De-o frumuseţe cum nu e nici una

Şi s-o ajungă chiar e dat de soarte,
Căci tinereţă neîmbătrânită
Îi dăruim şi viaţă făr' de moarte.

Dar nentrupat e chipu-acei iubite
Ca şi lumina ce în cer se suie
A unei stele de demult pierite:

El n-a fost când era, el e când nu e.

(1882)

ANEXĂ

NUMAI POETUL...

Lumea toată-i trecătoare.
Oamenii se trec şi mor
Ca şi miile de unde,
Ce un suflet le pătrunde,
Treierând necontenit
Sânul mării infinit.

Numai poetul,
Ca pasări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea timpului:
În ramurile gândului,
În sfintele lunci,
Unde pasări ca el
Se-ntrec în cântări.

(1869)

LEBĂDA

Când printre valuri ce saltă
Pe baltă
În ritm uşor,
Lebăda albă cu-aripele-n vânturi
În cânturi
Se leagănă-n dor;
Aripele-i albe în apa cea caldă
Le scaldă,
Din ele bătând,
Şi-apoi pe luciu, pe unda d-oglinde
Le-ntinde:
O barcă de vânt.

(1869)

ÎNTUNERICUL ŞI POETUL

ÎNTUNERICUL

Tu, care treci prin lume străin şi efemer,
Cu sufletu-n lumină, cu gândurile-n cer,
Poet gonit de râsuri şi îngheţat de vânt
Ce cânţi ca o stafie căiţii din mormânt,
Sfărămă-n stânca rece a ta nebună liră,
Căci lumea este piatră şi ea nu te admiră.
Ci tu, nebun şi palid, la poalele ei plângi
Ca valul care cântă trecutul unei stânci,
Ce veştedă, bătrână se leagănă prin nori,
Când stânca e eternă şi valu-i trecător.

POETUL

Şi tu crezi, geniu negru, că fără scop şi ţintă
A lumei und-amară mă-neacă, mă frământă?
Tu crezi că eu degeaba m-am scoborât din stele
Purtând pe frunte-mi raza a naţiunii mele?
Voi să ridic palatul la două dulci sorori,
La Muzică şi Dramă... în dalbe sărbători
Voi să le-ngân viaţa şi-n cupa lor aurie
Să torn zi şi-ntuneric, dureri şi bucurie,
Să văd trecutu-n viaţă, să văd româna dramă,
Cum din mormânt eroii istoriei îi cheamă
Şi muzica română chemând din munţii-n nouri,
Din stelele căzânde, din văile-n ecouri,
Din brazii ce suspină l-a iernei vijelie,
Din fluierul cel jalnic, din buciumu-n câmpie,
Chemând doina română, a inimelor plângeri,
A sufletului noapte, a dorurilor stângeri.
Românu-n trecut mare e mare-n viitor!

Şi tu vrei ca poetul să fie trecător,
Pe-a ţărei sale ţărmuri să n-aibă ce să cânte?
Dar nu-s colori destule în lume să-nveşmânte
A munţilor Carpatici sublime idealuri
Ce-noată-n a lui suflet cum 'noată-n mare valuri
Şi-n creieri-i aleargă de gânduri vijelii,
Cum ginii se sfaramă-n ruinele pustii.

(1869)

SUS ÎN CURTEA CEA DOMNEASCĂ

Sus în curtea cea domnească,
La domnia din Bârlad,
Şade tânăr domnul Vlad –
Sub căciula-i ţărănească
Pe-a lui umeri plete cad.

Astfel şade trist şi rece
La ospăţul luminat
Din domnescul lui palat,
Cu priviri crunte şi rece,
Cu-ochiul negru înfundat.

Faţa palidă şi tristă,
Manta-i neagră pe-umeri tari,
Faţa spână, ochii mari –
Astfel trece în revistă
Pe boierii lui cei mari.

Ici bătrâni ca iarna albă,
Munţi cu fruntea de arginţi,
Şoptesc dulce şi cuminţi –
Colo tinereţea dalbă
Cu râs mult şi fără minţi.

Femei palide, frumoase,
Feţe blânde, ochi de foc,
Ce [î]n gene li se joc
Şi-a lor raze luminoase
Printre cale-şi cată loc.

Sala-i mare, strălucită,
Masa-i albă, oaspeţi mulţi,
Vorbe dulci să tot asculţi,
Chiar lumina-i îndrăgită
De ochi lucii, de ochi mulţi.

(1870)

SALA-I MARE, STRĂLUCITĂ

Sala-i mare, strălucită,
Masa-i albă, oaspeţi mulţi,
Vorbe dulci să tot asculţi –
Şi lumina-i îndrăgită
De ochi lucii, de ochi mulţi.

Icia unii stau alene
Şi visează şi gândesc,
Colo alţii chiuiesc,
Iar femei cu lunge gene
Râd în taină şi privesc.

Una face că nu vede
Şi cu capul stă plecat,
Pe când ochii,-namorat,
A lor raze îşi repede
La streinul întristat.

La strein cu fruntea pală
Şi cu părul ca de corb –
Buzele ei roşii sorb
Când în braţe şi pe poală
Doarme dus amorul orb.

(1870)

LA QUADRAT

Înger în patru colţuri, o stea cu barbă lungă,
Cine-a ştiut vrodată că tot ce eu iubeam
E-un dramaturg puternic, dar fără bani în pungă,
Un paralelogram?

E-un om a cărui visuri la bere tot ţintează,
Ce se consumă-n asuri şi joacă la hazard,
Un om, dorinţa cărui e pe biliard să şază,
Să doarmă pe biliard.

Adeseori în noapte văd umbra lui fatală,
În mână cu o halbă, în gură c-un cârnat,
În buzunări cu chifle şi subsuori o oală
Şi râde... până-i beat.

Visarea sa un şniţel, gândirea sa o bere,
Să bea etern, acesta e visul său ciudat –
Şi-odată auzi-vom că-n cruda sa durere
În bere s-a-necat.

(1870)

Copii de pe natură

Furtişagurile litterarii ale lui Cocovei Moretto sau vicleniile lui Scapin traduse-n spanieleşte de Signorul Don Lopez de Poeticales

Motto: *Es muss auch solche Käutze geben.*
Istorie ciudată! Timpii se iau de păr şi se trag îndărăt! Trecutul e viitor şi viitorul e trecut. – Anul 15... a furat pe anul 1870 într-un mod oribil şi cu precauţiunea vicleneşte zâmbitoare cum că n-are să fie recunoscut. Odată... în timpi mai... în anul 1870 trăia în România un scriitor care se ocupa din principiu şi meserie cu chir Cocoveiu, întunecoasă bufniţă ce cutreiera tribunalele României, care-n loc de cocoveau! îngâna încet şi printre dinţi vorba: Considerând!...
Acest autor de caraghioslâcuri, moldoveneşte de mascarade, s-apucă-ntr-o bună dimineaţă sau într-o bună seară sau într-una din zile (căci două nu i-ar fi trebuit genialei Lopăţi) să scrie-n româneşte o comedie: „Viclenie şi amor", în trei acte, cu boschet şi cu ascunzători secrete şi tainice totodată, şi în versuri neversificate.
În anul 15... post Christum natum trăieşte şi un autor spaniol, Moretto, şi scrie şi acela o comedie cu titlul „Dona Diana", adică... lotrul de el! schimba pe Elena lui chir Cocoveiu în Diana – şi din România transpune scena tumna-n Spania. Ei, drăcia dracului! – Ş-apoi neci nu spune chir Moretto c-a tradus-o de pe moldovenie pe spaniolie. I-am trimis lui Moretto o depeşă în regiunile cereşti, ca altă dată de va îndrăzni să copieze în anul... o comèdie scrisă româneşte în anul 1870, să aibă cel puţin precauţiunea ca să puie pe doşcă: tălmăcită de pe moldovenie în anul cutare – da' nu aşa!...

A.– De ce plângi, o, dona Diana,
De ce ochiu-ţi lăcrimează?
Nu eşti sântă şi frumoasă
Ca o dramă spaniolă?
Ştii: don Manuel, perfidul,
Inconstant iubeşte-o altă,
Alta brună, dulce, pală,
Ca o noapte-a primăverei.
D. – Nu-i aceea ce mă doare,
De ce inima mi-e-amară,
Căci don Manuel ş-acuma
E fidel ca totdeuna;
Dar aceea ce mă doare
Şi-ochii mei îi fac să plângă
Este că Negruzzi Iacob
M-a tradus în româneşte.
A. – Şi de ce tu să te superi,
Ideal al lui Moretto,
Au în limba cea germană
N-au tradus *ei* comedia,
Ei, streinii! Îns-España
Te adoră, o, Madona,
Cum mi te-a creat Moretto.
D. – Neci n-aş plânge, caro mio,
De ar fi traducţiune;
Rea or bună, ea nu schimbă
Din valoarea mea internă.
Dar Negruzzi, mio caro,
El a scris o comedie,
Comedie-originală:
Viclenie şi amor.

Acolo mă văd pe mine,
Figurând sub nume – Elena,
Iar pe Manuel, il caro,
Văd că mi-l numesc Costică.
Dară cum c-a imitat-o
Neci n-o spune, neci n-o scrie,
Ci pe mine mă sileşte
Să recit la versuri rele
Care sună ca drimbala
A ursarilor gitani.
A. – De-a făcut asta Negruzzi
Cu Madona lui Moretto,
Atunci eşti nenorocită
Dona Diana, dona Diana!

(1870)

O, DE-AI ŞTI CUM ŞOAPTA TA DIVINĂ

O, de-ai şti cum şoapta ta divină
Deschide-al visurilor labirint,
Că ce văd eu în privirea-ţi senină
N-a văzut nimeni, nimeni pe pământ.
E-atâta scris ş-atât nu-i scris în sine,
Încât ar trebui un trai de sfânt
Ca să-nţeleagă şoapta ta surprinsă,
Privirea ta cea dulce şi aprinsă.

Şi de-ar pricepe-o... ştii tu ce ar zice
Acel fără de seamăn muritori?
Ţi-ar împleti cununi de aurite spice?
Ghirlănzi de stele mestecate-n flori?
Ar tremura de vorba ce i-ai zice,

S-ar bucura de-amor şi iar de-amor?...
Ce-ar zice el... o ştiu – şi eu ţi-o zic:
Privind în ochii-ţi n-ar zice nimic.

Căci ce-i de zis, văzându-te pe tine,
Ce e de zis la frumuseţea ta!
Să-şi smulgă părul când gândeşte-n sine
Că nu-i pe lume faţă ca a ta,
Priviri c-a tale-albastre şi senine,
Sân ca al tău de alb – o caldă nea –
Umeri c-ai tăi de vergină zăpadă,
De aur bucle-aşa frumos să şadă.

O, lasă-mă să mângâi a ta frunte,
Să plec pe sânu-ţi capu-mi obosit.

(1872)

PALIDA MADONĂ

Înconjoară cu-a lui braţ
Mijlocu-i subţire
Şi sărută nebunit
Sânii de zăpadă.

Este ea... amanta lui,
Dulce, blândă, pală,
El se uită-atunci la cer,
Ca un leu se scoală

Când duşmanii sfarmă-n porţi
Şi pe muri se suie,
El respinge-nvingător
Neagra lor urdie.

Dar lovit în luptă grea
La pământ s-oboară;
Mai murmură încă lin
Numele-i şi moare.

Şi oraşu-eliberat
De-namice săbii
Slobozì oceanului
Cârduri de corăbii.

Printre crenge strălucesc
Pete de lumină,
Peste vârfuri cari cresc
Trece luna plină.

Şi sub arborul cel gros
Şi în umbra deasă
La mormântul marmoros
Doamna cea frumoasă.

Ţi se pare cum că vezi
Pe o veche-iconă
Îmbrăcată prea frumos –
Palida madonă.

(1872)

CUM UNIVERSU-N STELE...

Cum universu-n stele iubeşte noaptea clară,
Cu toate-a mele gânduri astfel eu te-am iubit,
Când am plecat eu fruntea cu-a gândului povară
Pe sânu-ţi să se-nchidă de lume ostenit.

Simţii atunci puternic cum lumea toată-n mine
Se mişcă, cum se-ndoaie a mării ape-ntregi
Şi-n fruntea mea, oglindă a lumilor senine,
Aveam gândiri de preot şi-aveam puteri de regi.

Dar ca pe-un măr cu vierme mi-ai omorât simţirea
În goana lumei oarbe, pe strada în noroi.
De-atunci mă-ntreb cum oare de m-a-nşelat privirea,
Cum s-a putut ca-n lumea asta să ne iubim... noi?

Astăzi inima-mi este o rădăcin-uscată,
Gândirea mea o toamnă ca gândul unui mort,
Sunt ca un imperator cu fruntea devastată:
De mult nu ştiu nimic de imperiul ce-l port.

(1873)

AM PUS SOFA LA FEREASTĂ

Am pus sofa la fereastă –
Luna trece blondă-tristă,
Stele curg strălucitoare –
Mândra capu-n mâni şi-ascunde.

Şi-apoi şi-l ascunde-n perini,
Într-un colţ al sofei roşii;
Aurul moale se desface,
Curge pe grumazul alb.

Şi de ce-şi ascunde faţa
Dulce, june, fericită, –
Oh, ar vrea să râdă de bucurie
Fără ca s-o văd şi eu.

Luna-n patul ei de nouri
Albi, s-ascunde să se culce,
Păru-n cap eu i-l încaier
Şi-i sărut mânuţa dulce.

Stele curg încet la vale,
Aerul moale scânteiază
Şi ea ochii plini de lacrimi
Şi-i închide şi visează.

De-umăr alb îmi razim fruntea,
Zic puţin şi mult privesc,
Inima în mine creşte
[De un dor supraceresc.]

Tremură talia dulce
Strâns de braţul meu cuprinsă,
Ea se apără,-mi cuprinde
Gâtul – mă sărută, râde.

Şi nimica nu mai zice.
E atât de fericită –
Sunt atât de fericit!
Luna trece liniştită.

(1873)

CEREŢI CÂNTURI DE IUBIRE

Cereţi cânturi de iubire:
Niciodată n-am iubit –
Vesel cânt de fericire?
Fost-am *eu* doar fericit?

Nu, de când eu sunt în lume
Nimeni, nimeni pe pământ
N-a zâmbit l-a mele glume,
N-[a]-ascultat al meu cuvânt.

Nu, de când eu sunt pe lume,
Fericirea n-am băut;
De râdeam cu veselie,
Eu în veci m-am prefăcut.

Am întors apoi cojocul
Când iubirii-mi s-ofereau;
Le-am fugit – şi râsul, jocul,
Cu mândrie le-am respins.

Plin de nevinovăţie
În aceia tineri ani,
Eu primeam cu bucurie
Tot ce s-ar fi oferit.

Astăzi ea mă înconjoară,
Astăzi eu blestăm şi fug.
A mea inimă fecioară
N-a primit. – Azi nu voi jug.

*

Ah, odat' orice femeie
Mie-un înger se părea,
Pe-orişicare-aş fi iubit-o,
Ce primea iubirea mea.

Dar vai! cine-o să se uite
La copilul cel ciudat
Cu-a lui plete lungi zburlite
Şi cu ochiul turburat?

Aveam spirit – dar prea fine
Păreau glumele-mi la proşti.
Cei bătrâni credeau că anii
Le da drept să nu m-asculte.

Astăzi, voi, femei, iubire
Mi-oferiţi – azi n-o voi eu.
Azi bătrâni cer aprobarea-mi,
Vor s-asculte sfatul meu.

Dară astăzi cu mândrie
Eu nu voi să le răspund.
Ah! vor şti ei vre odată
Câte lacrimi eu am plâns?

(1873)

ÎNTR–O LUME DE NEGURI...

Într-o lume de neguri
Trăieşte luminoasa umbră.
Mai întâi scăldată
În ceţi eterne şi sure,
Însă, încet-încet,
Razele mari a gândirii
Negurile albe pătrund
Şi formează un arc albastru,
Clar senin în jurul lui,
Ce-a lui margini îşi găseşte
Într-a negurilor creţi
Şi-nainte, înainte
Zboară geniul de lumină.
Îndărătu-i pintre neguri

A rămas un fluviu clar
De albastru senin aer.
În dungi supte, în cordele
De argint, ele suspendă
Fluturări şi creţi în calea
Râului de-aer albastru,
Ce de cale îi serveşte
Mândrului geniu şi nalt
Al luminei.

(1873)

DIN BERLIN LA POTSDAM

Din Berlin la Potsdam merge
Drum de fier, precum se ştie,
Dară nu se ştie încă
C-am luat bilet de-a trie,

C-am plecat de dimineaţă
Cu un taler şi doi groşi...
Şi de gât cu blonda Milly,
C-ochi albaştri, buze roşi.

Zice Brahma, tata Brahma,
Cum că lumea asta nu e
Decât arderea-unei jertfe
Într-o vecinică căţuie.

Am aprins şi eu luleaua
Şi jertfesc lui tata Brahma,
Lângă mine-un şip cu Kümmel!
Ş-o bucată de păstramă.

Zice Darwin, tata Darwin,
Cum că omul e-o maimuţă –
Am picior de maimuţoi,
Milly-nsă de pisicuţă.

Şi mă urc în tren cu grabă
Cu o foame de balaur,
Între dinţi o pipă lungă,
Subsuori pe Schopenhauer.

Ş-acum şuieră maşina.
Fumul pipei lin miroasă,
Sticla Kümmel mă invită,
Milly-mi râde. – Ce-mi mai pasă!

(1873)

ÎMBĂTRÂNIT E SUFLETUL DIN MINE...

Îmbătrânit e sufletul din mine
Ca un bordei pustiu în iarnă grea.
Unde te-ai dus, pe cari căi străine
O, tinereţă, tinereţa mea!
Suspine n-am – ah, de-aş avé suspine,
De-aş avé lacrimi, plânge de-aş puté!
Durerea cea mai crudă, cea mai mare,
Aflând o formă, află uşurare.

Nimic, nimic! Cântarea spăimântată,
Popoare ce-o ridic la Dumnezeu.
Imnuri de glorii pe mărimi ce-mbată,
Amorul blând şi dulce glasul său,
Ah! toată lumea este fermecată
De umbra unui dor... şi numai eu
Mă furişez o umbră şi nu pot
Să scap de ea... de mine... şi de tot!

Oricine-a plâns şi spune că ferice
În lume nu-i, acela e-un nebun.
Ce ştie el ce sunt dureri când zice
Că-ntr-al lui suflet armonii răsun –
Căci armonie-i orice plâns aice,
E-o împăcare plânsul... e un bun.
Cel ce nu poate plânge, acela ştie
Ce-i viaţa moartă, ce e moartea vie?

Acela are-ntr-însul grămădită
Vecia-ntreagă de dureri şi chin,
A ei mărime; ochiul nu s-a stins,
În lacrimi s-o traduci şi în venin.
Icoane nu-s şi vorbe nu-s; n-apară
Măcar aproape ce înseamnă...
O, fericiţi acei ce pot de formă...
[ ]
V-aduceţi oare de-acei regi aminte,
Ce-n piramide, alţii în pustiu,
Morminte mari, urieşeşti morminte,
Un munte-ntreg le fu a lor sicriu?
Durerea care nu găsea cuvinte
Aflat-a semne mari, care o ştiu.
– Tu, taină mută, de zidiri mărime –
Vorbesc dureri, ce nu pot să suspine.

Ah, ce-i cuvântul, ce-i coloare, sunet,
Marmura ce-i, pentru ce noi simţim?
O coardă-ntinsă imiteze-un tunet,
Un ah ! să spuie cum ne chinuim.
[ ]
[ ]
Nu, nu... Şi fie forma cât de nudă,
N-ajunge-n veci durerea noastră crudă.
De bate-o inimă sub alba haină,

Abia se mişcă creţii de omăt.
Un semn că sub ea se petrece-o taină,
C-un suflet e de groază sfâşiet.
Un semn abia ce poate, ce distainâ
Din chinul nostru vorbe ce arăt?
Neputincioase sunt semnele-orcare...
Ce-arată faţa mărei ce-i în mare?

Un cerc ce-i desemnat pe o hârtie
S-arate ceea ce se mişcă-n cer,
Încunjurând cu moartea ei pustie,
Pământul greu cu a lui hemisfer,
Care vuind se mişcă-n vecinicie
În jur de soare,-n ocean d-eter –
Şi toate astea într-un cerc pe-o coală:
Mărimea lumei şi a firei fală.

Pe ce domnim?... pe cifre şi pe semne...

(1873)

DE CE N-AFLĂM ÎN ÎMPLINIREA...

De ce n-aflăm în împlinirea dorinţelor din astă lume,
Acea sublimă fericire ce înainte-i am visat,
De ce în cruda voluptate, de ce într-un strălucit nume
N-afli nimic – nimic din ceea ce-n astă lume-ai căutat.

Bacanta-ţi dă corpul de neauă, ochirea desperată, clară
Ce pătrunzând nervii din tine, de voluptate tremuri tu;
Sărutul ei poate fi dulce, cu toate-asta, gura-i e-amară,
Nu-i dulce gura ce la mie nainte-ţi li se prea dădu!

Şi gloria te chinuieşte – e un supliciu ce apasă,
Mărirea e apăsătoare, insòmnia e plata ta;
Şi vinu-n loc să lumineze a ta privire-ntunecoasă
Mai mult te face să vezi răul, micimile din lumea ta.

Nu împlinirea cea aievea a celor ce doreşti în lume,
Numai *dorinţa* după [ceva] e tot ce-i dulce pe pământ;
Dorinţa, iubirea de fală, ambiţia după un nume,
Îmbletul după mărire: te fac numai mai fericit.

(1873)

CÂNTEC DE NUNTĂ
Hochzeitlied de Goethe

Povestim şi cântăm de-acel conte cu drag
Ce-odat' locuit-a castelul,
Azi când un nepot al fericelui moşneag
Îl face pe însurăţelul.
Fusese acela în sfântul război,
C-onoare luptase pin multe nevoi;
De pe cal când se dete întors înapoi,
Găsi cetăţuia lui susă –
Dar slugile, averile dusă.

Acum, conţişorule, acasă că-mi eşti...
Dar afli mai rău cele toate,
Căci vânturile trec neoprit prin fereşti
Şi vin prin odăile toate.
În noaptea de toamnă ce-ar fi de făcut?
Ah! multe de-aceste mai rău le-am trecut.
Vede-se-va mâne ce-ar mai fi de făcut.
Deci iute, în luna bălaie,
În vechiul crevat şi în paie.

Şi cum el de voie-i aşa aţipea,
Sub pat se mişca ceva pare.
Guzanul foşnească oricât şi va vré...
De-ar avé vo fărmioară, cum n-are!
Dar iute!-un pitic se arată deodat'
C-a lampei lumină el e spiţelat.
Cu mutra lui gravă de-orator încercat
La picioarele contelui vine,
Ce nu doarme, să doarmă voire-ar!

Permisu-ne-am noi sărbători aici sus
De când părăsişi aste sale.
Şi când te credeam îndeparte-ncă dus,
Gândeam să petrecem încale,
Şi dacă dai voie şi nu te înfrici
Petrece-or în gură-îndemână, pitici,
'N-onoarea miresei bogate şi mici.
Iar contele-n visu-i răspunde:
Serviţi-vă numai orunde.

Şi ies trei călări ce se mişcă uşor,
Ei stătuse sub pat pân-aice,
Le-urmează un cor cântător-sunător
De chipuri posace şi mice.
Şi car după car ce-s cu toate de rând
De-ţi trece vederea ş-auzul văzând,
Cum este-n castelele regilor rând.
În căruţa aurită în fine
Mireasa cu oaspeţii vine.

Ş-aleargă cu toţii acuma-n galop
Să-şi aleagă în sală locşorul.
La-nvârtit şi la valţ şi la veselul hop
Îşi alege oricare odorul.
Ş-acum ţiuie, scripcăie, sun zurăind,
Se rotesc şi foşnesc, şuşăiesc şfârâind,
Ţistăiesc, poşpăiesc, şopotesc, zbârâind.
Conţişorul priveşte şi sigur
El crede că zace în friguri.

Ş-acum clappai şi dappai şi rappai, aş
De laiţi, scaune, mese.
La masa cea mare oricare ar vré
Să stea lângă puicele-alese.
Ş-aduc cârnăciorii, jamboanele mici
Şi păsări şi peşti şi fripture pitici
Şi vinul înconjură mesele mici,
Şi vuiesc, gălăgesc pân' dispare
Întreag-arătare-n cântare.

Vreţi ce s-a-ntâmplat mai departe să zic.
Să tacă-atunci zvon şi cântare:
Ce-atât de gentil el văzuse în mic
I s-a dat ş-a gustat el în mare.
Şi trâmbiţe, sunet, cântări, tărăboi
Şi căruţi, călăreţi, de mireasă convoi,
Ei vin şi s-arăt şi se pleacă la noi:
Oameni mulţi şi-n voia lor bună –
Aşa fu şi va fi totdeuna.

(1873)

A FOST ODAT-UN CÂNTĂREŢ

A fost odat-un cântăreţ,
Frumos şi simţitor.
Cântat-a-ntr-un castel măreţ
La masa regelui.

Frumoasă fată el avea,
Cum nu s-a pomenit,
Cu ochi albaştri râzători,
Cu părul aurit.

Şi cântăreţul o iubi
Şi sara prin grădini
Când luna tainic străluci
I-o spuse tremurând.

Ea-l ascultă şi-i zise-atunci
Cu glasul apăsat:
– În veci nu pot să fiu a ta,
De n-ăi fi împărat.

Şi el s-a dus şi-a răscolit
Popoare, ţări întregi,
Sfărmat-a antice cetăţi,
Zdrobit-au mândri regi

Şi i-au supus şi i-au silit
Să-l aibă împărat.
Unii d-iubire-l ascultau,
Alţii de frică iar.

Atunci s-a dus colo, colo,
La cel castel măreţ,
Unde ca luna-i străluci
Amoru-adânc şi drag.

Dar vai! când intră-n salele
Măreţe, nalte, reci,
Pe-un sarcofag întins văzu
Copila ce-a iubit.

Ca ceara palidă era
Şi, moale, părul blond
Sta resfirat, amestecat
Cu aurul vergin.

Şi preoţi tainic murmurau
Adânce rugăciuni
Şi clopote se auzeau
Vuind încet şi lin.

„Atât de mult am suferit
Dureri, mărirea gré
Şi astfel toate s-a sfârşit
Şi-ntreb: de ce? de ce?"

Ea auzise cum că el
Murise-n bătălii
Şi de durere ea s-a stins
Ca floarea-n vijelii.

(1873)

BISMARQUEURI DE FALSĂ MARCĂ

Bismarqueuri de falsă marcă,
Mie-mi pare cum că, parcă
De iubirea nemţărimei
Nici un rău nu vă înţarcă.
În zădar Alsasul, Posen,
Cu-a lor stare vă încarcă
Ochii voştri, să pricepeţi
Unde duce-a ţării barcă
Şi ce rău ne prorocește
A cobirei neagră ţarcă.
Voi ne duceţi spre peire,
Bismarqueuri de falsă marcă.
Escelenţa, bezedeaua
Cu mândrie poartă steaua
Ce cu stimă i-a fost dată

C-a putut a fi licheaua...
Ce la rus ş-aplecat capul
Şi la turc a-aprins luleaua
Ci în loc de ştreangul care
Se cădea, i-au dat cordeaua
Căci nevasta-i pentru-o târlă
De cătane fu căţeaua;
În zădar cu-a lor mândrie
Tu îngreuni canapeaua,
Crezi că lumea te admiră
Când colinzi în lung şoseaua;
În zădar mai taie mutre
Serioase mascaraua,
Cu blazoane-nchipuite
Ş-a împodobit cupeaua.
Ştim ce-aramă este-ntr-însul
Şi-i cunoaştem noi turaua.
'N-alte ţări e-onoare mare
Decoraţia şi steaua,
Dar ce merite-are dânsul
Escelenţa, bezedeaua?
E o carte măsluită
Toată viaţa lui, licheaua,
Şi noi ştim ce însemnează
De pe pieptu-i tinicheaua.

(1874)

ADUCÂND CÂNTĂRI MULŢIME

Aducând cântări mulţime
Şi mai bune şi mai rele,
Mă întreb cu îndoială
Cine caută la ele?

Cată cei ce noaptea, ziua
Îşi muncesc sărmana minte –
Plebea multe ştiutoare
Pentru pâne, pentru linte?

Sau cei ce păzesc cântarul
A dreptăţii, dragă Doamne,
Ce la domni sărută mâna
Ş-altceva încă la doamne?

Sau acei care-şi pun osul
Carul statului de-l mişcă?
Ah, prea ştii mai dinainte
Tot ce-i doare şi ce-i pişcă.

Eu nu pot să le dau lefuri,
Nici onori, nici pensiune.
Nu-s în stare nici să judec
Merite pentru naţiune.

Toţi acei ce-n astă lume
Vor ceva... mă lese-n pace,
Eu nu voi nimic, nimica,
Decât pace, pace, pace.

Şi de-or trece pe-aste şiruri
Ochii cei cuminţi de fată
Sau a junelui privire
De visare ingrecată,

De vor trece într-o viaţă
Doruri multe-ndefinite:
Or privi sub flori albastre
Aste pagine citite

Şi dureri scânteietoare
Şi tablouri înfocate
Vor pătrunde tremurânde
Aste suflete curate.

Da, la voi se-ndreaptă cartea-mi,
La voi inimi cu arîpe.
Ah! lăsaţi ca să vă ducă
Pe-altă lume-n două clipe.

(1874)

CONFESIUNE

(*Arătând un cran*)

Aciea este lumea... de-o sfarăm – e sfărmată.
De sfărăm pe vecie acest idol de lut
Eterna pace-ntinde imperiul ei mut
Şi soarele pe ceruri se-nchide ca o rană
Ce arde-n universul bolnav de viaţă vană.
Şi marea tace-nceată; cântau strigoi; mişcare;
O noapte condensată, în veci neperitoare,
Ca noaptea din sicriuri, din groapă, din caverne –
Povestea liniştită a morţii cei eterne...
Nu vezi că deşi chipu-mi arat-a fi de gheaţă,
Un vis al meu căldura-i, lumina şi viaţa?
V-am înşelat, nemernici, v-am închegat în vreme,
V-am aruncat în viaţă plecaţi sub anateme
Să vă urâţi din leagăn, să v-omorâţi în vain,
V-am semănat în spaţiu pe voi sămânţa Cain,
Să curăţ am vrut sânu-mi de tot ce-i crud, spurcat
Şi pentru voi anume creai al vieţii iad.
Şi să vă-nşele vecinic l-am îmbrăcat frumos
Cu nopţi senine-n stele, cu soare auros.
În sâmburii durerii eu pus-am fericire,
În vicii am pus miere şi în păcat zâmbire.

Tot ce-aspiraţi în lume, toate-au acelaşi fine.
În mantie de rege m-am îmbrăcat pe mine
Şi de vă-ntindeţi mâna dup-a mea umbra-avară,
Las mantia să-mi cadă şi mă revedeţi iară.
Coroană, aur, glorii, cântare şi comori,
Istorie şi nume, iubire şi onori
Sunt basmele ce-nconjur, râzânde, chipul meu:
Atingeţi-le numai şi veţi vedea că-s... eu.
Din frunzele istoriei mirosul meu v-atinge...
[ ]
Am zugrăvit în ochii-ţi semănături de stele.
Moarte şi nemurire sunt numai umbre a mele.

Ca să vă-nşel privirea am născocit eu timpul.
El vă arată iadul, imperiul, Olimpul
Şi cu mândrie poartă a veciniciei mască
Când mama lui e-o clipă, care când stă să-l nască
Îl şi ucide. Totuşi, în clipa suspendată,
Dacă din noapte-eternă o fiinţă se arată,
El vede cer şi stele, oceanul, universul;
El nu-mi zăreşte ochii, el nu-mi aude mersul
Ce-l sperie – trecutul – gigant cu visuri sumbre.
Viitorul gol, nimica şi umbra unei umbre.
A clipelor cadavre din cărţi el stă s-adune,
În petice de vreme cătând înţelepciune.
Ce înţeles au ele... ce este a lor fire?
Nimicnicie, umbră, mizerie, peire.

Nu vrei s-asculţi de mine. – Nu ştii s-asculţi. – Mi-e milă.
Nu este dat ca omul cel muritor, în silă
Să poarte-n a lui suflet confesia-mi cumplită,
Să ducă-n piept durerea – aceea ce menită
A fost ca să o poarte o omenire toată,
Prea grea pentru un om e... ea trebuie sfărmată
În mii bucăţi, ca astfel să o puteţi purta.
Nefericite – iată confesiunea mea.

(1874)

PATRIA VIEŢII E NUMAI PREZENTUL

Patria vieţii e numai prezentul.
Clipa de faţă numa-n ea suntem,
Suntem în adevăr. – Iară trecutul
Şi viitorul numai o gândire-s.
În van împingeţi ce vi-i dinainte,
În van doriţi acelea ce-or veni.
Întoarceţi-vă-n voi şi veţi cunoaşte
Că toate-n lume, toate-s în prezent.
Tot ce au fost şi tot ce-a fi vreodată
Au fost, va fi numai pentru că e.
Nu ştii că atingând pe-un singur om
I-atingi pe toţi? Mulţimea e părere.
Spune la mii de inşi aceeaşi vorbă
Şi-n mii ea atunci va trezi
Icoană-aceeaşi şi acelaşi simţ.
Un semn că toţi e-n unul, unu-n toţi.

(1874)

EPIGRAMATICE

În somn nici Crösus nu-i bogat cu tot tronu-i regal.
Şi jumetà din viaţa lui cu Lazăr e egal.

*

Lungeşti prânzu-ţi până-n noapte, tot mănânci, mănânci de-a rândul,
Cin' te vede poate zice că cu dinţii-ţi sapi mormântul.

*

Vrei să fii Pallas Athena!
O, fetiţă, fii cuminte...
Tu ai pierde din frumseţe
Dar n-ai câştiga la minte.

*

E vinul de-azi mai rău ca cel de ieri, amicii mei –
Mai bun ca orice vin băut e cel pe care-l bei.

(1874)

CÂND SE JUCA *ELISA MÜLLER*...

Pe genunchii-mi te-am purtat.
Ţi-am privit în faţă,
Ochii-mi ochii-ţi a căutat,
Gura-mi, buza-ţi creaţă –
Şi m-am pus pe sărutat.
Cine mă învaţă?

Ca o mamă blând şi lin
Ce-un copil răsfaţă,
Mângâiat-ai fruntea mea
Şi m-ai strâns în braţă.
Ah, cât te iubesc de mult!
Cine mă învaţă?

Eu mă duc, te părăsesc –
Nu mă privi şuler,
La spectacol mă pornesc,
Stăi să-mi văd de guler.
În teatru românesc
Azi e *Elisa Müller.*

Un copil netrebnic sunt –
Spune-mi-o apăsată.
Mi-ai legat acest cuvânt
De viaţa-mi toată,
Mi l-ai dat roşind, plângând
Când ai fost – ciudată.

Ah, surâde-mi înc-un pic
Şi nu-mi fi ursuză.
Căci cu degetul cel mic
Te ating pe buză.
Şi şopteşte-mi un nimic
Nimeni să n-auză.

Astăzi e duminecă.
Pac! şi una bună.
Eu te las şi bine că
Mi te las nebună...
Trage-te de mânecă...
Ce ştii de-i minciună.

Nici nu ştii, o, turturé,
Ce-mi auz de-a bine.
Tu gândeşti cine ştii ce
Şi te uiţi la mine.
Ah, iubită mitité,
Cum te-ador pe tine!

Un nimic, un cuvinţel,
Spus după perdeauă,
E o piatră de inel,
E a nopţii neauă,
Arde-atât, încât cu el
Aş aprinde-o steauă.

Ş-apoi taci ca nu cumva
Să audă-o floare
C-ai şoptit aşa ceva:
Din ascunzătoare
S-ar roşi – mai, mai aşa
Cum o oarecare.

Cum te uiţi aşa, năuc,
Şi-n gândiri te-nsinguri,
Eşti tu ziua lângă nuc,
Eşti tu noaptea-n crânguri,
Să te iau şi să te duc,
Să fim numai singuri.

Ş-atunci n-om vorbi de fel:
Vorba este pleavă.
Când se iubesc doi astfel
– Inimă bolnavă –
Atunci tac, tac cumineel,
Noaptea în dumbravă.

(1874)

DE-A NĂSCOCI NOI IPOTEZE...

De-a născoci noi ipoteze doi filosofi s-au dus
Ca să găsească ce căutau în aer gol – în sus.
Ast-o făcuse ei ades şi fără de balon,
Acuma însă depărtaţi de-a lumii mare zvon
Pământu-ntreg li se părea un plan pestriţ departe.
Şi fericit unul din ei exclamă: – Frate, frate,
Mă simt acuma desfăcut, *deasupra* noastră nime.
Celalt se uită supărat la goala adâncime:
– Eu, zău că nu – zise apoi –
Nu văd pe nime nici *sub* noi.

(1874)

SCRISORI DIN CORDUN

Sună pietricică-n vale,
Cine-a pus ţara la cale
Şi acum la bătrâneţe
S-a întins pe criticale?

Ţi-am citit cu indulgenţă
Şi cu-amor eu criticaua,
O hazlie-impertinenţă,
Bat-o poarca, mânce-o caua.

Zice Darwin după tine
Cum că omul e-o maimuţă –
Simt humorul de gorille
Când desmiard-o pisicuţă.

Pisicuţă criticoasă,
Ce îţi speli curata labă
Şi-ţi întorci dulce mustaţa,
Fii de treabă, fii de treabă.

Nu se scuipă-aşa în oameni,
Nu se mâncă astfel linte.
Fă politică, iubito,
Fii cuminte, fii cuminte!

Acolo vei puté spune
Tot ce vrei – căci ş-aşa nime
Nici te-aude, nici te crede,
O sublime, o sublime.

Nu se trec la noi potcoave
De la iepe de mult moarte –
Pune-te de-nvaţă, dragă:
Nu ştii carte, nu ştii carte.

(1874)

LUNA IESE DINTRE CODRI

Luna iese dintre codri,
Noaptea toată stă s-o vadă.
Zugrăveşte umbre negre
Pe linţolii de zăpadă.

Şi mereu ea le lungeşte
Şi suind în cer le mută,
Parcă faţa-i cuvioasă
E cu ceară învăscută.

Ce gândeşte? – numai norii
Lin se-mbină, se dezbină
Ca făşii de gaz albastru,
Ca şi aburi cu lumină.

Lin pin iarbă scotoceşte
Apa-n prund şi-n pietricele.
Florile surâd în taină,
Oare ce-or surâde ele?

Şi[-s] cu neguri îmbrăcate
Lac, dumbravă şi pădure.
Stele palid tremurânde
Ard pin negurile sure.

Lumea-n rouă e scăldată,
Lucioli pe lacuri zboară.
Luna umbrei, umbra lunei
Se amestec, se-nfăşoară.

Lunecând pe ceruri, norii
Negri-acopăr tot seninul.
Se sting una după alta
Şi icoana şi suspinul.

Înfăşat în întuneric,
Eu nu văd, nu aud şoapte.
Ah, mă simt atât de singur!
Este noapte, noapte, noapte.

(1874)

TRADUCERI ŞI ADAPTĂRI

Dulce cu corp de omăt înecat în păru-i de aur,
Venera zace murind – cine o va moşteni?
Ah, în două părţi dopotrivă-mpărţi bogăţia-i –
Ţie: frumseţe şi-amor; mie: durere şi dor.

*

Ce cumplit este amorul, deşi dulce aparent.
Un tiran, care nu varsă decât sânge inocent.

*

Pallas – în Lacedemon – văzu pe Venera armată:
– Aide acum să luptăm, judice Paride-acum.
Venera însă răspunse: – Armată mă-nfrunţi temerară?
Eu, pe când te-am învins, ştii cum că goală eram.

*

– Cum poţi s-omori un colibri, diamant frumos de aer?
Nu e frumos şi strălucit, n-ai milă de-a lui vaier?
– De ce mai flutură şi el sclipind o aripă luxoasă?
Natura mea, amicul meu, e ternă, serioasă.

*

Anii fug – cu ei viaţa – cu ea totul.
Azi suntem, iară mâne cinis et umbra;
Să-ncununăm a plăcerilor dulci trecătoare
Cupă de aur.

*

Cine-a făcut din trestii mai întâi şi-ntâi un fluier
Şi a săpat întâiul verset într-o coajă de copac,
De pe umbră pe părete zugrăvi întâia oară
O icoană. Nu; amorul nu mai e atât de grabnic.
Iară mintea e înceată.

FELICITARE LUI SAMSON BODNĂRESCU

N-am ştiut cum că în ziua
Douăzeci şi şapte iuni,
Îşi serbează-aniversarea
Toţi voinicii şi Sămsunii.

În biserică asemeni
Cât îmblai pe la icoane,
N-am văzut pe sfântul Sîmson
Pré iubitule Samsoane.

Şi aflând de-aşa minune
Eu scrisei aceste şire,
Dorind multă sănătate,
Viaţă lungă şi sporire.

Şi spre semn caracudistic
Îţi trimit această cartă,
Iar tu spune printr-un distic
Cum că cei absenţi se iartă.

M.E. (1876)

UN LUCEAFĂR...

Un luceafăr, un luceafăr înzestrat cu mii de raze
În viaţa-mi de-ntuneric a făcut ca să se vază.
Eu privind acea lumină ca din visuri mă deştept
Şi cu braţele-amândouă către dânsa mă îndrept.
Ca o zână din poveste ea e naltă şi uşoară,
E subţire şi gingaşă şi din ochi revarsă pară,
Iar la faţă e bălaie, părul galben cade-n creţ,
Trandafiri pe faţă are şi cu zâmbetul isteţ.

(1876)

POET

Să tot torni la rime rele
Cu dactile în galopuri,
Cu gândiri nemistuite
Să negreşti mai multe topuri;

Şi când vezi vre o femeie
Să te-nchini pân' la pământ
Şi de-a sta ca să-ţi vorbească
Să înghiţi orice cuvânt;

Nespălat, neras să umbli,
Şi rufos şi deşuchiet –
Toate-acestea împreună
Te arat-a fi poet.

(1876)

DE CE ÎN AL MEU SUFLET

De ce în al meu suflet
De ani eu moartea port,
De ce mi-e vorba sacă,
De ce mi-e ochiul mort?

De ce pustiu mi-e capul,
Viaţa într-un fel?
Şi tu... tu eşti aceea
Ce mă întrebi astfel?

(1876)

CU-AMÂNDOUĂ MÂNILE...

Cu-amândouă mânile
Inima o ţii
Şi îi simţi bătăile
Repezi, dulci şi vii.

Ochii-n trup se sperie
Şi revarsă foc.
Ai visat vrodată tu
Astfel de noroc?

Un noroc asemenea
Blând şi dureros!
Tu iubeşti, copila mea,
Fără chiar să ştii.

(1876)

ŞI DACĂ DE CU ZIUĂ...

Şi dacă de cu ziuă se-ntâmplă să te văz
Desigur că la noapte un tei o să visez,
Iar dacă peste ziuă eu întâlnesc un tei
În somnu-mi toată noaptea te uiţi în ochii mei.

(1876)

LUMEA ÎMI PĂREA O CIFRĂ...

Lumea îmi părea o cifră, oamenii îmi păreau morţi,
Măşti, ce râd după comandă, cari ies de după porţi
Şi dispar – păpuşi măiestre, ce că sunt nici că nu ştiu
Şi-ntr-o lume de cadavre căutam un suflet viu;
Mă zbăteam dorind viaţă, cu ce sete eu cătam
Precum cel ce se îneacă se acaţă de-orice ram.
Dibuit-am în ştiinţe, în maxime,-n poezie,
Dară toate îmi părură sură, stearpă teorie.
N-aveam scop în astă lume, nici aveam ce să trăiesc
Până când... blestăm momentul!... pân' ce-a fost să te-ntâlnesc.
Oare sunt eu tot acelaşi? Singur nu mai mă-nţeleg:
De clipirea genei tale putui viaţa să mi-o leg.
Eram mândru – înjosirea, ba sclavia mă înveţi:
Mă dispreţuiesc pe mine... ce mai are astăzi preţ?
Îmi părea că împăraţii sunt pe lume un nimic
Căci ei nu ţineau în mână degetul tău dulce, mic,
Începusem s-am în lume ceva ce plătea mai mult
Decât lumea, decât totul ce putusem să ascult;
Mă miram, cum de pierdusem ochii pentru tot ce fu?
Toate existau sub soare, pentru că exişti şi tu.

(1876)

O, CHILIA MEA SĂRMANĂ...

O, chilia mea sărmană,
Cu negritul, tristul zid,
Dacă n-ați fi voi în lume,
Aș fi stat să mă ucid.

Dar voi, cei ce-ați fost [de față]
Când vărsam lacrimi fierbinți,
Triști pereți, negriți de vreme,
Voi acuma sunteți sfinți.

Sfinți, căci ce-i mai sfânt în lume
Decât când o dulce gură
Îți șoptește vorba tristă
Că-n sfârșit și ea se-ndură.

(1876)

CATRENE

Când te pierzi în valul vieții
Trist la țărm doar eu rămân:
Brațe fără de nădejde,
Navă fără de stăpân.

*

Cum se turbură izvorul
Când din el drumețul bea,
Astfel mă-nfioară dorul
Când răsari în calea mea.

*

Tu eşti aerul, eu harpa
Care tremură în vânt,
Tu te mişti, eu mă cutremur
Cu tot sufletul în cânt.

*

Eu sunt trubadurul. Lira
Este sufletul din tine,
Am să cânt din al tău suflet
Să fac lumea să suspine.

(1876)

E CEASUL CEL DE TAINĂ

E ceasul cel de taină, în care-inelul sorţii
Uneşte-al vieţii capăt cu începutul morţii:
Sub piedica aceasta bătrânii mor în pace
Şi se concep copiii acei ce se vor face;
Cei însuraţi desigur aceia că vor naşte;
Pe cel făr' de soţie iubirea îl va paşte.

(1877)

DIN *ILIADA*

Cântă-ne, zână, a lui Ahil Peleidul mânie,
Care cumplită făcu aheilor jale nespusă,
Suflete mii viteze de fii de eroi în Aii
Au trimis, pe ei înşii de pradă la câni lăsându-i

Şi la paseri. Astfel se-mplini a lui Zeus voinţă
Din acea zi când cearta făcu dezbinare amară
Între mult divinul Achil şi fiul lui Atreu,
Agamemnon, al neamului tot şi al regilor rege.
Care din zei aţâţă al dezbinului foc între dânşii?
Fiul Latonei şi al lui Zeus, mânios pe rege,
El a trimis pierzătoare boli şi moarte prin gloate,
Pentru că Atreidul mustrase pe preotul Chrise
Când acesta veni la Achaici mândre corăbii
Ca să-şi răscumpere fiic-aducând preţioasele daruri
Şi cu laurul nemuritorului Phoibos Apolon
Încunjură toiagul de aur. Tare rugă el
Şi pre achei, dar mai cu seamă pe cei doi
Fraţi Atreizi, ce erau căpetenii ai limbilor toate.

(1877)

DIN *ODISSEIA*

Spune-ne, muză divină, de mult iscusitul bărbat, ce
Lung rătăci după ce-au dărâmat Troada cea sfântă.
Multe cetăţi de oameni văzu şi datini deprinse,
Multe-n inima lui supărări pe mare avut-au,
Chibzuind pentru sufletul lui, alor săi înturnare.
Dar pe tovarăşi el nu mântui cu toat-a lui grijă.
Singuri ei gătiră peirea prin fărădelege,
Căci, nebuni, ei boii-au tăiet luminosului fiu al
Lui Hyperion, încât le luă a-ntoarcerii ziuă –
De-aste vorbeşte-ne asemeni puţin a Cronidului fiică.
Toţi ceilalţi precât de peire-au scăpat, pre acasă
Ei erau, mântuiţi de războaie şi de apele mării.

Numai pre el, doritul de patrie şi de soţie
Nimfa măreaţă-l oprea, minunata zână Calipso-n
Peştera cea boltită, râvnind de bărbat ca să-l aibă.
În rotitoarea plinire de vremuri trecut-au un an azi,
De când zeii-ntoarcerea-n ţară îi rânduise
În Itaka şi tot de nevoie el mântuit nu-i
La iubiţii lui. Toţi zeii-l plâng. Poseidaon
Singur ţine mânie într-una el lui Odisseus,
Celui de-o samă cu zeii, nainte de-a ajunge în ţară-i.

(1877)

MI-AM ZIDIT MONUMENT...

Horaţiu

Mi-am zidit monument decât acel de fier
Mult mai trainic şi nalt ca piramizi cereşti;
Ploaia nu-l va mânca, nici aquilonul slab,
Nici al anilor şir, vremile cari fug.

Nu de tot voi muri, partea mai bună a mea
Va scăpa de mormânt...

(1877)

GERMANU-I FOARTE TACTICOS

Hoffmann von Fallersleben

Neamţul cercetează lucrul tacticos, pe dos, pe faţă.
La surtuc de are pată el chemia o învaţă.
Ani întregi mereu citeşte spre a şti cum se cuvine,

Cu ce chip din cit şi lână iese petele mai bine.
Dar când ştie toate celea – cu ce scop le ştie toate? –
Când surtucul cu pricina e o zdreanţă fără coate!

(1878)

VRE O ZGÂTIE DE FATĂ

Vre o zgâtie de fată
Cărei gura nu-i mai tace,
Ca stigleţii-ntoarce capul
Când încolo, când încoace.

Sau o alta visătoare
Care lină şi măreaţă
Are-n ochii-i întuneric
Şi mândrie are-n faţă;

Sau mai mici şi mai plinuţe,
Sau mai zvelte şi mai slabe,
Toate peste-un sfert de secol,
Vai! vor fi aproape babe.

Şi zâmbesc atât de dulce
Ca şi când ar fi de-a pururi!
Toate graţiile de astăzi
Or să fie atunci cusururi.

(1878)

ÎN OCHII TĂI CITISEM...

În ochii tăi citisem iubire dinadins
Şi-n calea vremii steaua mea
O clipă s-au aprins.

Apoi ca foi uscate, văzduhul coperind,
Văzui nădejdi şi fericiri
Naintea mea pierind.

Dup-acea dulce clipă, ce-atâta mă uimea,
Nainte chiar de-a răsări
Se stinse steaua mea.

(1878)

STRIGĂTURI

I

Eu pe pieptul tău culc capul
Şi mă uit la tine-n faţă,
Ca copilul ce se uită
L-ale maicii sale braţe.

•

Ca miresele să îmble ori să calce ca pe piuă.

*

Chiar sărac, de ai drăguță,
Ai mulțimi de daraveri,
Căci primești și dai simbrie
În necazuri și plăceri.

*

Că amorul e zădarnic
Nu vei ști numaidecât,
Ci atunci numai, copile,
Când de el te-i fi topit.

*

Ce-mi scoți ochii cu mândria
Și-mi vorbești că o să-mi treacă –
Fie omul cât de mândru
Tot la dragoste se pleacă.

*

Unde dragostea domnește
Ia greșelele-n nimic,
Căci prin certele omenimii
E ca ramul de finic.

*

Știu eu dacă ții la mine,
Dacă tu nu mă înșeli?
Căci pe buze-s scrise numai
A iubirei învoieli.

*

Oricât fii nenorocită
Tot cu dragostea te iei –
Oricum simtă-o bărbatul,
Îndoită-i la femei.

*

Căci la dragoste de cade
Tare mult s-au îmblânzit.

*

Limba-n gură ţi se moaie
Pe când dragostea vorbeşte.

*

Ah, mai bine să mă-nşele
Chiar de zece ori amorul
Decât nenşelat de dânsul
Nici să-l ştiu şi să-i duc dorul.

*

Mai scăpare-am cu viaţa
Din al dragostei război
Cu dulceaţa-i nesfârşită,
De nu ne-am lupta în noi?

*

Tolba dragoste-i de aur,
Dar săgeata-i otrăvită.

II

Şi la poala hainei tale
E adânc de altă floare.

*

Haine noi cari la îmblet
Lin de trupu-ţi se lipesc
Şi arată cu-a lor cute
Boiul tău împărătesc.

*

Şi te mlădii cu mult farmec
Între creţii-mbrăcăminţii:
Ştii că toată eşti frumoasă
Şi că eşti răpirea minţii.

*

Haina ta cea minunată
Nu-i în stative ţesută,
Căci uşoară-i ca de neguri
Şi te mişti ca şi o ciută.

*

Pedepsit-au mâna inul
Pânză fină ca să ţeasă,
Cât tu pari a fi mai goală
Căci uşoară-i ş-arătoasă.

*

Şi albastre fine torturi
– Străveziile mătăsuri –
Cât cu-a ta privire fină
Umbra tu abia le măsuri.

*

Oh, cum este de ciudată,
Linguşită, desmierdată!

*

Nici prea mare, nici prea mică,
Dar crescută subţirică,
Nimeni n-ar putea să zică
Că nu-i coz de frumuşică.

Are haine-alesăţele
Şi podoabe de inele,
Multe fie, puţintele,
Tot îi stă bine cu ele.

*

Dulce mângâiere-mi fuse
Dar la rău mă mai aduse.

*

Blestemat să fie locul
Unde mi s-au aprins focul.

*

Căci un cântec cât de mândru
Ce cu glasul se-mpreună –
El din gură de femeie
Înzecit de dulce sună.

*

Cântec de zori
Deşteptarea plăcerilor,
Cântec de dor
Amorţirea durerilor.

*

Iar cântecul de dor
Ţi-aduce somn uşor.

*

Cântecele mai mult aprind
Durerile din dragoste
Când făr' de veste te cuprind.

*

Până ieri cu fetele,
Astăzi cu nevestele.

*

Cel ce cântă se desmiardă şi pe el şi pe ceilalţi.

(1878)

MINTE ŞI INIMĂ

I

– Ce priveşti în jos smerită,
Că te mânii te prefaci,
Când îţi zic că el îţi place
Şi că tu de mult îi placi.

Voi jucaţi în comedie
Rolul vostru de-nţelept,
Dar de ce unul la altul
Vă uitaţi atât de drept?

De ce, când pe neaşteptate
El soseşte uneori,
Rumenirea face locul
Unei gingaşe palori;

Şi priveşti cu ochi nesiguri,
Sânul creşte făr' să vrei?
Dar vă stingeţi dupăolaltă...
Comedie, dragii mei...

Parcă-l văd cum vine ice,
Şade-n veci pe-acelaşi jeţ
Şi la tine îşi îndreaptă
Ochii negri şi şireţi.

Şi când credeţi cum că nime
Dimprejur nu vă ia sama,
Numa-atunci vă daţi în petic
Şi vă arătaţi arama.

Eu vă văd de pe sub gene:
Ochi-n ochi priviţi fierbinte
Şi de dragi unul altuia
Conversaţi fără cuvinte.

Cine nu v-ar şti, copilă,
Da, v-ar crede neam de sfinţi.
Şi să staţi numai l-atâta...
Bine? Sunteţi voi cuminţi?...

– Taci, mătuşă, tu mă superi,
De-i vorbi mai mult eu fug.
Ce se pare că-i iubire
Nu-i decât prieteşug.

– De prieteni, se-nţelege,
Vă-nşelaţi cu mult sistem.
Şi de dânsul nu pe-atâta,
Dar de tine mai mă tem.

Pân-acum pornirea voastră
Aţi ştiut să o mascaţi
Şi în sufletele voastre
Cu durere vă iubeaţi.

Promiţând unul altuia
Cum că nu veţi mai iubi,
Voi gândeaţi c-o să rămâie
Astfel până veţi muri.

Şi-n această mângâiere,
De pe-o zi pe alta, voi
Trăgăniţi o fericire
Dureroasă, amândoi.

Fiind siguri unul de-altul,
Să promiteţi fu uşor
Cum că nu o să mai faceţi
Alianţe de amor.

Dară azi pui capăt tragic
Astei stranie poveşti...
– Doamne, Doamne, mătuşico,
Nu ţi-i greu să mai vorbeşti?

– Nu mi-i greu, căci eşti în stare
Să sfărâmi ca un... copil
Jucăria-ncântătoare
A frumosului idil.

Când vă văd mergând alături,
Vă zâmbiţi şi vă privesc
Şi când credeţi câte spuneţi,
Eu fac haz şi-ntineresc.

Voi, gurmanzi ai drăgostirii,
Cu reţeta cea mai bună
Învăliţi amoru-n vorbe,
Clevetindu-l împreună.

Şi feriţi de ochii lumii,
Între rariştea de brazi,
Voi mergeţi când vine sara,
Tu eşti rumână-n obraz.

Şi atâta bucurie
Văd în ochii tăi cei mari...
Nu lipseşte decât nunta
C-un taraf de lăutari.

În zădar oare Teodor
Scrie-a codrului poveste?
Şi atât de rău îi pare
Că băiet el nu mai este?

Că nu vreţi a da pe faţă
Dulcea taină înţeleg,
Căci cu-atâta e mai dulce –
Dar un capăt nu aleg.

Şi ce bine aţi petrece
Azi, când viaţa vă zâmbeşte,
Cum în vremea mea Konaki
O spunea pe bătrâneşte:

„Prin pustii şi munţi sălbateci,
Prin prăpastii, râpi, ponoară,
Unde-n albia de stâncă
Sună blândele izvoară;

Acolo unde natura
Cu puterea ei măreaţă
Răspândit-au pretutindeni
Bucurie şi viaţă;

Unde brazii cei de fală
Se înalţă cu trufie,
Unde zmeura şi mura
Au a lor împărăţie;

Unde toate împreună
Strigă: «Vino, te opreşte!»
Acolo amorul cheamă,
Acolo vin' de iubeşte.

Acolo ochiul zavistnic
Nu mai are vo putere:
Nu-i jignire în iubire,
Ci noroc şi mângâiere."

Ţie-ţi trebuie vecinul;
Teodor e pentru tine:
Liniştit, cam mizantropic
Ş-apoi îl iubeşti, ştiu bine.

Ţie-ţi place poezia,
El lucrează versuri bune.
Toate versurile sale
Tu pe muzică le-i pune.

De-i cânta veţi face duo,
Glasul vostru se combină;
De te-ai pune la piano
Te-a-nsoţi din violină.

Ţie-ţi place moşioara,
Pe a ta vrei s-o lucrezi,
Iar el ştie plugăria –
Gospodar e, precum vezi.

Moşioara lui altdată
Era tot părăduită,
Vezi acuma ce-i aduce,
Cât de bine-i rânduită.

Aşadar, nu sta la gânduri,
Pré uşor alegi din două,
Eu îţi zic să-ţi iei vecinul,
Ie-l cu mânile-amândouă.

– Toată ziua se închide
Prin autori mâncaţi de molii
Şi îl vezi întotdeuna
Cumu-i plin de colbul şcolii.

– Dar nu vine-n toată sara?
– Vine. Poate i-i urât.
Ş-apoi nu ştii cum că fusta
Femeiască-o au... urât?...

– Pentru?
– Ştiu eu care-i cauza?
– Pentru că în lumea toată
Numai una-i este dragă.
Vezi aşa, aşa e, fată.

– Ş-acea una?
– Acea una
Stă naintea mea şi coase
Şi de-i spun că este astfel
Se preface mânioasă.

– Frumuseţi să spariu lumea,
Precum însăşi vezi, nu am,
Deci în cumpănă pun toate
Şi le măsor dram cu dram.

Ş-am văzut că-i mult mai bine
C-un moşneag să mă cunun
Decât iar să-mi risc eu sama
C-un bărbat ori c-un nebun.

Eu susţin că orice casă
Din convenţie se face:
E mai multă fericirea
Căci într-însa este pace.

– Pace? Da' cunoşti moşnegii?
Scârţâiesc neîncetat.
Ba-i bolnav, ba n-are vreme
Să te ducă la primblat.

De faci muzică el cască,
Dacă râzi el e ursuz,
Să vorbeşti de vrei ai voie,
Da' nici glasul nu-i auzi.

Când s-apropie, drăguţă
Fată! – funia de par,
Atunci chin! Moşneagu-ntr-una
Scârţieşte ca un car.

Nu doresc, nepoată dragă,
Să ajungi la aşa hal...
Ştii ce pace e aceea?
E tăcerea din spital.

Alta-i pacea sufletească
Care e rodul iubirii –
Şi acolo e tăcere,
Dar tăcerea fericirii.

Tu lucrezi iar el acasă
Poate sta, poate lucra,
Dar din când în când aruncă
Ochii lui asupra ta.

Şi se uită *lung* la tine.
Doamne! limpede mai ştie
Cum că fără tine lumea
I-ar fi chiar ca o pustie.

Vii la spate, vezi ce scrie,
Peste şiruri tu alergi,
Îi iei pana chiar din mână,
Singură vo vorbă ştergi.

Şi să crezi că ştears-o lasă
Dacă tu vei zice: nu.
Te aprobă căci în minte-i
Şi în inima-i eşti tu.

II

Îi zic: mă lese-n pace,
Nu voi să mă cuprindă;
Iar el râzând răspunde:
– O, uită-te-n oglindă

Şi spune-mi dacă omul
Găsind în a lui viaţă
Odor aşa de dulce
Nu l-a cuprinde-n braţe?

Îi zic: mă lese-n pace,
Ce are cu-a mea gură,
Cu ochii mei ce are,
De-a merge nu se-ndură?

Iar el râzând răspunde
Că nu cunoaşte mila;
De nu-i voi da de voie
Mi-o ia el cu de-a sila.

Îi zic: mă lese-n pace,
Căci inima mă doare,
Fiorul mă sfârşeşte
Şi cad de pe picioare.

Iar el răspunde... – vorba-i
De lacrimi pare plină –:
– De vrei un leac, iubită,
La inima-mi tu vină.

III

ANA

Povesteşte chiar din capăt să te văd dacă o ştii...

MUŢI

E! Achil şi Agamemnon îşi spunea grobienii.
Şi atunci bătrânul Nestor prinde-a spune la poveşti,
Pe-amândoi îi probozeşte cu cuvinte bătrâneşti.
Împrejur sta toţi elinii, steteau preoţii şi regii
Iară Nestor ţine una... ştii mata cumu-s moşnegii.
Iar Achil pe Agamemnon suduindu-l zice: „Câne!
Mi-i lua tu pe Brizeis, dar uitată nu-ţi rămâne.
Las' tu, lasă, măi jupâne, ştiu eu bine ce-am să-ţi fac,
Să-mi cazi tu odată-n labe, ş-apoi las', că-ţi viu de hac."

ANA

Bun, frumos! Dă-i înainte! suduie ca un muscal.

MUŢI

Singură ai spus, mamaie, că Homer îi natural,
Şi ne-ai zis să spunem toate, ia aşa cum se grăieşte,
Ş-apoi tot eu îs de vină?

ANA

Natural, nu mojiceşte.
Spune tu, Bibi...

BIBI

Mamaie, eu ştiu tocmai cum e-n carte.

ANA

Şi aşa se şi cuvine, spune, Bibi, mai departe.

BIBI

Cum Achil şi Agamemnon înde ei se tot sfădéu,
Vine Nestor ş-amânduror le ţinu apoi de rău:
Pe-Agamemnon îl împacă, pe Achil îl îmblânzeşte,
Ca acesta pe Brizeis să o dea se învoieşte,
Dar îi spune dinainte să nu cerce de cumva
Preste Brizeis, din avere-i să s-atingă de ceva...
Iar Ulis luă pe Chriseis, şi-n corabie suind,
Merge la preotul Chrise, fata-n mânile lui dând,
I-a adus tauri de jertfă, şi convoi iar la achei
Cu preotul lui Apolo să-i împace iar pe ei.

ANA

Vezi, măi badeo, cum se spune? Limpede, frumos, cu şir.

MUŢI

Ce mai treabă; a-nvăţat-o pe de rost din păr în fir.

ANA

Tu *nu* ştii să-nveţi tot astfel... Te opreşte cineva!
Dară nu *vrea* cuconaşul, asta-i... Spune, fata mea.

BIBI

Crainicii lui Agamemnon, ei asemeni se luară
Pe Brizeis s-o aducă... dar Achil stătea afară,
Lângă cort, şi să i-o ceară frică li-i şi nu le vine.

Ci Achil nu-i mai încearcă şi cu ea de mână vine.
Şi le-o dă în seamă...

MUŢI

Prostul! Numai gura îi de el.
De-o iubeşte pe Brizeis, de ce-o dă ca un mişel?
I-aş fi dat eu lui mireasă... – să fi fost eu acolò –
Îi umpleam de bodaproste, de nu ştiau încotro,
Îi făceam pe toţi tocană, rupeam gâtu ca la vrăbii
Şi-mi duceam apoi acasă Mirmidonii pe corăbii.

ANA

Foarte rău şi fără cale, dragul meu... Şi nu-ţi ascunz
Chiar nesuferit eşti astăzi, îndărătnic şi – răspunzi.
Povesteşti prost... Din franceză mai că n-ai ştiut nici bechi,
Doamne, cum nu ai un dascăl, să te tragă de urechi.
Mergi, Bibi, la Marioara ca să-ţi dea ţie plăcinte,
Iară leneşului celui chiar nimic, să ţie minte.

MUŢI

Dar de ce-a dat pe Brizeis, spune, mamă, îi cu drept?
Să fi fost a mea, mămuţă, eu cu toţii dedeam piept.
Ai spus singură că dânsul pe Brizeis o iubea...
Câtu-i lumea şi pământul n-o luau din mâna mea.

ANA

Eu ţi-am spus-o, şi-o spun încă şi ţi-oi spune vreme multă
Cum că omul cel de treabă urmă mintea ş-o ascultă,
Judecă întotdeuna, nu se îndărătniceşte...

MUŢI

Minte, minte! să i-o deie dacă-atâta o iubeşte...

BIBI

„Judecata totdeuna decât dragostea-i mai sus":
Ast-ai zis-o mai deunăzi... vezi, ţin minte ce mi-ai spus.

ANA (o sărută)

Draga mamei... Eşti de treabă... şi înveţi aşa frumos!
Ca cela, ca jupânul îndărătnic şi lenos.

MUŢI

...ne, mamă, câte-i spune şi eu totuşi ţi-oi răspunde:
...intea, nu zic ba, frumoasă-i numai că eu nu ştiu unde-i.
Dară vezi tu, mămucuţă, eu vin iar la vorba mea:
De eram Achil, pe Brizeis nimeni nu mi-o mai lua.

ANA
(*ameninţând*)

Mimi!

MUŢI

Mânie-te, mamă, zi ce-i vré... zi la femeie
Nu numai plăcinte, dară, nici mâncare să nu-mi deie
Şi să mor de foame, totuşi, de-ar veni vro unu-aice
Să te ia cu sila... iară mintea ceea de mi-ar zice
Dă-o, dă-o pe mamaia... nu te dau să ştiu că mor.

ANA
(*îl bate pe obraz*)

Îndărătnicule!

MUȚI

Vezi tu, pentru tine, un odor,
Dau război cu toată lumea ca Bogdan-vodă cel chior.

ANA

Aide, mergi, iubire chioară, mergi la Maria, dă-mi pace.
Astăzi încă treacă-meargă! Dar alt'dată nu mai face.

MUȚI

Nu mă duc...

ANA

Nu vrei plăcinte?

MUȚI

Nu acum, să-ți spun ceva...
Da' așa-i că nu te superi?... Zi că nu te-i supăra.

ANA

Spune, de!...

MUȚI

Cum aș începe... Doamne? Doamne-ah, mămucuță,
Tare ești tu frumușică, nu știu cum, și ești drăguță
Decât cum nu se mai poate, cum nu e altă mămiță...

ANA

Ce vrei, Mimi, spune-odată...

MUȚI

Să spun? Da? Dă-mi o guriță.

ANA

Atât?

MUȚI

Da. Și încă una, și-ncă una, nu știu cum
Da-mi ești dragă fără samă...

ANA

Haide, Mimi. Pleac-acum,
Dă-ne pace...

MUȚI

Tu nu crede că-s așa de rău copil,
Știu poveste mai frumoasă decât cea a lui Achil,
Eu știu una de la moșu: a pădurilor poveste
Și frumoasă, și frumoasă, cum n-au fost și nu mai este.

ANA

Așadar, moșu Teodor; spune-o, spune, dragul meu.

MUȚI

Ceva nou, n-ai auzit-o pân-acuma, numai eu.
[*loc, pare-se, liber pentru a intercala „Povestea Codrului"*]

ANA

Aide, Mimi, mergi acuma... să veniți când v-oi chema.

MĂTUȘA

Mie nu-mi dai o guriță?

MUȚI

Nu-mi ești dragă ca mamà...

IV

– Ce copil vioi e Mimi, ce drăguțu-i...
–Mătușică,
E-ndărătnic, fără minte, tocmai d-asta îmi e frică.
– De n-ar fi ca al tău tată, care – Dumnezeu să-l ierte –
Mi-a făcut viața amară cu-ndărătnicele-i certe...
– Ce cuminte este Bibi...
– Da, cuminte! ca și tine.
Ca și tată-său maiorul... Ține minte foarte bine
Tot ce-i spuneți...
– C-ar aduce așa mult cu dânsul? Nu,
Nu găsesc asemănare așa mare.
– Da, da! Vezi tu,
Nu îi seamănă-n afară. Înlăuntru. Numai minte-i.
Nu vezi tu cum momițica repetează la cuvinte
Ce le-aude de la dânsul, de la tine: „Mai prejos
E iubirea decât mintea..." Izbutit-ai ca pe dos
Să o crești, nepoată dragă...
– Iară vii la vorba veche.
– Și de ce nu? Să știu, dragă, că-i surzi de o ureche,
Totuși cred de datorie, ca să-ți spun a mea părere,

Căci te văd de mult schimbată...
Mai cu samă – o plăcere –
De-o bucat' de vreme-ncoace... de când fuşi la Bucureşti...
Cât erai tu de cuminte, azi pe zece părţi tu eşti.
Cine ştii cu cine-acolo tu te vei fi întâlnit,
Ce desemnuri înţelepte cu-nvăţaţii ai croit,
Mai ales cu al tău frate, pré iubitul meu nepot,
Dar destul că de atunce a pricepe nu te pot.
Şi destul că pot prepune, că nepotul meu stricat
În aceste conferenţe rolu-ntâi l-a fi jucat...
– Drept c-aşa-i, dar numa-n jocul rezonabil ce-am avut;
Rolu-ntâi îl joacă altul.
– Altul? Poate c-am ştiut.
Jocul vostru rezonabil să nu iasă, de, cumva
Joc copilăresc şi ţie şi la altul careva.
– Bine-mi pare cum că vorba chiar la asta ai adus.
Căci şi eu păstrez o taină cam de mult şi ţi-am mai spus
C-atingând pe mai mulţi oameni n-am putut-o da pe faţă.
Dar cum tu ai apucat-o mă scuteşte de prefaţă.
– Un secret? Însă secretul eu de mult l-am priceput.
– Cum? ai observat?
– Da, doară nu mă crezi că sunt de lut.
Deci te rog, fii aşa bună, nu lăsa să mai aştept
Şi să văd de au pătruns-o taina ochiu-mi înţelept.
Aşadar, fără prefaţă, spune-mi iute...
– Mă mărit.
– Te măriţi, mă rog, cu cine, draga mea?
– Ai auzit,
Cred, de d. Stelineanu?

– Căpitan d-infanterie...
– Așa; unchiu-său...
– Ministrul ! Bine, fată, ce ți-i ție...
Doamne, iartă-mă! Dar bine, serios vorbești tu, fată?
Nu zic... înțeleg prea bine cum îi treaba asta toată.
Ai avut proces la curte, petițiuni ai scris ades
Într-un stil plin de sentențe, prea cuminte și ales
Și bătrâna escelență s-a-ndrăgit de-al tău condei,
Iară frate-tău, ce-n mintea ta a pus atât temei,
I-au și spus desigur cum că tu ești văduvă și bine
Ți-ar păré ca escelența să te ieie chiar pe tine.
– Până astăzi nu ți-am spus-o, căci i-am fost făgăduit
Și frăține-meu și altui să țin lucrul tăinuit.
– Și când vine escelența?
– Astăzi vine, înspre sară.
– Potrivite sunt acestea? Bine faci tu? Bine dară.
– Să-ți spun, dragă mătușică. Când întâi m-am măritat,
Am făcut-o din iubire. Bine oare mi-a îmblat?
Și maiorul se-nsurase din iubire-ntâia dată.
Cum i-a mers lui poate bine... așa-i lumea asta toată
Și fiindcă am nevoie de un sprijin, de-un azil
Și fiindcă n-am pe nimeni decât numai pe copil,
Mă mărit, să pot cu tine a trăi în București
Și să-mi cresc copilul bine.
– Altfel nu-ți închipuiești
Cum că poate fi. Ascultă, dar maiorul ce va zice?
– El? Dar bine, ce-i cu dânsul? El rămâne tot aice.
Iară vii la vorba veche?
– Viu și voi veni, vezi bine.

Tu-l iubeşti, el te iubeşte, ce-o să facă fără tine?
– Doamne, Doamne, mătuşică, hai să zicem că-l iubesc.
Nu ţi-am spus că din iubire nu mă mai căsătoresc?
Judecata, mătuşică, judecata este tot.
Hotărât-o-am odată, d-a mă-ntoarce nu mai pot.
Câte-am tras în astă lume nu voiesc să le mai trag,
La iubire nu mai caut, fie-mi orişicât de drag.
Dară nu-l iubesc... În urmă şi maioru-i juruit
Cum că de a doua oară nu se-nsoară din iubit.
– Lasă-mă cu juruinţă, judecată, hotărâre,
Căci acestea nu-s nimică contra gingaşei iubire.
Voi, în crudă tinereţă, amândoi nenorociţi,
Voi cu inimi simţitoare, ce atât vă potriviţi,
Amândoi amici cu codrii nebunii v-aţi pus în cap
Încât ochii-a vă deschide eu, mătuşa, nu am cap.
Dară fost-au din iubire cea dentâi căsătorie?
Înclinare, simpatie – mai ştiu ce a vrut să fie? –
Dar destul c-acea simţire voi amor o botezaţi
Şi să vă feriţi de dânsul de a pururi vă juraţi.
Eu am visat, nepoţică, multe şi mai multe poate
Decât tine, decât dânsul, dară vezi cu-aceste toate
Eu îţi spun că acel tânăr, ce-n junie mi-a jurat
Un amor fără de capăt, jurământul n-au călcat
Şi atuncea când bătrânul pe vecie-au adormit,
Eu numai ştiam în mine cât de mult m-au fost iubit.
– O escepţie, mătuşă...
– O escepţie? Dar voi
Poate nu sunteţi tot astfel, tot escepţii amândoi?
Raţiune întrupată, tu... Ascultă, fată hăi,

Ce sunteți copii... Sau altfel; fiți copii însă nu răi,
Nu copilăroși, nu astfel, urmați inimelor voastre:
Numai inima-i izvorul fericirii vieții noastre.
– Lasă inima, mătușă... Cum gândești să mă abați
De l-a mea făgăduință?
– Bine, fată, nu vă dați,
Dar ți-oi spune încă una... Escelența e bătrână
Și e plină de podagră, îmblă tot cu cârja-n mână.

(1879)

CRISTALOGRAFIE

Când aduce blonda Liză
Socoteala unei vedre,
Universul cristalizã
Hexacontetraedre!

(1879)

STAI DEASUPRĂ-MI

N. Lenau

Stai deasupră-mi, ochi de întuneric,
Cu putere mă pătrunde-acu –
Serioasă, blândă, visătoare,
Neadâncit de dulce, noapte, tu!

Cu-al întunecimii tale farmec
Risipeşte ceaţa lumii reci,
Să te simt plutind deasupra vieţii-mi,
Singuratic, tu, în veci de veci.

(1879)

DE-ATÂTEA ORI...

De-atâtea ori am fost să mor,
De dragul dragii mele...
Ce s-au ales de-atât amor,
O, stele, eternelor stele?

Şi viaţa toată mi-am închis
Gonind la idealuri...
Ce s-au ales de-atâta vis,
O, valuri, eternelor valuri?

(1880)

ÎN ZĂDAR ÎN COLBUL ŞCOLII...

În zădar în colbul şcolii,
Prin autori mâncaţi de molii,
Cauţi urma frumuseţii
Şi îndemnurile vieţii,

Şi pe foile lor unse
Cauţi taine nepătrunse
Şi cu slovele lor strimbe
Ai vrea lumea să se schimbe.
Nu e carte să înveţi
Ca viaţa s-aibă preţ –
Ci trăieşte, chinuieşte
Şi de toate pătimeşte
Ş-ai s-auzi cum iarba creşte.

(1881)

ORICÂT DE MULT AM SUFERIT

Oricât de mult am suferit
În lunga-nstrăinare,
Pururi în visu-mi te-am zărit
Cu luna, pe valuri de mare.

Pe marea tristă te-am căutat
Cu depărtate maluri
Şi numai tu te-ai arătat
Pe mare, cu luna, din valuri.

Tu numai dulce îmi răsai
Şi blândă-ntotdeuna,
Cu al tău dulce chip bălai
Din valuri de mare, cu luna.

(1882)

ŞTEFAN CEL MARE
Schiţe de imn

I

Carpaţii arate
Seninele frunţi
Şi focuri pe-orişice
Culme de munţi.
Să arză tulpine
Întrege de brazi,
Căci astăzi ne vine
Eroul viteaz
Ne vine Ştefan cel Mare.

Cum oare, o, ţară,
Tu n-o să-l cunoşti,
Când sună fanfară
Chemarea de oşti,
Când buciume sună
În văi şi pe plai
Şi oastea s-adună
Călare pe cai –
Pe steaguri cu semne de bouri?

II

Pe creştete nalte a munţilor suri
Clădiţi de asupra de negre păduri
Trupine de brazi laolaltă;
Clădiţi-le falnic; daţi-le foc,
Şi lumea privească un semn de noroc
Pe orişice culme înaltă.

Mânat de credinţă, mânat de profet,
Din negre pustiuri, porni Mohamet,
Stârnind mulgătorii de iepe;
Îneacă o lume în flăcări şi fum
Şi moartea-i neteză al gloriei drum:
E moartea stăpână pe stepe.

Ce zgomot de bucium şi arme, ce val!
Când Ştefan se suie călare pe cal
Răspunde Suceava din urmă,
Şi nimeni nu ştie cum tu ai ajuns
Să ştii de ce munţii săgeată-ai pătruns –
Şi-a codrului cale se curmă.

Răsună pământul de tropotul des,
De-atâtea oştire de munte, de şes,
Răspunde sunare din nouri;
Cu sunet de bucium la munte şi plai,
C-o oaste întreagă călare pe cai.
Cu steaguri cu semne de bouri.

(1883)

SERENADĂ
Victor Hugo

Când tu dormi lină, pură
Sub ochiul meu umbros,
Suflarea ta murmură
Cuvânt armonios,
Pe corp neacoperită
Lipsindu-ţi vălul tău;
O, dormi, o, dormi iubită,
O, dormi, o, dormi mereu.

Când râzi, pe a ta gură
Amorul a descins,
Orice prepuitură
Deodată s-a şi stins;
Zâmbirea ta-i ferită
De orice cuget rău;
O, râzi, o, râzi iubită,
O, râzi, o, râzi mereu.

Când tu cânţi, alintată,
Pe braţele-mi, la sân,
Auzi cum câteodată
Gându-mi răspunde lin;
Cântul tău resuscită
O zi din traiul meu;
O, cânt-a mea iubită,
O, cântă dar mereu.

(1887)

POSTFAȚĂ

PORTADA

POSTUMELE LUI EMINESCU

Întâia ediţie a poeziilor lui Eminescu apare, precum se ştie, în decembrie 1883, întocmită, cu un desăvârşit gust al simetriilor, de Maiorescu şi cuprinde, pe lângă poemele tipărite în *Convorbiri literare,* şi un voluminos pachet de inedite, extrase din manuscrisele aflătoare la editor sau, mai probabil, pregătite în forma definitivă de poet, dar pe care n-apucase să le publice. Însă multele manuscrise ale lui Eminescu, pe care Maiorescu avea să le doneze Academiei Române în 1902, mai conţineau şi alte nenumărate inedite, din care se vor alimenta alcătuitorii culegerilor de postume, aşadar de piese netipărite în timpul vieţii poetului. Între 1883, data primei ediţii, şi 1902, data donaţiei, timp de aproape două decenii, nu se vor tipări mai mult de 10 postume, dintre care primele două, *Stelele-n cer* şi *Viaţa,* apărute în august 1889, în periodicul *Fântâna Blanduziei,* vor fi retipărite, un an mai târziu, în ediţia Morţun din 1890. Două luni după donaţia din 1902,

Nerva Hodoş, I. A. Rădulescu-Pogoneanu şi Ilarie Chendi vor tipări masive culegeri de postume: întâiul într-un volum, al doilea, în două numere consecutive din *Convorbiri literare,* iar Ilarie Chendi, un prim volum din *Opere complete,* consacrat *Literaturii populare.* Şi cu toate că printre piesele tipărite se pot cita titluri de postume ca: liedul de graţie aeriană *Ochiul tău iubit,* un madrigal ca cel din *Terţine,* o elegie ca aceea din *O, dulce înger blând,* complement emoţionant, în plină dragoste de Iaşi, al meditaţiei juvenile.*Mortua est,* şi un poem original de inspiraţie folclorică, *Fata-n grădina de aur,* prim tipar, din care, prin transvasări ce ţin şi de poetică, dar şi de alchimie, avea să răsară, în mai puţin de un deceniu, poema *Luceafărului* –, ca să limităm numai la patru cele peste 50 de titluri de postume desăvârşite, publicate numai în 1902, cu toate acestea, zic, apariţia postumelor n-a fost întâmpinată, cum ne-am fi aşteptat şi cum s-ar fi cuvenit, cu unanim entuziasm. Începând cu acel diabolic spirit, care n-a pregetat să acuze, cu documente falsificate, de plagiat pe Caragiale, şi sfârşind cu învăţatul şi subtilul critic literar Ibrăileanu, nu puţine au fost vocile care s-au ridicat împotriva publicării postumelor, pe motivul că ele ar dăuna gloriei poetului. În 1912, apărea prima teză de doctor a catedrei profesorului Mihail Dragomirescu, consacrată *Postumelor lui Eminescu,* în care se puteau citi, despre o poezie de perfecţia şi de graţia amintitului lied *Ochiul tău iubit,* păreri ca următoarele: „... în lucrarea de faţă nu se desprinde decât o pseudoatitudine sentimentală, a cărei nesinceritate reiese clar din modul rece în care sunt redate diferitele momente componente ale ei"; şi după ce citează un număr de strofe, printre care

şi: „Oare te înduri/ Tu ca să mă laşi/ Geniu de păduri/ Drăgălaş?"... / „Eu nu pot să plec/ Peste nori şi vânt/ Şi să te petrec/ De-unde sunt."/„Chipul tău frumos/ Să-l privesc întreg/ Cu atât folos/ Să m-aleg", în care fiecare detaliu, nud în aparenţă, vibrează de atâta gingaşă şi discretă iubire, încheia cu această judecată de nonvaloare, total ireverenţioasă, pentru a nu spune altfel: „Cum vedem din citaţii, o expunere plată a unui şir de gânduri banale, care nu conţine nici o poezie în cuprinsul lor, nici o frumuseţe în forma în care sunt exprimate". Judecată în care nu ştii de ce să te minunezi mai mult: de totala incomprehensiune în materie de poezie, de frigida insensibilitate lirică a autorului sau de tonul autentic doctoral cu care-şi pronunţa sentinţele, dar cărora Ion Trivale, răzvrătitul şi înzestratul fost discipol al profesorului Mihail Dragomirescu, avea să le vie de hac într-o memorabilă polemică de pe vremuri. Din fericire, alături de astfel de voci, s-au auzit şi de acelea care nu numai au aprobat publicarea postumelor, dar le-au preţuit şi admirat pentru multiplele lor semnificaţii şi podoabe. Voi cita dintru întâi pe generosul Alexandru Vlahuţă, discipolul cel mai credincios al marelui poet: „Citim, spunea Vlahuţă încă din aprilie 1902, şi sufletul nostru tresare ca la un glas cunoscut pe care de mult nu-l mai auzisem, pe care nu credeam să-l mai putem auzi vreodată – glas iubit, glas sfânt, care vorbeşte din eternitate". Şi mai departe: „Ele vin (aceste poeme, n.n.) de departe, încărcate de durerile vieţii şi de misterul morţii aceluia care a dat cea mai puternică şi mai înaltă expresie gândirii româneşti". Nu mai puţin categoric e şi Nicolae Iorga, fericit să constate că o dată cu exhumarea postumelor, legenda unui Eminescu „schimnic al turnului

de fildeş", „care scrisese puţin şi greu, amestecând blestemul pentru realitate", legenda unui „zeu sinistru, tăiat în marmură neagră", începe să dispară. „Se destăinuiesc, spunea Iorga, scrieri ale lui, pierdute prin ziare, se comunică o sumă de caiete, în care se cuprind poezia şi proza pe care nu le-a tipărit, dar nici nu le-a distrus, căci el ştia că sunt în ele diamante, care aşteaptă ceva mai multă tăietură pentru a străluci deplin".

Şi încheia: „Un nou Eminescu apăru; minte setoasă de a şti, suflet doritor de a se împărtăşi altora, inimă revărsându-se în bunătate, ochi puternici, ţintind necontenit idealul".

După jumătate de veac de la întâia ediţie de postume, astfel de dezbateri nu-şi mai au rostul. Deshumările care s-au adaos, de la an la an, au dat la iveală un tezaur arheologic de mare preţ, cu diferenţa că, în timp ce uneltele de piatră, vasele de ceramică şi bijuteriile dezgropate sunt totuşi obiecte, fiecare stih şi fiecare postumă, chiar când columna ne-a parvenit sfărâmată, pulsează de viaţa şi de melodia pe care li le-a imprimat marele făuritor. Cele peste 250 de titluri de postume, între care şi poeme de compoziţie, precum primele două versiuni din *Mureşanu, Demonism, Odin şi poetul, Memento mori, Povestea magului călător prin stele, Diamantul Nordului, Gemenii, Codru şi salon* ş.a. – nu mai au nevoie de apărători. Ele dovedesc că, paralel cu poemele ce tipărea în *Familia* şi *Convorbiri,* şi mai multe erau acelea la care trudea, ferit de ochii lumii, între filele manuscriselor, dintre care unele ajunseseră, încă din vremea debuturilor, la desăvârşirea şi la graţiile unui pastel însorit, ca cel intitulat *Frumoasă-i,* iar altele, dacă alta

i-ar fi fost biografia, ar fi atins perfecţia marilor antume: *Împărat şi proletar, Călin, Strigoii, Scrisorile* ş.a.m.d., precum: vastul poem în 1300 de versuri, intitulat *Memento mori* sau *Panorama deşertăciunilor,* cu trecerea în revistă a civilizaţiilor acoperite de nisip, realizată în splendide panouri descriptive, precum al Greciei, al raiului Daciei ş.a., început încă din 1868 şi terminat la Viena, în timp ce lucra, între altele, şi la *Împărat şi proletar,* pe care-l va tipări abia în 1874. Această hărnicie şi această febrilitate a creaţiei poate că i-au inspirat, în acelaşi an, 1868, când, pe de o parte, tipărea în *Familia* juvenilul şi, oricum, convenţionalul poem *Amorul unei marmure,* pe care Caragiale avea să-l evoce, cu atâta umor, în amintirile sale, iar pe de altă parte, medita şi punea temeliile la *Memento mori* – poate, zic, că i-au inspirat şi un text în două strofe, la prima vedere insignifiant, dar care mi se pare întru totul revelator, ca un horoscop, pe care tânărul poet de 18 ani şi l-ar fi întocmit cu clarviziune. Improvizat pe hârtie şi cu grafia de epocă, poate chiar în timpul marelui turneu transilvan Pascaly, din 1868 – poemul începe cu o strofă, oarecare, enunţând, oarecum, şi în stihuri comune, un loc comun ca următorul: „Lumea toată-i trecătoare,/ Oamenii se trec şi mor", pentru ca, prin contrast, admirabil intuit şi realizat în impecabile versuri albe, de o incizie de exergă, strofa a doua să se înalţe, profetică, dimpreună cu efigia viitorului mare poet, în Empireul celor nemuritori:

Numai poetul
Ca pasări ce zboară
Deasupra valurilor,

Trece peste nemărginirea timpului:
În ramurile gândului,
În sfintele lunci,
Unde pasări ca el
Se-ntrec în cântări.

Cine urmăreşte şi confruntă cele două planuri, din reviste şi din manuscrise, ale creaţiei lirice eminesciene este ispitit, nu o dată, de gândul unei ediţii, aşa-zicând, învârstate, întreţesută, în care antume şi postume să alterneze, cronologic, aşa cum de fapt s-au şi petrecut lucrurile. Şi adevărul este că o astfel de prezentare ar pune mai sugestiv şi mai elocvent în lumină unitatea universului liric al poeziei eminesciene, în care toate speciile sunt deopotrivă reprezentate, fie că e vorba de poezii publicate în timpul vieţii, fie că de postume. O observaţie, totuşi, de ordin general, se impune şi ea a fost (...) formulată într-un studiu masiv (...) al profesorului de la Sorbona, Alain Guillermou, despre *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*. Adânca analiză la care profesorul Guillermou a supus antumele lui Eminescu, şi promite să supună şi postumele, l-a dus la concluzia că în poeziile tipărite în timpul vieţii, Eminescu şi-a mascat oarecum biografia, în timp ce în postume implicaţiile autobiografice sunt şi mai frecvente, şi mai accentuate, şi mai nude. A spune că antume ca: *Floarea albastră, Dorinţa, Povestea codrului,* majoritatea sonetelor (*Când însuşi glasul gândurilor tace* şi restul ciclului) şi mai cu seamă poeziile de dragoste (*Atât de fragedă, Te duci, S-a dus amorul, Pe lângă plopii fără soţ*) şi toate acele imnuri şi invective câte a închinat iubitei de la Iaşi, ca un adevărat amant ce era, „urând şi

iubind", în acelaşi timp, cum pretinde celebrul distih *Odi et amo* al lui Catul, a spune că toate aceste poeme nu sunt autobiografice, aşadar prin excelenţă lirice, ar fi eronat, şi profesorul Guillermou nici n-a gândit, nici n-a spus aşa ceva. Însă nu e mai puţin adevărat că, raportate la acele titluri şi poeme în care sentimentul general al iubirii cristalizează în forme universal valabile, dovadă că fiecare îndrăgostit jură pe experienţa şi cântecele poetului şi că tălmăcirile în limbi străine şi le asimilează, printre primele, postume ca: *M-ai chinuit atâta cu vorbe de iubire, Femeia?... măr de ceartă, Dormi, O stradă prea îngustă* şi mai cu seamă ampla lamentaţie veroniană de la 1876, *Pierdută pentru mine, zâmbind prin lume treci,* scrisă a doua zi după ce asistă la înmormântarea mamei sale şi pe care, în 1939, când o tipăream pentru prima dată, Nicolae Iorga o întâmpina cu un răsunător titlu de articol: *Eminescu veşnic nou cu toate împrumuturile* – astfel de postume reprezintă adevărate planşe autobiografice, de un caracter mai intim, mai indiscret, din albumul marei şi torturatei sale iubiri ieşene. Acestui caracter particular şi dificultăţilor pe care le întâmpină, îmi place să cred că se datorează absenţa acestei mari poeme din minunata, din toate punctele de vedere (tehnică grafică, gravuri, studiu introductiv), antologie *Poesie d'amore,* pe care profesorul de limba şi literatura română de la Universitatea din Torino o închină poeziei de iubire a lui Eminescu, la cei 75 de ani de la moartea poetului.

„Nu ştiu nici ce gândiri am, nu ştiu nici unde merg/ Şi simt că toată firea îmi e întunecată.../ Ai fi ucis şi capul şi inima din mine/ Dacă-n a tale laţuri eu m-aş fi prins mai bine" sunt note nude, şi crude, de jurnal

sentimental, din poemul *M-ai chinuit atâta cu vorbe de iubire:* „Cum mulţămesc eu soartei că am scăpat de tine,/ Fără-a comite, Doamnă, păcatul moştenit./ Azi iarăşi mă văd singur şi fericit şi bine!/ Azi muza mea mă cată cu ochiul liniştit./ Acele nopţi turbate de doruri şi suspine/ S-au dus ca un vis negru, sălbatec şi urât!/ Azi iarăşi capu-n visuri eu îl cufund prin cărţi/ Şi în tăcere îmblu prin norii cei deşerţi." Şi totuşi, „acele nopţi turbate de doruri şi suspine" nu puteau dura la infinit.

Orice medalie are şi un revers şi el poate aduce bucuria exaltată a unei întâlniri în miez de noapte, ca aceea din postuma *O stradă prea îngustă,* unde nu e detaliu să nu tremure de fiorul, înregistrat cu precizie, al unei iubiri autentice, trecută prin grele încercări.

Explozia de fericire, cu care îndrăgostitul singuratec, în miez de noapte, presimte şi apoi simte apropiindu-se paşii iubitei, nu poate fi mai concret şi cu mai multă simplicitate exprimată ca în versurile: „Căci tu eşti, tu iubită!/ Şi am dorit, ah, cât!/ Să fim odată singuri/ Şi iată-ne-în-sfârşit!/... Mi-erai atât de dragă –/ Mi-era atât de dor –/ Încât credeam adesea/ Că trebuie să mor!/ O, în sfârşit!... Copilă,/ Şi ai venit – chiar tu!/ Am aşteptat norocul – Norocu-acesta *nu.*" De la această mică schiţă dramatică, şi până la marea scenă, patetică, din lamentaţia veroniană *Pierdută pentru mine, zâmbind prin lume treci,* distanţa e numai în aparenţă mare. Cele 21 de strofe, masive, ale poemului, pulsând de adoraţie şi abjurare, reiau, de fapt, la distanţă de 6 ani, tema poeziei *Venere şi Madonă* cu care debutase, în 1870, la *Convorbiri,* numai că o fac în accente mai subiective, de fel academice, omeneşti, de o brutală sinceritate, cu violenţe şi abdicări

proprii marilor îndrăgostiţi şi marilor lirici. Venind de la cel ce, peste patru ani, la 1 ianuarie 1880, într-un singuratec colocviu de miez de noapte al umbrelor, va scrie tulburătoarea elegie *O, mamă, dulce mamă,* strofe ca următoarele prefigurează şi tulbură şi mai mult: „Pe maică-mea sărmana atâta n-am iubit-o/ Şi totuşi când pe dânsa cu ţărnă-a coperit-o/ Părea că lumea-i neagră, că inima îmi crapă/ Şi aş fi vrut cu dânsa ca să mă puie-n groapă.../ Când clopotul sunat-au, plângea a lui aramă/ Şi rătăcit la minte strigam: Unde eşti, mamă?// Priveam în fundul gropii şi lacrimi curgeau râu/ Din ochii mei nevrednici pe negrul ei sicriu;/ Nu ştiam ce-i de mine şi cum pot să rămân/ În lume-atât de singur şi-atâta de strein/ Şi inima-mi se strânse şi viaţa-mi sta în gât –/ Dar ca de-a ta iubire tot nu am plâns atât."

Însă postumele, spuneam, îmbrăţişează toate speciile poeziei antume şi chiar unele, pe deasupra.

Dar cum nu ne rămâne decât să le enumerăm, vom zice: satira socială, din *Împărat şi proletar,* mult temperată şi redusă la unul din aspectele luptei de clasă, e realizată într-o poemă ca *Viaţa*; satira politică, într-o poemă ca *O, adevăr sublime...,* scrisă poate la Berlin, cu vehemenţe biografice uşor de depistat: „O, regi, ce puşi pe tronuri de Dumnezeu sînteţi/ Să plătiţi balerine şi ţiitori s-aveţi/ O, diplomaţi cu graiul politicos şi sec./ Lumea cea pingelită o duceţi de urechi"; poezia antumă cântase natura, codrul, izvoarele, poezia postumă cântă raiul copilăriei de la Ipoteşti, în poeme nu numai intim autobiografice, dar şi de mare complexitate artistică, precum: *Când crivăţul cu iarna..., Copii eram noi amândoi, Fiind băiet păduri cutreieram, Codru şi salon;* poezia bachică toarnă

într-o poemă ca *Umbra lui Istrate Dabija-voevod* licori de o rară savoare şi de un distilat umor istoric; traducerile din Horaţiu nu sunt numai perfecte, ca sens, dar de o asimilare atât de profundă a spiritului clasic, că se va infiltra, cum aşa de categoric afirmase Maiorescu, în toate fibrele *Odei în metru antic;* inspiraţia folclorică va bate din plin în marile poeme epice, în care versifică cu ingeniozitate atâtea basme, dar şi în madrigaluri şi cântece de lume, improvizate, instantaneu, uneori în timpul orelor de lucru ale surghiunului bucureştean ş.a.m.d. Şi pentru a termina, dar şi pentru a da o dovadă de adâncimea la care putea să coboare o inspiraţie folclorică, chiar improvizată, se cade să încheiem cu un mic cântec, al cărui început proclamă un adevăr ca următorul: „În zădar în colbul şcolii,/ Prin autori mâncaţi de molii,/ Cauţi urma frumuseţii/ Şi îndemnurile vieţii", dar al cărui final, epigraf şi blazon totodată, închide, ca o sămânţă miraculoasă, însăşi taina ce explică perenitatea poeziei eminesciene:

Nu e carte să înveţi
Ca viaţa s-aibă preţ –
Ci trăieşte, chiuieşte
Şi de toate pătimeşte
Ş-ai s-auzi cum iarba creşte.

PERPESSICIUS

REPERE CRITICE

RESERVE CRITIQUE

„Tânăra generație română se află astăzi sub influența operei poetice a lui Eminescu.

Se cuvine dar să ne dăm seama de partea caracteristică a acestei opere și să încercăm totodată a fixa individualitatea omului care a personificat în sine cu atâta strălucire ultima fază a poeziei române din zilele noastre.

Pe la mijlocul secolului în care trăim, predomnea în limba și literatura română o tendență semierudită de latinizare, pornită din o legitimă revendicare națională, dar care aducea cu sine pericolul unei înstrăinări între popor și clasele lui culte. De la 1860 încoace datează îndreptarea; ea începe cu Vasile Alecsandri, care știe să deștepte gustul pentru poezia populară, se continuă și se îndeplinește prin cercetarea și înțelegerea condițiilor sub care se dezvoltă limba și scrierea unui popor. Fiind astfel

câştigată o temelie firească, cea dintâi treaptă de înălţare a literaturei naţionale, în legătură strânsă cu toată aspirarea generaţiei noastre spre cultura occidentală, trebuia neapărat să răspundă la două cerinţe: să arete întâi în cuprinsul ei o parte din cugetările şi simţirile care agită deopotrivă toată inteligenţa europeană în artă, în ştiinţă, în filozofie; să aibă, al doilea, în forma ei o limbă adaptată fără silă la exprimarea credincioasă a acestei amplificări.

Amândouă condiţiile le realizează poezia lui Eminescu în limitele în care le poate realiza o poezie lirică; de aceea Eminescu face epocă în mişcarea noastră literară."

Titu MAIORESCU

„Eminescu a fost un om excesiv de sensibil, lipsit de voinţă. La această suprasensibilitate şi la această lipsă de voinţă, au contribuit şi ereditatea şi împrejurările vieţii lui. Excesiva sensibilitate îl făcea să sufere excesiv, şi lipsa de voinţă îl făcea să nu poată reacţiona normal faţă cu mizeriile vieţii. Aceste mizerii, la rândul lor, îi ascuţeau sensibilitatea, îi măreau capacitatea de a suferi şi, în acelaşi timp, îi micşorau şi mai mult voinţa, efectul devenind la rându-i cauză etc. Ajuns la imposibilitatea de a se împăca cu viaţa, era fatal ca, printr-o mişcare instinctivă de

adaptare, să înceapă să urască viaţa şi să idealizeze nimicirea vieţii. Neputând trăi viaţa, şi fiind îngrozitor a admite existenţa fericirii, când tu nu o poţi gusta, ajungi fatal să negi posibilitatea fericirii şi deci valoarea vieţii. Şi mintea, advocatus diaboli, se pune pe justificat acest sentiment împotriva vieţii, clădind o filozofie, care se cheamă pesimism. Şi atunci lumea întreagă, sistemul solar, viaţa omenească trecută, prezentă şi viitoare, totul e privit din acest punct de vedere, prin acest sentiment.

E vorba de originea lumii? Pesimistul, pentru care lumea e «un episod trist care tulbură liniştea neamului», nu va admite teoria veşnicei mişcări a materiei, căci aceasta este veşnica viaţă şi chiar numai imaginea vieţii neîncetate îl oboseşte; pentru odihnirea sufletului său chinuit de viaţă, el va îmbrăţişa cosmogonia unui popor chinuit de viaţă, o cosmogonie indiană, atât de frumos exprimată de Eminescu în *Scrisoarea I.* (Voi observa în treacăt că d. Gherea a greşit când a spus că Eminescu a ales ipoteza veşnicei linişti şi nu pe aceea a veşnicei mişcări, pentru că cea dintâi e mai plastică. Nu pentru că e mai plastică, ci pentru că aceea rezultă din starea sa sufletească).

E vorba de natură? Acest pesimist, acest mare neputincios în ale vieţii, nu va admira decât natura blândă, aceea care se împacă cu tonul sufletului său. Natura vijelioasă, sălbatică, energică, aceea care luptă, nu putea să convină lui Eminescu, cum nu putea fi fascinat de ipoteza veşnicei mişcări cosmice.

E vorba de iluzia care serveşte activităţii omeneşti în lupta vieţii? Pesimistul va fi împotriva acestei iluzii, pentru că el n-o poate avea, căci iluzia aceasta, vălul acesta albastru pe care omul îl aruncă asupra lumii, e produsul instinctului puternic de viaţă. Eminescu nu va idealiza, de pildă, gloria, nu va fi un ambiţios, pentru că această idealizare presupune energia în lupta vieţii. Energia îşi creează singură scop, căci are nevoie să fie cheltuită, – calitatea, felul scopului rămânând pe seama inteligenţei. Eminescu, lipsit de energia cerută în lupta vieţii, a idealizat retragerea din luptă, mai cu seamă în Glossa, care e catehismul abuliei."

Garabet IBRĂILEANU

„Eminescu nu se găseşte nici în proza lui, nici în postumele lui şi mai puţin în articolele sale politice. (...)

Eminescu este cu adevărat numai în poezia lui şi, anume, în capodoperile lui lirice. Este în poezia ruptă din sufletul lui şi aruncată în lume, ca să devină a tuturor. Sunt sentimentele lui sublimate, plasticizate şi obiectivate. Sunt sentimentele lui devenite umanitate. Sunt existenţe sufleteşti având organele lor: ideea generatoare, atmosfera sufletească, plasticitate, care trăiesc de sine stătătoare şi

pot, totuşi, intra în sufletul nostru şi pot trăi acolo, *chiar dacă între ele şi sufletul nostru propriu nu e nici un raport.* Căci aceasta e caracteristica poeziei lirice; de a cristaliza ca existenţe psihofizice sau mistice, sentimente pe care le putem înţelege toţi, chiar dacă nu le-am avut niciodată, şi care nu pot fi pătrunse decât dacă le raportăm la personalitatea unui poet. Astfel, *Luceafărul* lui Eminescu conţine sentimentul mistic de a rămâne nemuritori şi reci, în faţa plăcerilor obişnuite ale lumi(i), deşi, ca oameni obişnuiţi ce suntem, n-am putut să avem niciodată un astfel de sentiment.

Poezia aceasta este fiica genialităţii creatoare. Genialitatea creatoare este puterea mistică de a împreuna elementele contrarii – Sufletul şi Natura – într-o armonie eternă, chiar dacă această sinteză n-o putem pricepe cu raţiunea. Când Eminescu scrie capodopera *Şi dacă ramuri bat în geam,* el unifică, pentru toate vremurile, elementele naturii – ramuri, geam, plop, stele, lac, nori, lună – cu elemente(le) sufleteşti – iubirea lui, iar această sinteză o face răsturnând raportul raţional al lucrurilor şi noi, în loc să-l respingem, îl primim şi ne încântăm de dânsul. Eminescu îşi închipuie, în această poezie, că toată natura, cu ramurile ce bat în geam, plopii, lacul şi stelele ei, cu luna printre nori, sunt în serviciul iubirii lui. De aceea bat ramurile în geam, pentru ca să-şi aducă aminte de iubită. De aceea strălucesc stelele în lac, pentru ca să-şi însenineze gândul şi să-şi împace sufletul frământat de dragoste. De

aceea luna se alungă prin nori, pentru ca pe vecie să nu-şi uite iubita. Sub această formă, fondul poeziei e absurd. Dar unite prin armonia eminesciană, elementele naturii şi ale sufletului, ele constituie o existenţă în care fondul se transformă în cuvintele în care e exprimată şi în care cuvintele prind noi înţelesuri de la fondul pe care-l exprimă, iar forma devine astfel fond. Iraţionalul acestei sinteze se vede şi din faptul că, pe când noi, de la om la om, avem în imaginaţie o anume înfăţişare a ramurilor, plopilor, stelelor, lacului, norilor, lunei şi deci variem fondul poeziei, forma rămâne şi va rămâne, pe veci, absolut neschimbată. Putem schimba oricum acele elemente ale naturii, dar nu putem schimba nici un cuvânt, necum o propoziţie din contextul poeziei. Aceasta este esenţa poeziei şi aceasta este esenţa poeziei lui Eminescu. Eminescu, prin adâncimea, vibraţia şi expresivitatea lui, prin amploarea, perspectiva şi consistenţa lui, e unul dintre geniile lirice cele mai mari ale lumii."

Mihail DRAGOMIRESCU

„Până la capătul acestei uimitoare serii de poeme, Eminescu reprezintă ceva unic în dezvoltarea literaturii

noastre şi poate a oricării alte literaturi. Ideea conducătoare se recunoaşte în fiecare din ele; acelaşi puternic sentiment le însufleţeşte; un avânt puternic duce până la capăt. Dar poemul e alcătuit înainte de toate dintr-o imensă prăbuşire de imagini. Nu totdeauna ele se leagă strâns una de alta, şi foarte deseori ele există mai mult prin ele însele decât prin legătura lor cu tema căreia i se suprapun aşa de multe şi aşa de grele, încât aproape o înăbuşă. Dar ele sunt atât de nouă, ies atât de mult din comun, constituie unităţi poetice atât de inedite, încât un farmec curios cucereşte sufletul, mai ales al cui s-a deprins cu vremea a trăi în covârşitoarea acumulare a unor vrăji aşa de îndepărtate de realitatea curentă. Niciodată o mai nebună fantezie n-a fost răscolită de un spirit mai cugetător decât în *Venere şi Madonă,* în *Mortua est!*, în *Epigonii.*

Se adaugă, chiar de la încercările pe care le dă *Familia,* o misterioasă muzicalitate sugestivă, care dă fiecărui vers o putere de sugestie neobişnuită: fiecărui vers în el însuşi, chiar desfăcut din cuprinsul în care e încleştat şi silit să intre. Se poate vorbi în adevăr de *farmec,* de un farmec neinteligibil, altfel decât prin observaţii muzicale, dar numai întru cât şi acestea, într-un domeniu aşa de vag, pot să se fixeze."

Nicolae IORGA

„Eminescu nu este decât într-o mică măsură un teoretician al artei, deşi opera sa trădează o adâncă meditare a problemelor artistice şi deşi anumite sectoare ale artei au reţinut îndelung atenţia sa. Cum manifestările sale în această ordine sunt revelatorii pentru arta sa, vom semnala momentele cele mai importante.

Cel dintâi este cunoscuta scrisoare adresată din Viena lui Iacob Negruzzi, la 17 iunie 1870. Scrisoarea era destinată să justifice atitudinea poetului în *Epigonii,* poezie care stârnise o vie discuţie în rândurile «Junimii». Poetul motiva admiraţia sa pentru scriitorii premergători prin împrejurarea că aceştia aduceau o încredere nelimitată în idealurile lor şi o naivitate sinceră. Contemporanii săi nu mai erau însă suflete simple, ei erau cunoscători ai stărilor lor de lucruri, ei erau trezi la «suflarea secolului» şi de aceea aveau dreptul să fie descurajaţi. Scrierile lor respirau atmosfera dulce şi bolnăvicioasă pe care germanii o numeau Weltschmerz. Ca şi în filozofia lui Schopenhauer, la baza pesimismului eminescian se găsea aşadar cunoaşterea. În altă ordine de idei, poetul mărturiseşte cu acelaşi prilej că una din condiţiile esenţiale ale poeziei este fantezia, considerată drept mama imaginilor. Alături de ea se găseşte însă reflecţiunea, care joacă oarecum rolul scheletului în opera de artă, ceea ce însemnează că, deşi nu se vede, ea determină în cele din urmă formele. În unii scriitori predomină fantezia, la alţii raţiunea. Idealul este ca aceste două însuşiri să se armonizeze. Atunci se

realizează perfecţiunea şi cel care o realizează este un geniu. Când însă conştiinţa descoperă că imaginile nu sunt decât un joc de suprafaţă, că ele nu cresc organic din straturi adânci, atunci apare neîncrederea sceptică în propria operă. Raţiune şi fantezie aşadar, şi neccsitatea de a armoniza raţiunea şi fantezia, iată elementele de la care porneşte concepţia literară a lui Eminescu. Desprinse din tratatele de literatură, descoperite prin meditaţie proprie sau prin analiza marilor scriitori – imaginea lui Goethe din epoca maturităţii sale poetice ne vine spontan în minte – datele acestea elementare pun în lumină o disciplină clasică. Faptul se impune să fie semnalat pentru mai multe considerente – în primul rând, mărturia vine din partea unui scriitor care n-a fost lipsit, în cursul activităţii sale anterioare, de ispita romantică a *Sturm und Drang*-ului german, în al doilea rând, ea ne va ajuta să înţelegem arhitectura ordonată a unora din cele mai însemnate opere ale poetului şi, în cele din urmă, imaginea geniului, aşa cum se schiţează în scrisoarea aceasta, este fundamental deosebită de imaginea geniului romantic, apocaliptic şi extrauman. Caracterizat prin capacitatea de a armoniza raţiunea şi fantezia, geniul este văzut de poet pe o linie diferită de aceea pe care-l aşezase Schopenhauer, pentru care, după cum ne aducem aminte, el se caracteriza în primul rând prin capacitatea de a se sustrage imperiului voinţei şi de a se adânci în contemplarea ideilor eterne."

*
* *

„Superioritatea geniului față de societate, consecvența lui cu sine însuși, este afirmată de poet și cu alt prilej în aceeași vreme. În critica pe care el o face lui Dimitrie Petrino, autor al unei scrieri polemice îndreptate împotriva lui Pumnul, Eminescu mărturisește că «geniul în zdreanță sau în vestminte aurite, tot geniu rămâne».Prin natura lui el este așadar independent de condițiunile sociale în care îi este dat să trăiască. Ideea avea să prindă tot mai mult consistență în concepția poetului și va ajunge în cele din urmă să fie formulată în termeni care amintesc de aproape textul schopennhauerian închinat expunerii aceleiași concepții: «dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte însă, pe pământ nu e capabil a ferici, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte dar n-are nici noroc». Și poetul continuă: «Mi s-a părut că soarta Luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului de pe pământ și i-am dat acest sens alegoric». Pornită de la canonul clasic care presupune armonia și rațiunea, străbătând sfera romantică, în care geniul este văzut izolat de societate, concepția poetului ancorează în cele din urmă în filozofia schopenhaueriană, care arăta pe artistul de geniu și societatea în care el trăia în poziții antagoniste, dar care, dându-i ca atribut

esențial contemplarea ideilor eterne, sublinia în același timp tendința sa către universal.

O altă problemă care preocupă de aproape pe Eminescu este aceea a raportului între natură și artă. Arta nu se poate izola de natură fără primejdia unei căderi în vid. Evident, nu tot ce este natural este și frumos. Imitarea naturii brute, nesupuse unui proces de selecție, poate duce la forme inadmisibile în artă: realismul spre exemplu, față de care spiritele superioare au simțit trebuința unei reacțiuni. Cunoașterea adâncă a realității rămâne cu toate acestea un precept permanent valabil pentru artiști. (...)

Arta romantică are adeziunea poetului român, dar dincolo de romantism și dincolo de toate formele pe care arta le îmbracă în epoca modernă, poetul vede cerul senin al artei clasice: în antichitate arta era lipsită de amărăciune și dezgust, ea era un refugiu împotriva grijilor și durerilor. Cu aceleași trăsături se prezintă și arta latină a evului mediu. Sub influența filozofiei, în primul rând a filozofiei lui Schopenhauer, spiritele au descoperit contradicția ce există între ideile noastre și formele civilizației. Critica schopenhaueriană a arătat că omul este ursit să trăiască în mijlocul unor instituții ce se par mincinoase. Faptul a avut drept urmare apariția pesimismului, a scepticismului. Și era rolul artei moderne, a literaturii, să sanifice spiritele de boala pesimismului. Această asanare morală se realiza în primul rând prin cultul scriitorilor antichității, scriitori «plini de adevăr, de eleganță, de idei nimerite» și destinați să rămână pururea tineri.

Există însă şi în timpurile moderne un izvor miraculos, capabil să întinerească spiritele blazate şi să le inspire dorul de viaţă şi de lumină. Şcolarul hoinar de pe vremuri, care în cursul peregrinărilor sale prin Transilvania culegea poezii poporane, artistul dramatic ambulant care primea însărcinarea să colecteze literatura poporană din Moldova, cunoştea bine acest izvor: era poezia poporană. Poezia poporană este aceea pe care o creează poporul simplu sau care, creată de scriitori culţi, corespunde în întregime mentalităţii poporului şi este însuşită de acesta: «Ţăranul, breslaşul şi învăţătorul mic (preotul şi învăţătorul sătesc şi cel de oraş) sunt poporul în înţelesul strâns al cuvântului» şi literatura poporană este aceea care corespunde înălţimii lor spirituale. Culegerea acestei literaturi ar trebui făcută în aşa fel încât să dea «icoana locului prin culegerea exactă a formelor caracteristice ale gândirii poporului». S-ar contribui astfel să scape de la pieire legendele şi poveştile, proverbele şi locuţiunile populare, ameninţate tot mai mult de progresul realismului modern."

Dimitrie POPOVICI

„După încheierea epocii studenţeşti la Viena, ia sfârşit şi ciclul inspiraţiilor mistice şi filozofice ale marilor compoziţii istorice şi legendare. Proza lui Eminescu

aparţinuse acestei epoci. Poetul execută acum o întoarcere către intimitatea sa, versul atât de laborios şi greoi mai înainte se uşurează şi muzica specifică a eminescianismului apare. Momentul psihologic al acestei transformări este fixat în *Floare albastră* (1873):

«Iar te-ai cufundat în stele
Şi în nori şi-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieţii mele.

În zadar râuri în soare
Grămădeşti-n a ta gândire
Şi câmpiile Asire
Şi întunecata mare;
Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare –
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite!»

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul,
Ah! ea spuse adevărul;
Eu am râs, n-am zis nimica.

– „Hai în codrul cu verdeaţă,
Und' isvoare plâng în vale,

Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreaţă."

Chemarea iubirii şi a naturii conţine întreg programul liricii în care îl găsim pe Eminescu în forma deplinei lui închegări. De aici înainte, poetul depăşeşte epoca nebuloasă a experienţelor, a proiectelor nedesăvârşite sau abandonate. Glasul lui Eminescu dobândeşte acum timbrul lui definitiv. Poezia lui Eminescu devine o erupţie de forţe armonioase pe care o putem situa în planul marilor evenimente ale limbii noastre. Fără îndoială, în anii lui de formaţie, poetul a scos din lira lui sunete care semănau cu ale înaintaşilor. Istoricii literari pot recunoaşte timbrul şi atitudinile lui Bolintineanu sau Alecsandri în versurile poetului începător. Când ajunge a fi el însuşi, Eminescu nu mai seamănă cu nici unul din predecesorii lui. Substanţa eterogenă dispare în prelucrarea proprie, într-un act de asimilare totală. Tot ce fusese împrumutat se mistuie în miracolul creaţiei. De aceea, cu oricâtă sârguinţă am investiga cultura lui Eminescu, influenţele care l-au format, motivele prin care se înrudeşte cu alţi poeţi români sau străini, cercetarea lasă până la urmă un fond ireductibil. Acest fond este eminescianismul însuşi, substanţa lirismului său."

*

* *

„Poezia lui Eminescu a însemnat pentru sensibilitatea românească de după 1880 o adevărată criză de adolescenţă. După cum omul tânăr, la primele chemări ale iubirii, se întoarce către sine şi descoperă oceanul neliniştit al vieţii interioare, tot astfel primii cititori ai lui Eminescu au resimţit valorile de adâncime ale sensibilităţii într-un fel pe care nu-l prilejuise nici unul din poeţii mai vechi. Judecaţi în comparaţie cu el, nici unul din creatorii mai vechi, nici Grigore Alexandrescu, nici Bolintineanu, nici Alecsandri nu aruncă sonda la aceeaşi adâncime. Oricare din aceştia apare mai convenţional, mai socializat, mai orientat de modele străine, într-o atingere mai superficială cu misterul vieţii lăuntrice. Eminescu ne vorbeşte însă cu glasul adâncimii. Sentimentele sale ne grăiesc apoi direct, în felul în care o face muzica, prin tiranică sugestie nemijlocită. Putem spune apoi că Eminescu este cel dintâi şi a rămas cel mai de seamă poet muzician al literaturii româneşti. De aceea principala lui contribuţie nu trebuie căutată atât în tezaurul de idei şi sentimente pe care a izbutit să le exprime, cât în armonia proprie cântecului său. Impresia care stăruie în noi după lectura poeziilor sale, chiar atunci când nici una din ideile sau imaginile lui nu mai este obiectul unei reprezentări clare, este o

impresie muzicală. Ne gândim la Eminescu aşa cum cugetăm la Schumann sau Chopin. Amintirea lui stăruie în noi ca aceea a unei răzleţe fraze muzicale, în care s-a adunat toată puterea cântecului unui mare compozitor. Muzica eminesciană este expresia unui torent de forţe lăuntrice, care au rupt zăgazuriile şi ne târăsc. De aceea nu este nevoie să ne deschidem poeziei eminesciene, s-o căutăm, să încercăm a ne adapta ei, aşa cum este cazul pentru atâţi poeţi al căror farmec se ascunde şi trebuie descoperit. Seducţia eminesciană este tiranică şi indiscutabilă. Cititorul eminescian are impresia că nu se poate sustrage farmecului care îl învinge. Poetul lucrează asupra lui cu puterile unui magician."

Tudor VIANU

„Eminescu aduce în tratarea unor teme vechi mijloace de expresie cu totul noi, transfigurează şi înnoieşte tema însăşi. Originalitatea, când e vorba de poezie, stă mai cu seamă în expresie. Temele – vorbesc de marile teme fundamentale – nu sunt multe. Expresia însă este nelimitată, mereu alta cu fiecare poet şi cu atât mai nouă, cu cât personalitatea stilistică a poetului este mai bogată. Puterea de înnoire a expresiei este la Eminescu

nemărginită. Această putere este la el concomitentă cu o nemaipomenit de dezvoltată însuşire de a gândi poetic. Eminescu preschimbă în poezie, transfigurează poetic orice lucru pe care îl exprimă. Şi trebuie imediat spus că a transfigura poetic nu înseamnă a înfrumuseţa în chip artificial, a denatura esenţa lucrurilor, ci înseamnă a descoperi poezia lucrurilor."

Al. PHILIPPIDE

„Comparând profilurile unor creatori, s-a observat că Alecsandri a fost un poet solar, iar Eminescu unul selenar. Privind în ansamblu literatura secolului trecut, brăzdată în direcţii diferite, nu s-ar putea generaliza că nocturnii ar fi avut la noi trecere egală cu admiratorii luminii. Eminescu n-a fost, ca poet al nopţii, o apariţie unică, însă a înscris în acest domeniu o atitudine irepetabilă. Se poate susţine, fără exagerație, că poetul *Luceafărului* a stors mai toată esenţa temei (...)

Ce este de reţinut din toate contactele, ştiute sau nu, cu nocturnii europeni? Creator genial, Eminescu a asimilat, selectând în spiritul poporului său, făcând din poezia nopţii o scară imaginară către lumină. Căci de la *Mioriţa*, trecând prin Alecsandri, prin Coşbuc, până la Sadoveanu, lumina intră ca element fundamental în

literatura noastră. Nocturnul reflexivului Dionis exprimă prin antifrază nostalgia luminii netulburate; nemişcarea lunară concretizează setea de linişte pe care diurnul i-o refuza; retrospectivismul, – imaginea unui prezent ce s-ar fi voit ideal.

Mai mult decât mişcarea, culoarea, ori plasticitatea – centrele de interes eminescian sunt lumina, muzica, decorul vegetal, acestea susţinând respiraţia lirică. Nu numai lumina diurnă, ci şi lumina difuză a nopţii, în care totul pare aerian, diafan, incitând setea de plaiuri înalte. Întreaga creaţie a demiurgului se bazează pe alternanţa de planuri: între zi şi noapte, între linişte şi muzică, între interior şi exterior. Interferenţe pot fi găsite şi în alte domenii: între timpul real şi cel legendar, între clasic şi romantic, între naţional şi universal.

Incomparabilul poet naţional cultivă, asemenea clasicilor, peisajul general, legat de istoria geologică, raportat la infinit: «Ce mi-e vremea, când de veacuri/Stele-mi scânteie pe lacuri?» Reculegerea în natură, comună la romantici, are însă la Eminescu note particulare, ce nu se pot confunda. Nici Young, nici Novalis, nici Musset nu i-au acoperit recitativul. Eminescu, scria G. Ibrăileanu, a dat, cel dintâi, un stil sufletului naţional."

Constantin CIOPRAGA

„Într-adevăr, erotica lui Eminescu se bizuie pe «inocenţă», însă nu pe virginitatea îngerească, ferită de păcat, ci pe nevinovăţia naturală a fiinţelor care se împreună neprefăcut. Este un serafism animal. Eminescu exprimase limpede aceste idei, care sunt în deplină unitate cu toată gândirea lui naturistică. La temelia lumii stă instinctul orb, singura formă de existenţă adevărată, dacă primim finalitatea naturii. Imboldul sexual, acel instinct *Ce se-abate şi la păsări de vreo două ori pe an* este izvorul purei fericiri erotice, înţelegând bineînţeles prin fericire, în stilul negativ schopenhauerian, cât mai puţină durere. Suferinţa, impuritatea se ivesc o dată cu actul de conştiinţă, acel epifenomen care turbură mecanica întunecată şi fără greş a firii. Nu propriu-zis misogin este Eminescu pe cât rănit de pervertirea prin civilizaţie înaltă a femeii. În locul edenicei, nevinovatei împreunări, maliţia de a plăcea şi a aţâţa, vanitatea, dorinţa de avere şi de poziţiune socială, adică tot ce slăbeşte scopul naturii, care e procreaţia. Eminescu satirizează cu amărăciune femeia ce ia dragostea «în glumă» şi în «versuri franţuzeşti», femeia maliţioasă, «rece ca şi gheaţa», care petrece ipocrit pe socoteala bărbatului îndrăgostit, stând rezimată-n lojă, cu priviri mironosite şi mai albă decât Venus Anadyomene, pe aceea care, cu simţ practic, e fericită să fie cântată de un poet, dar alege pe «soldatul ţanţoş cu spada subsoară»:

«Soldatul spune glume uşoare – tu petreci/ Pe când poetul gângav cu mersul de culbeci/ El timid, abia ochii

la tine şi-i ridică,/ El vorbe cumpăneşte, nu ştie ce să-ţi zică,/ Privindu-te cu jale, oftează – un năuc –/ Şi zile întregi stau astfel în jilţ ş-apoi mă duc.»

Dar când sufletul îi este potolit şi pornit spre visare, o altă femeie, de tipul Cezarei, se înfăţişează înaintea lui. Este femeia dragostei paradisiace, graţioasă nu prin angelitate ci prin inocenţă. Însă fiindcă nevinovăţia este un semn al rămânerii departe de complicaţiile sociale, idila eminesciană se va petrece îndeosebi în cadrul unei naturi cât mai primare, cât mai apropiate de Eden:

«Hai în codrul cu verdeaţă,/ Unde-izvoare plâng în vale,/ Stânca stă să se prăvale/ În prăpastia măreaţă».

Femeia, mai totdeauna, este aceea care cheamă cu candoare de vietate sălbatică, şi aceasta din *Floare albastră* nu e mai sfioasă ca altele:

«Şi de-a soarelui căldură/ Voi fi roşie ca mărul./ Mi-ai desface de-aur părul/ Să-ţi astup cu dânsul gura.»

Altă dată e aşteptată în mediul lacustru (şi e de observat că apa, lipindu-se de trupul scăldătorului, sau lovindu-se ritmic, dă cu mai multă putere sentimentul panteistic):

«Şi eu trec de-a lung de maluri,/ Parc-ascult şi parc-aştept/ Ea din trestii să răsară/ Şi să-mi cadă lin pe piept.»

Intimitatea eminesciană nu e analitică. Fiind elemente ale naturii aproape inconştiente de sine, cei doi iubiţi nu vorbesc şi nu se întreabă. Ei cad prin puterea instinctului şi sub înrâurirea mediului înconjurător într-o somnolenţă

extatică, pe care Eminescu o numeşte de obicei farmec, dar care nu e decât neclintirea hieratică a animalelor în epoca de împerechere. Amorul eminescian e religios, lipsit de curiozitate psihologică, înăbuşit până la uitare de sine de factorul natural."

*
* *

„Satira lui Eminescu e swiftiană: în locul invectivei, mitul ermetic. Metoda mitologică e folosită şi în aşa-zisa «filozofie», unde în locul obişnuitelor divinităţi apar unităţi enigmatice: Fiinţa, Nefiinţa, Nepătrunsul, Muma, Tatăl. Procedeul, şi al lui Goethe, nu se deosebeşte profund de al anticilor, care dădeau zeilor valoarea unor noţiuni cosmice. Dumnezeu-Tatăl care se împreună cu Chaosul-Mumă spre a da naştere lumii sunt eroi de basm. Neantul se ridică pe noţiuni de materie:

Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse şi nici ochi care s-o vază.

În mare măsură satira e pamfletară, trăind dintr-o indignare furioasă, transcrisă într-o năvală de epitete cacofonice: pocitură, broască, bulgăroi, grecotei, smintit,

stârpitură, fonf, flecare, găgăuță, guşat, bâlbâit. Injuriile sunt indiciul unui lirism maxim întors de la extatic la grindinos:

Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,
Cu privirea-mprăştiată şi la fălci umflat şi buget...
Şi deasupra tuturora, oastea să şi-o recunoască,
Îşi aruncă pocitura bulbucaţii ochi de broască...
Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi
Să ajung-a fi stăpână şi pe ţară şi pe noi!
Tot ce-n ţările vecine e smintit şi stârpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,
Tot ce e perfid şi lacom, tot Fanarul, toţi iloţii,
Toţi se scurseră aicea şi formează patrioţii,
Încât fonfii şi flecarii, găgăuţii şi guşaţii,
Bâlbâiţi cu gura strâmbă sunt stăpânii astei naţii!
Voi sunteţi urmaşii Romei? nişte răi şi nişte fameni!
I-e ruşine omenirii să vă zică vouă oameni!

*
* *

„Poemul fundamental e *Luceafărul,* dar *Fata în grădina de aur* îl pregăteşte în chip fericit şi mai crud, în maniera fabuloasă Bojardo:

Dar un balaur tologit în poartă
Sorea cu lene pielea lui pestriță,
Cu ochii-nchiși pe jumătate, poartă
Privirea jucătoare să-l înghită.
Iară Florin – inima-n el e moartă –
Când vede solzii, dinții cei de criță,
Sărind la el și-nfipse a lui spadă
Și pe pământ îl țintui de coadă.

Florin este eroul mitic în stare să răzbată prin toate piedicile până la femeia iubită, nicidecum un tânăr fluşturatec cum e Cătălin. El şi fata simbolizează vitalitatea lumii terestre, mecanica sigură a instinctului. Zmeul nu are ce să le impute. Poemul e tratat cu o mare invenție verbală. Privirile fetei sunt «tinere şi hoațe», norocul ei e «geamăn» cu cel al lui Florin, «boiul» acestuia e frumos, valea e întunecată «cum o simt doar orbii», corbii fac pe cer «pete de cerneală», tânărul de dor «se ticăie», la curtea fetei sunt «grădine, rediuri, lacuri, ziduri, şipot», haina «se-ncreață». Unele versuri au curs psalmodic:

Culca-mi-aș capul la al tău picior
Și te-aș privi etern ca pe o steauă
Frumos copil, cu umerii de neauă.

Chiar cuvintele Domnului către zmeu sunt mai încărcate de gânduri:

Şi tu ca ei voieşti a fi, demone,
Tu, care nici nu eşti a mea făptură;
Tu, ce sfinţeşti a cerului colone
Cu glasul mândru de eternă gură...
Cuvânt curat ce-a existat, Eone,
Când Universul era ceaţă sură...?
Să-ţi numeri anii după mersul lunei
Pentru-o femeie? – Vezi iubirea unei:

În schimb *Luceafărul* e de o construcţie muzicală perfectă. Sensul e acum satiric. Astrul e geniul solitar, Cătălin şi Cătălina sunt umanitatea efemeră. Tehnica e liturgică. Tema e dezvoltată şi analizată, repetată şi comentată, reluată din nou până la completa istovire, iar replicile Luceafărului sunt formulistice, fiindcă el, neavând suflet empiric, nu poate găsi relaţii şi expresii noi:

Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ţi urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Şi mumă-mea e marea.

Plastica ideilor este şi aici extraordinară. Chaosul are văi, izvoare, mări. Acolo nu-i «hotar», şi vremea (ca o apă) n-are puterea de a se umfla în puţul ei şi a ieşi din «goluri»:

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaşte,
Şi vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naşte.

Nu e nimic şi totuşi e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.

Unitatea complicatei ţevării se înfăptuieşte acustic. Unele strofe tac, altele cântă, în acord, ca flautele unei orgi. La sfârşit răsună toate într-un ţipăt coral:

Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece.

George CĂLINESCU

„Luceafărul se ridică din sfera simţurilor, «cercul strâmt», în sfera lui ideală, *dar nu ca să iubească în mod ideal.* «Lumea» lui nu mai este aceea a iubirii în înţelesul fie şi ideal al acesteia. Platon a comparat sufletul omenesc cu un echipaj la care sunt înhămaţi doi cai: cutezanţa şi

pofta, mânaţi de vizitiul care este: raţiunea. Dacă aplicăm Luceafărului această comparaţie, la el raţiunea a scăpat câtva timp frâiele, aşa că unul din cai – pofta – l-a abătut de la calea cea bună. De îndată ce raţiunea şi-a reluat conducerea, calul cel frumos – cutezanţa – l-a readus pe calea înţelepciunii, binelui, frumosului şi i-a redat armonia sufletească.

«Lumea» Luceafărului este aceea a divinităţii din care a emanat geniul. «Rece» însemnează sustras oricărei pasiuni pentru ceea ce-i muritor şi trecător. Pentru «nemuritor» adevăratul înţeles din *Luceafărul* ni-l dă Platon în dialoguri – şi ştim că Eminescu încă din tinereţe a căutat să le pătrundă în toată adâncimea: la nemurire se participă prin crearea frumosului după trup şi spirit. În *Timaios* se spune că devii muritor, pe cât este cu putinţă, dacă te laşi stăpânit de pasiuni. Dimpotrivă, ajungi la fericirea supremă şi participi la nemurire, pe cât este îngăduit fiinţei noastre, prin dragostea de ştiinţă şi adevăr, prin gândire nemuritoare şi prin cultivarea a ceea ce este divin în noi. În *Cratylos* se spune concis: «când îşi încheie viaţa un om de bine, mare este partea lui de onoare şi devine *daimon,* numit astfel datorită înţelepciunii lui». Şi mă alătur şi eu acestei idei, că oricine va fi fost un om de bine este o fiinţă supraomenească, o fiinţă demonică şi în timpul vieţii şi după moarte şi că pe drept cuvânt a fost socotit *daimon*."

Dumitru MURĂRAŞU

„*Luceafărul,* sinteza creației eminesciene, nu-i desigur o simplă alegorie, poetul i-a dat doar un înțeles alegoric, l-a făcut să ilustreze ideea că geniul n-are moarte, dar nici noroc, «aici pe pământ nici e capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de-a fi fericit». Pretextul epic e scos din basmul *Fata în grădina de aur,* cel filozofic (despre destinul geniului), din Schopenhauer, după care geniul e un spirit contemplativ pur, capabil de cunoaștere, nu și de acțiune (cf. și poezia din 1876 a lui Eminescu, *E împărțită omenirea*), condamnat la singurătate. Ca în teatrul clasic (sau ca în basm), personajele, întruchipări simbolice, vorbesc la fel, dar poetul disociază. Oamenii de rând aspiră și făptuiesc, geniul numai gândește. Pământeana Cătălina visează dragostea, dar nu-și găsește complementul decât în pajul Cătălin, «guraliv și de nimic», capabil doar în sfera deprinderilor lui galante. Luceafărul, numit mai departe Hyperion (cel care merge pe deasupra pământului) e setos de a cunoaște erosul, dar, fiind nemuritor, nu poate obține de la Demiurg moartea, căci partea ar nega totul. El e pentru Cătălina o apariție frumoasă de vis, înger sau demon, dar fără viață, mort, «un mort frumos cu ochii vii», fiindcă pentru vulg, e nemuritor numai cine a murit. Dragostea e posibilă numai între naturi asemănătoare, geniul e prin definiție solitar, edificat prin aventura cunoașterii, ataraxic:

Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece,

Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece.

Luceafărul nu e poemul înfrângerii titanilor ca la Keats din *The Fall of Hyperion,* nici poezia expansiunii eului în natură, a reconcilierii cu lumea din romanul lui Hölderlin, *Hyperion oder der Eremit von Griechenland.* Idealul de frumuseţe clasică, de desăvârşire morală al acestuia din urmă îl are însă şi Eminescu, chiar dacă Veronica sa nu era o Diotimă. Lumea lui Hyperion e o lume mai presus de bine şi rău, departe de tot ceea ce ţine de pasiunea impură, o lume senină, preocupată doar de perfecţiunea interioară. Nici un poet român n-a atins această culme a creaţiei eminesciene, creaţie egală cu a oricărui poet de geniu din lume."

Al. PIRU

„Eminescu este unul din cei mai fabuloşi iluminaţi din literatura universală, dacă acordăm vocabulei iluminării aura religioasă care aici i se cuvine. Iar în literatura română nu există natură mai prodigioasă, mai «haotică», mai copleşită de mitos, mai «magnetică». Feeria, gigantismul, somnolaritatea, melancolia cosmică vin dintr-o sorginte tot atât de promiţătoare ca şi bogăţia voluptăţilor vizionare

ale poetului. «Strai de purpură şi aur peste ţărâna cea grea» sună, intraductibil în vreo altă limbă, prin inerţia wagneriană a muzicii sale, sumbrul şi vrăjitul vers din *Epigonii* (1870), care tocmai prin aceasta îi defineşte poezia. Grandoarea elementelor, magnetismul formelor şi risipa ostenitoare de miresme întreţes în adevăr un veşmânt care întunecă privirile peste durerea lumii şi în acelaşi timp, din «straiul de purpură şi aur», din oştirile de flori care năpădesc insulele – «sarcofage» plutitoare pe ape, din nemărginirile pădurilor umbroase, exală narcoticul ce astâmpără durerea, mărind prin uitare voluptatea unei contemplări orgiastice. La panteistul, neospinozistul Schelling, natura este *Dumnezeu în evoluţia sa,* natura vizibilă trebuind considerată doar după formă ca natură, în esenţa ei fiind divinitate, desigur într-un stadiu inferior, însă trezindu-se din somnul morţii; la Eminescu natura se umple de somnul morţii, în esenţa ei fiind moarte: natura este moartea în evoluţia ei. Leacul, izbăvirea găsindu-le poetul tot într-însa, prin schopenhaueriana contemplaţie, catharsisul naturii se dizolvă în mistica morţii.

Vizionarismul lui Eminescu este htonic şi ne-creştin; tărâmul lui preferat, infernal-germinal este cel al lui Pluto, constituind pentru dânsul un paradis voluptuos-dureros, cutreierat de plăsmuiri ce apropie imaginaţia sa de a romanticilor germani, a lui Jean Paul, a lui Joseph Görres, a lui Arnim, a lui Tieck (întârziatul şi îndepărtatul lor

semn fiind), cărora le adaugă nota lui proprie, dureros tenebroasă, esențială. Aproape și de Agrippa von Nettesheim, de Jakob Böhme, de Swedenborg, de Jung-Stiling și de Theodor Fechner, el e pătruns nu mai puțin de *Vedele* indice și de nirvana budiștilor, dar *Edda* nordică și în general miturile germanilor îi înflăcărează plutonica-i sensibilitate: Dacia lui de sub ape e «gotică»! – a recunoscut-o Eminescu prin gura lui Decebal. Anii gimnaziali de la Cernăuți, anii universitari de la Viena și Berlin și-au lăsat asupra poetului adânca lor pecete."

Ion NEGOIȚESCU

„Vom desprinde, mai întâi, trăsăturile directe, integrate în alcătuirea DEPĂRTĂRII, și apoi pe cele derivate. În primul rând această categorie poetică se află umplută cu forme și structuri vizuale, fie de-a dreptul intuite, fie doar reprezentate. Ca factor orientativ, vizualitatea este cel dintâi liant de întreguri sau de ansambluri structurale, implicit și al acelora pe care le oferă depărtarea. La Eminescu, ea se dirijează nu numai în ordinea spațiului, alcătuire care se adresează direct ochiului, ci și a timpului istoric, geologic, cosmologic,

pe calea vizionarelor sale intuiţii originare. Observăm centrarea lui Eminescu, ca natură, în zona categorială a depărtării – unde îşi stabileşte focarul întregii sale radiaţii. La observaţia lui T. Vianu am mai putea să invocăm, ca un important adaos, şi ceea ce Ion Negoiţescu numeşte profilul «plutonic» al creaţiei eminesciene «învăpăiat de focul originar, adică de incandescenţa magmatică a centrului teluric. Aceasta s-ar cuprinde şi ea – deopotrivă în întregul univers – în vastul volum interior al poetului, în substratul efervescent al fiinţei, unde arde încă topită, însăşi substanţa artei sale.

Pentru a întregi, deci, fizionomia acestui fenomen al depărtării lăuntrice, putem spune că Eminescu priveşte lucrurile nu numai de foarte de sus şi de foarte departe – ci şi de foarte din adânc spiritual" (...)

„Prin categoria departelui, Eminescu a îmbogăţit romantismul european, iar prin muzicalitatea fascinantă (şi încă alte elemente) a prefigurat simbolismul."

Edgar PAPU

„S-a spus despre peisagiul familiar al lui Eminescu că este construit, deci ireal. S-a spus aceasta cu o nuanţă de scădere care trebuie hotărât îndepărtată. Peisagiul

sintetic, da, dar acest peisagiu sintetic este cu totul caracteristic genialității sale. Căci Eminescu a renunțat la pictură nu din neputință ci din voința de a se adânci în tainele universului, adâncire pe care pictura nu i-ar fi permis-o pentru că pictura, cel puțin în poezie, nu poate exprima decât valori primare, lipsite în sine de fluiditate și deci greu de transfigurat în concepte propriu zis lirice, adică într-un sens, metafizice. Vechea maximă Horațiană «Ut pictura poesis» propune un mod de poezie materialistă și didactică pe care lirismul modern îl socotește cu drept cuvânt elementar și caduc.

Adevăratul instrument al conceptelor lirice, mult mai mult decât linia și culoarea, este sunetul, adică muzica universului, prodigios echivalent al misterului cosmic și sufletesc, aerian vehicul de corespondențe, de intuiții metaforice, făurit din aceeași substanță fluidă ca și verbul omenesc. Astfel, prin sunet, cuvântul omului și muzica naturii se întâlnesc miraculos pe același teren, la același nivel, și se pot mlădia deopotrivă în aceeași infinită modulație. Se întâmplă tocmai că Eminescu este un mare auditiv, așa cum se vede din aceste stângace versuri autobiografice care închid o foarte prețioasă mărturie

Fiind băiet păduri cutreieram
Și mă culcam ades lângă isvor,
Iar brațul drept subt cap eu mi-l puneam
S-ascult cum apa sună-ncetișor:

Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel, ades, eu nopţi întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Ce asculta băietul Eminescu în freamătul de ramuri, în îngânarea valurilor? Desigur mai mult decât simpla mângâiere a sunetului; copilul se lăsa uimit în neştire de pulsul universului, de muzica lumilor, de misterul grav al creaţiunii, adică se topea în acest mister şi deci îl înţelegea liric.

Această fantastică înţelegere şi reprezentare lirică, picturală şi muzicală a universului, ne aşază în plină estetică eminesciană."

Basil MUNTEANU

„Prin concepţia despre rolul folclorului în cultura naţională, despre legătura bazată pe comunitate de gânduri şi năzuinţe, dintre folclor şi literatura cultă, despre oglindirea psihologiei populare în creaţia folclorică, prin modul în care culege producţiunile populare, şi prin grija pentru autentic, pentru puritatea stilului, M. Eminescu este nu numai un poet cu genială intuiţie şi nesfârşită

dragoste față de popor și de poezia lui, ci și ca învățat, un cunoscător temeinic al realității folclorice românești, al problemelor fundamentale ale culturii populare și istoriei poporului. Observator social fin și gânditor politic profund, el corelează părerile despre folclor cu toate celelalte aspecte ale vieții noastre culturale. Așază, în concepția sa generală despre poporul român și dezvoltarea lui culturală, folclorul, cărțile populare și vechea literatură istoriografică la locul cuvenit, reducând unele exagerări ale entuziasmului pașoptist și adâncind, în schimb, alte aspecte pe linia punerii în valoare a faptelor autentice. El tinde înainte de toate la definirea caracterelor noastre proprii și consideră ca o consecință practică a acestei definiri necesitatea de a crea o cultură în care să se oglindească, în cel mai înalt grad, ceea ce ne este specific, o cultură care să vădească contribuția noastră la patrimoniul culturii universale. Într-o scrisoare adresată de la Berlin lui T. Maiorescu, el formulează cu claritate aceste idei de politică culturală: «Interesul practic pentru patria noastră ar sta acum în înlăturarea teoretică a oricărei îndreptățiri pentru importarea nechibzuită a unor instituțiuni streine, care nu sunt altceva decât organizări speciale ale societății omenești în lupta pentru existență, ce pot fi de bună seamă primite în principiile lor generale, a căror cazuistică însă trebuie să rezulte în mod empiric din împrejurările particulare ale fiecărui popor și ale fiecărei țări. Nu e

locul să mă explic aici mai amănunţit asupra acestui subiect, el însă mi-a ocupat cea mai mare parte din studiile şi din propria mea cugetare».“

Mihai POP

„Titanii Renaşterii împinşi de aspiraţia împlinirii desăvârşite a fiinţei umane ieşeau, istoric vorbind, dintr-o epocă de limitare a acestei fiinţe şi dădeau existenţei şi gândirii lor aripi pentru depăşire. Epoca lor era la început una de făgăduieli enorme, de expansiune posibilă pe toate laturile. Romanticilor, armonia cu lumea nu li se mai pare realizabilă, drama lor nu mai e decât aceea a unor îngeri căzuţi. Natura nu mai e pentru ei decât cea pierdută sau, ca la Vigny şi Leopardi, una ostilă ori în cel mai bun caz indiferentă. Romanticii au venit pe lume după prăbuşirea făgăduinţelor, după eşuarea revoluţiei şi a încrederii în raţiune. Şi dorinţele lor cele mai aprinse sunt răsturnarea stărilor urâte, întunecate, dintr-o lume în care ei nu se pot împlini, ori evadarea din aceasta, într-un absolut al fanteziei ori al filozofiei, în zonele cele mai elevate ale gândirii, cele mai la adăpost de cunoaşterea obişnuită. Titanism ori luciferism, revolta în lume sau în afara ei, romanticii le împrumută când pe unul când pe celălalt,

după determinările particulare ale existenţei şi temperamentului lor artistic. Şi cucerirea tainelor lumii, năzuinţa spre absolut, spre esenţe se manifestă cu atâta intensitate la cei mai mari, încât toată fiinţa lor pare inundată de eter stelar, animată de o sete care-i soarbe spre descoperiri uimitoare, spre cauzele prime. Acestea sunt într-adevăr ţintele cele dintâi ale marilor romantici care le afirmă ori le contestă. Cauza primă, structura universului şi raporturile lui cu omul, spaţiul şi timpul ca dimensiuni ale universului mare sunt printre întrebările cele mai pline de fervoare, cele mai pătimaş şi îndărătnic puse. Timpul şi spaţiul se înscriu la ei ca nişte coordonate esenţiale ale lumii pe care vor să le înfrângă şi să le stăpânească, înălţându-se din ce în ce mai sus pe scara valorilor absolutului. De aceea timpul devine o obsesie a romanticilor, o curgere neîncetată în care are loc drama existenţei lor, percepută mai ales lăuntric. Nu e vorba de timpul baroc, ilustrat cu cea mai mare strălucire de Bach care l-a organizat totuşi în tipare geometrice, grandioase dar fixe care amintesc de cerurile de cristal ale lui Dante. E vorba de reeditarea unui timp ca în opera lui Shakespeare, dar resimţit mult mai acut, de un timp creator şi distrugător de forme ca un adevărat demiurg, de un timp care stă în calea artistului romantic, în calea realizărilor sale posibile sau le desfiinţează prin cruzimea sa oarbă. Pe de altă parte el este un fel de barieră faţă de eternitate, faţă de lucrurile pe care le ascunde şi pe care artistul romantic crede că

le-ar atinge dacă ar găsi taina care să-l treacă peste timp. Toată forţa compensatorie a luptei împotriva vremii constituie latura filozofică a unei drame de neîmplinire individuală şi socială, înseamnă proiectarea năzuinţelor de mai bine pe toate planurile ale artistului lovit de spectacolul imperfecţiunii morale, sociale a lumii în care trăieşte. Şi cu cât artistul e mai mare, mai apt de nobile abstracţiuni, cu atât geniul său îl împinge spre adâncimi insondabile ale problematicii filozofice, atunci când împlinirea lui este stingherită în lumea căreia nu-i poate schimba cursul. Eminescu e unul dintre aceşti mari poeţi ale căror elanuri intelectuale şi spirituale dezvoltate într-un anumit climat profund nefavorabil fiinţei lor, şi-au luat zborul spre cele mai îndepărtate regiuni ale gândirii, spre mituri străvechi şi filozofii milenare, din care a extras substanţa uimitoare a poeziei lor."

Zoe DUMITRESCU-BUŞULENGA

„Mitologia şi istoria, sintagmele folclorice şi ale erosului, natura filtrată printr-o stare sufletească anumită reprezintă modalităţile prin care Eminescu se înscria cu primele sale acorduri lirice în peisajul romantic al poeziei româneşti de odinioară.

Poetul debutează astfel sub semnul «Visărilor juniei». El caută o «dulce liniştire», situată cu precădere «în visuri fericite». Pentru Eminescu, lumea este la început un imens spectacol misterios. Ea «părea o cifră», cum va spune poetul în una din operele sale postume. Dar până când «inima lumilor», «maşina lumei», «lumea gândirii» sau «cartea lumei» nu se deschid pentru conştiinţa poetului însetat de cunoaştere, starea dominantă prin care sunt percepute dimensiunile realului este *visul în stare de veghe.* Eminescu este, fără îndoială, un poet al *privirii.* Dar între el şi «lumea de piatră» apar tot felul de obstacole care opacizează «oglinzile lumei». Când între eul receptor al scriitorului şi «bolta lumii» nu se interpun nici un fel de obstacole ale privirii, ca «munţi de neguri», «neguri de argint», «gene de nori», «însetata lor viaţă în ceaţă», Eminescu devine un poet al privirii neiertătoare. Când poetul *vede* visul ce se destramă, realitatea apare oribilă şi necesităţile voalării elementelor referenţiale, ostile visului luminos, se împlineşte cu ajutorul poeziei.

Am văzut faţa ta pală de o bolnavă beţie,/ Buza ta învineţită de-al corupţiei muşcat,/ Şi-am zvârlit asupră-mi, crudo, vălul alb de poezie/ Şi paloarei tale raza inocenţei eu i-am dat. (Venere şi madonă).

La Eminescu, poezia va păstra în permanenţă această dublă funcţie de valoare a unei realităţi date sau de ridicare violentă a măştilor care acoperă un «adânc necunoscut», «o viaţă nebună» sau «chaosul uitării». Atâta vreme cât

«lumea închipuirii» nu este încă amenințată de «spaimă înghețată», de «gemândul uragan», visul eminescian păstrează culori îmbietoare, tonalități deschise.

În poezia sa capătă o frecvență semnificativă enunțuri ca «vise de-amar», «vis de tainic dor», «vom visa un vis ferice», «ca visul pe-un copil» etc. Când apare însă ipoteza poetului cu «sufletu-n ruină», cu «capu-mi pustiu cu furtune», când iarăși lumea este definită prin cuvinte-simboluri, ce trimit la «deșerturi» sau la «pustiuri», atunci receptorul lumii ca vis constată că se izbăvește de «un vis searbăd», că sufletul său este amenințat de «vise rebele», iar visele se aseamănă cu o pasăre «ce își muia aripa-n amar».

Din momentul în care relația dintre conștiința poetului și starea lumii ca iluzie se destramă, Eminescu începe să dea creației sale un suport existențial tragic. Schimbarea aceasta de viziune asupra lumii apare chiar în unele poezii din 1868, cum este *Amorul unei marmore*. Ea înregistrează formularea cea mai tranșantă în *Mortua est* (1871). Dereglarea intensă a simțurilor pentru a deveni poet, pe care o preconizase Rimbaud în una din paginile sale menite să dea o altă turnură literaturii, capătă la Eminescu caracterul unui enunț tragic fără ieșire. Retragerea poetului condiției umane tragice în vidul existențial devine foarte evidentă.

A fi? Nebunie și tristă și goală;/ Urechea te minte și ochiul te-nșeală;/ Ce-un secol ne zice, ceilalți o dezic/

Decât un vis searbăd, mai bine nimic. (Mortua est).

Eminescu devine astfel poetul situaţiilor-limită. Viaţa, moartea, iubirea, istoria, spectacolul civilizaţiilor ce se schimbă, evenimentul de ordin politic sau social etc., totul este convertit într-un semnificant al condiţiei umane proiectată pe fundalul unui final tragic. (...)

Opus deşertului, haosului etc., natura este *spaţiul protector securizat.* Zonele de repliere ale îndrăgostiţilor din poezia lui Eminescu, ca şi a gânditorului ce meditează numai dincolo de «chaosul lumesc» sunt reprezentate de codru, pădure, lac, luntrea retrasă pe apele unduioase. Chemări de genul «hai în codru», «vino în codru» sunt elocvente. Spaţiul imaginar ideal, realizat de Eminescu, presupune o fericită îmbinare între vegetaţia ocrotitoare a pădurii şi prezenţa izvorului.

Vino-n codrul la izvorul/ Care tremură pe prund/ Unde prispa cea de brazde/ Crengi plecate o ascund. (Dorinţa)."

Romul MUNTEANU

„Mereu egal cu sine însuşi, aşa cum nu sunt decât naturile extrem de înzestrate care se sprijină exclusiv pe propria lor valoare; serios – poate până la totala absenţă a

umorului – aşa cum nu sunt decât marile caractere pentru care existenţa este un câmp de exercitare a unei înalte moralităţi; angajat existenţial în propriile sale idealuri generoase, din care a făcut adevărate linii directoare ale vieţii, adică elemente perfect asumate ale unui destin, – omul Mihai Eminescu constituie o apariţie singulară în peisajul societăţii româneşti din a doua jumătate a secolului trecut. Era un om care trăia utopic, dacă vreţi, în sensul că manifesta o teribilă nepăsare faţă de tot ce era conformism exterior şi imediat, faţă de tot ce i se părea aparenţă vană în jurul său, pentru a se angaja fără nici o rezervă în permanent şi în esenţial. Întreaga lui fiinţă personifica un tip de trăire romantică superioară, total dăruit ideilor, statornic în pasiunile sale, – el, care era un om cu pasiuni puternice şi necruţătoare atât în iubire, cât şi în politică şi artă. Era un tip de militant, în sensul superior al cuvântului – pentru care viaţa, şi deopotrivă arta, erau un spaţiu geometric al acţiunii practice: un spirit care se identifica necontenit cu aspiraţiile de veacuri ale neamului său, descifrând liniile de forţă secrete ale evoluţiei istorice. Întemeiat în straturile adânci ale fiinţei, atât ca om, cât şi ca intelectual şi artist, Eminescu a ilustrat, prin negaţia vehementă şi fără răgaz, una din dramele spiritului românesc, aceea căreia Maiorescu i-a dat denumirea clasică de «formă fără fond»; autorul «Luceafărului» a fost şi rămâne cea mai copleşitoare mărturie despre forma inegalabilă pe care o poate atinge geniul creator românesc,

atunci când se alimentează din adâncimile fertile şi insondabile ale unui fond autentic. Tot ceea ce criticul a divulgat la modul teoretic, poetul a contrazis încrâncenat la modul practic. Deşi precedat de o seamă de mari patrioţi, nimeni altul ca el n-a avut un mai acut sentiment al istoriei, rădăcini mai profund înfipte în straturile ancestrale ale ethosului nostru popular, pe care l-a înţeles întotdeauna ca pe un nesecat izvor de energii şi de exemplaritate. Nimeni altul ca el n-a avut o mare dramatică conştiinţă a răspunderilor etice pe care le implică, zi de zi, profesiunea de ziarist şi vocaţia de poet. Nimeni altul ca el n-a avut dreptul să se adreseze, aşa cum s-a adresat, marilor figuri venerabile ale trecutului nostru, şi nici să biciuiască fără milă prezentul, în numele unor comandamente etice ale întregii suflări româneşti."

Ştefan Aug. DOINAŞ

SUMAR

Lectură 5
Codru şi salon 6
Diamantul nordului (Capriccio) 12
Sătul de lucru (după Shakespeare, *Sonete,* XXVII) 20
Albumul 21
Sauve qui peut (variantă) 22
Oricare cap îngust 22
Părea c-aşteaptă... 23
Uşoare sunt vieţele multòra... 24
Oricâte stele... 24
Petri-notae 25
Pentru tălmăcirea aforismelor lui Schopenhauer 26
Auzi prin frunzi uscate 28
Ce s-alegea de noi, a mea nebună... 29
Ce s-alegea de doi nebuni, iubito (variantă) 30
Atât de dulce... 31
Umbra lui Istrate Dabija-voievod 32
Fiind băiet păduri cutreieram 36
Iambul 37
Colinde, colinde 38
Învierea 39
Rugăciune 40
Răsai asupra mea... 41
Ta twam asi 42
Viaţa 44
Calul troian 46
Între păsări 47
După ce atâta vreme 48
În van căta-veţi... 49
Noi amândoi avem acelaşi dascăl 50
O,-nţelepciune, ai aripi de ceară! 51
Stelele-n cer 54

Stau în cerdacul tău... 55
Un om de stat (Wernicke, 1697) 56
Donec eris felix (Ovidius, *Tristia,* I, 9, 5-6) 56
De pe ochi ridici... 56
Zboar-al nopții negru flutur 57
Ca o făclie... 58
O, stingă-se a vieții... 61
Urât și sărăcie 63
Ce suflet trist... 66
Dintre sute de catarge 66
Cu pânzele-atârnate 67
Din cerurile-albastre 68
Către Mercur (Horațiu, *Ode,* III, 11) 69
Către Bullatius (Horațiu, *Epistole,* I, 11) 71
Către sclav (Horațiu, *Ode,* I, 38) 73
Din *Halima* *73*
Sarmis 77
Gemenii 80
Gelozie 89
Din când în când... 91
Ca și Stoa ce pretinde... 92
Doña Sol 94
Apari să dai lumină 96
Renunțare 98
Nu mă-nțelegi 99
Ochiul tău iubit 101
Ochiul tău iubit (variantă)... 103
Dacă iubești fără să speri 104
Și oare tot n-ați înțeles... 106
Și oare tot n-ați înțeles (variantă) 107
Să fie sara-n asfințit 109
Un farmec trist și nențeles 110
Mușat și ursitorile 112

ANEXĂ

Numai poetul... 119
Lebăda 119
Întunericul şi poetul 120
Sus în curtea cea domnească 121
Sala-i mare, strălucită 122
La Quadrat 123
Romancero Español 124
O, de ai şti cum şoapta ta divină 126
Palida Madonă 127
Cum universu-n stele... 128
Am pus sofa la fereastă 129
Cereţi cânturi de iubire 130
Într-o lume de neguri... 132
Din Berlin la Potsdam 133
Îmbătrânit e sufletul din mine 134
De ce n-aflăm în împlinirea... 136
Cântec de nuntă (*Hochzeitlied* de Goethe) 137
A fost odat-un cântăreţ 139
Bismarqueuri de falsă marcă 141
Aducând cântări mulţime 142
Confesiune (*Arătând un cran*) 144
Patria vieţii e numai prezentul 146
Epigramatice 146
Când se juca *Elisa Müller*... 147
De-a născoci noi ipoteze... 149
Scrisori din Cordun 150
Luna iese dintre codri 151
Traduceri şi adaptări 152
Felicitare lui Samson Bodnărescu 153
Un luceafăr... 154
Poet 154

De ce în al meu suflet 155
Cu amândouă mânile... 155
Şi dacă de cu ziuă... 156
Lumea îmi părea o cifră... 156
O, chilia mea sărmană... 157
Catrene 157
E ceasul cel de taină 158
Din *Iliada* 158
Din *Odisseia* 159
Mi-am zidit monument (Horaţiu) 160
Germanu-i foarte tacticos
(Hoffmann von Fallersleben) 160
Vre o zgâtie de fată 161
În ochii tăi citisem... 162
Strigături 162
Minte şi inimă 168
Cristalografie 188
Stai deasupră-mi (N. Lenan) 188
De-atâtea ori... 189
În zădar în colbul şcolii... 189
Oricât de mult am suferit 190
Ştefan cel mare (Schiţe de imn) 191
Serenadă (Victor Hugo) 193

POSTFAŢĂ 195
REPERE CRITICE 207

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026